

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я

Б Е Л А Р У С К А Я

Г А З Э Т А

ISSN 1819-1614

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выданьня газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

9 771819 161008

Ніхто ня дас্তъ нам выбоўленъя

Тэма нумару: нафтагазавы канфлікт.

Старонкі 3—15.

АНДРЭЙ ПЛІНКЕВІЧ

Шасьцідзённая вайна

Беларускія мыты на транзит нафты пратрымаліся шэсць дзён пасля таго, як Расея на два дні перакрыла транзит нафты. Старонка 3.

Першыя ластаўкі крызісу

Цяжкасці пасля падаражаньня расейскіх энэргарэурсаў адчую щэраг прадпрыемстваў. Старонка 11.

Новы вораг Лукашэнкі

I самы небяспечны.

Гэта выпеставаная ім палітычная і эканамічнае эліта. Піша Андрэй Павач.
Старонка 13.

Радасьць «Газпрому», смутак Сідорскага

«Газпром» дабіўся сваёй галоўнай мэты — атрыманьня «Белтрансгазу». Старонка 10.

Давайце пабачым, што будзе заўтра

Праз два дні пасля газавага ляманту Беларусь прадала

«Белтрансгаз»: маўляў, іншага выхаду не было. Праз шэсць дзён пасля ўвядзеньня нафтавых мытаў яны адмененыя. Піша Барыс Тумар.
Старонка 12.

Тое, пра што так доўга гаварылі незалежнікі, здарылася

Зянон Пазняк, Сяргей Гайдукевіч і іншыя беларускія палітыкі камэнтуюць нафтавы канфлікт з Расеяй. Старонка 7.

Хацят лі рускія вайны?

«Як Вы лічыце, ці

павінна Расея ўвесці войскі ў Беларусь для аховы нафтаправоду «Дружба»?
Старонка 3.

Хто ненадзейны?

Агляд замежных публікацыяў на тэму беларуска-расейскага энэргетычнага крызісу. Старонка 8.

Адны ідуць, другія стаяць

Мілінкевіч рэзка крытыкуе партыйную апазыцыю.
Старонка 16.

ТЭМА

Шасьцідённая вайна 3

Траціна аўдыторыі
радыё «Эхо Москвы»
выступала за ўвод
войскай у Беларусь .. 3Віктар Лукашэнка
ўвайшоў у Раду
Бясьпекі ..... 6Тое, пра што гаварылі
незалежнікі,
здарылася 7

Хто ненадзейны? 8

«СБ»:
«Экспансіянісцкая
палітыка Расеі
пагражает сувэрэнітету
Беларусі» ..... 9Радасць «Газпрому»,
смутак Сідорскага .. 10Першыя ластаўкі
крызісу ..... 11Ці ўхваляеце Вы
рашэнне А.Лукашэнкі
прадаць «Белтрансгаз»
«Газпрому»? Вынікі
апытання ..... 12**КАМЭНТАРЫ**Барыс Тумар. Давайце
пабачым, што будзе
заўтра ..... 12Андрэй Павач. Новы
вораг Лукашэнкі .... 13Віталь Тарас. «Ніхто
ні дасьць нам
выбаўлення...» ..... 14Рэдакцыіны камэнтар.
Да выбараў
у мясцовыя саветы**нумары**засталося чатыры дні,
а апазыцыя
ня вызначылася,
што рабіць ..... 17Павал Севярынец.
Свята нараджэння
Святла ..... 18**люстра дзён**Адны ідуць, другія
стаяць ..... 16Мілінкевіч рэзка
крытыкуе партыйную
апазыцыю ..... 16Адзін прэтэндэнт
ужо застаўся
бяз працы ..... 17**з усіх старон**Як моладзь займаецца
палітыкай
у Нямеччыне 20Дэмакратыя
па-славацку 23**КОМІКС**

Бульбтап 24

МЫ САМІ

Дзякую 25

ГАЗЭТКА ДЗЕТКАМЗіма
ў Плястыляндыі ..... 44**ВОЛЬНЫ ЧАС**Прэзентацыя новай
кніжкі Хадановіча ... 45Палітычная
крыжаванка ..... 46**50 РАДКОЎ РЭДАКТАРА****Год паэзii**

Сёлета мы съяўткуем юбілеі Янкі Купалы і Якуба Коласа.
Клясыкам беларускай літаратуры будзе па 125 гадоў.

З Новым годам, з шчасьцем новым!
Дай жа Божа гэты год,
Каб успомніў шчырым словам
Працавіты ўесь народ!

Каб больш съёзы не ліліся,
Каб ня падаў чалавек,
Каб астрогі запярліся
Ад людзей на вечны век;

Каб казалі, што хацелі,
Каб ня гнулісь, як цяпер,
Каб са страхам не глядзелі
На вураднікаў каўнер;

Дай Бог шчасьця вам і долю
Усім, хто съёзы праліваў,
Хто у бедным родным полі
Зерне прауды засяваў!

Гэтак пісаў у першым нумары на новы 1907 год Якуб Колас. Нямнога тут чыстае красы. Дый ці яна чапляла тагачаснага чытача-мужыка ў газэце? Чаплялі палітычныя тэмы, выкладзеныя даступна і сваёй мовай, чапляла сутучча напісанага з уласнымі думкамі.

Уесь той нумар «НН» з Коласавым вершам быў прысьвечені выбарам у царскую Думу. Чытаючы, міжволні парадуноўваеш іх з сёлетнімі мясцовымі. Пры цары свабоды было болей.

Перадвыбарныя гульні сёньня ня ўражваюць. Беларусь пражыла калядныя тыдні ў стане газа-нафтавай вайны з Расеяй (**старонкі 3—15**).

А яшчэ пад Каляды выйшаў з турмы Цімох Дранчук, вярнуўся з высылкі Андрэй Клімаў. Паўлу Севярынцу споўнілася трыццаць гадоў. Бяз каўна дзяржаўных грошай надрукаваны «Нямецка-беларускі слоўнік» на 55 тысяч словаў (**старонка 34**). Лявон Вольскі з «Крамбамбуляй» запісаў аж дзіве навагоднія песні й пачаў маляваць коміксы пра беларускага супэрмэна (**старонка 24**). У Мастацкім музее нарэшце адчыніўся новы корпус. Адзначыла гадавіну існаванья газета «Крама крыжаванак»... Жыцьцё віруе вакол, важна яго бачыць.

За тыдзень, што Рэдакцыя была на калядных вакацыйях, склаўся нам нумар з раскошных матэрыялаў, дасланных чытачамі з розных куткоў краіны. Сяргей Брадавы піша з Маладэчна. Васіль Аўраменка — з Магілёва. Руслан Равіка — з Баранавічаў. Дар'я Ліс — з Смургоняў. Андрэй Павач і Даніла Жукоўскі — з Горадні. Бірута Янкевіч — з Гомеля. Антон Лучкоўскі — з Докшыцаў... 100 гадоў таму клясыкі таксама жылі не ў сталіцах.

У Год беларускай паэзii «Наша Ніва» штонумар будзе даваць месца вершам (**старонкі 40—42**).

Дык — прыемнага чытаньня.

Шасьцідзённая вайна

Беларускія мыты на транзит нафты пратрымаліся шэсць дзён пасля таго, як Расея на два дні перакрыла транзит нафты.

«Бэнзыну 92 і 95 няма»

Такія шыльды пэрыядычна зьяўляюцца на сталічных запраўках. То яшчэ не дэфіцыт. То проста праявы павышанага попыту. Звычайнай колькасці паліва не стае на пэрыяд між завозамі. Аўтамабілісты зреагавалі на чуткі пра магчымы дэфіцыт, запрапоўняйшы бакі ў каністры. Людзям яшчэ памятныя перабоі з бэнзынам часоў Кебіча.

Улады абяцаюць, што ні павышэння цэнаў на паліва, ні дэфіцыту не чакаецца. Кіраўнік Камітэту дзяржаўнага кантролю Зянон Ломаць запэўніў, што сътуацыя застаецца пад кантролем. Абавязак забесьпячэння заправак ускладзены на іхных уласнікаў. Агенцтва БелТА цытуе слоўы Ломаця: у тых заправак, на якіх будзе назірацца дэфіцыт паліва, будуть забіраць ліцэнзіі.

Нафтаперапрацоўчыя заводы працуяць у звычайнім рэжыме, хоць пастаўкі нафты з Расеі перапыненыя з 1 студзеня. Згодна з афіцыйнымі паведамленнямі, пакуль хапае рэзэрваў. Адборы нафты з «Дружбы» съведчаны, што Беларусь ня хоча сваіх рэзэрваў вычэрпваць.

«Белнафтахім» адрокся закупак нафты з Расеі з 1 студзеня пасля ўвядзення нашай суседкай экспартных мытаў на пастаўкі нафты ў Беларусь. У выніку гэтага чорная сыравіна падаражэла для нашай краіны на \$180. Раней Беларусь атрымлівала нафту бяз мыта, у адрозненіі ад Украіны ці Літвы, якія плацілі поўныя грошы.

— Нафтаправоды
---- Газаправод «Ямал – Эўропа»

Пра павышэнне мытаў стала вядома 11 сінегня, калі адпаведнае рашэнне падпісаў расейскі прэм’ер Фрадкоў. А прадчувалася яно месяцы з два таму пасля таго, як ранейшую сътуацыю скрытыкаў прэзыдэнт Путін. Расея зьвінаваціла Беларусь у рээкспарце нафты на шкоду расейскаму бюджetu. Тым ня менш, за гэты час беларускія ўлады не знайшлі выхаду са становішча.

Абяцанкі-цацанкі

Перад самым Новым годам было падпісане пагадненіе аб пастаўках газу ў

Беларусь узамен за перадачу Расеі газаправоднай сеткі «Белтрансгаз». Беларускі бок разылічваў, што пасля гэтага будзе адменена рашэнне аб увядзеніі экспартнага мыта на пастаўкі нафты. Аж не. Москва з радасцю прыняла адкупное, але не съяшаецца выконваць вусныя абяцанкі.

Паводле падліку эканамістаў з Інстытуту прыватyzациі і мэнэджменту, увядзенне нафтавых мытаў больш балючае для беларускага бюджету, чым рост цэнаў на газ. Ад першага беларускі бюджет сёлета страціць каля \$400 млн, ад

Траціна аудыторыі радыё «Эхо Москвы» выступала за ўвод войскаў у Беларусь

У панядзелак адна з самых прасунутых і ліберальных радыёстанцый зладзіла апітанье «Як Вы лічыце, ці павінна Расея ўвесыці войскі ў Беларусь для аховы нафтаправоду «Дружба»?

36% слухачоў патэлефанавалі ў эфір, каб адказаць «Так», 64% выказаліся супраць.

другога — \$1 млрд 700 млн.

Спрабуючы вырваць ад Масквы палёгкі, Аляксандар Лукашэнка 4 студзеня загадаў абкладаць беларускім мытам гіганцкі нафтавы транзит празь Беларусь. Гэтых грошай зь ліхвой выстарчыла б, каб кампенсаваць рост цэнаў, ды толькі няма гарантый, што Расея будзе іх сплочваць. У расейскай кампаніі «Транснефть» і Міністэрстве эканамічнага развіцця ў гандлю такія мыты называюць незаконнымі і супяречнымі міждзяржаўнымі пагадненнямі.

Кіраўнік дзяржавы на нарадзе з адміністрацыяй 4 студзеня не шкадаваў словаў ганьбы для кіраўніцтва «саюзнае» зь Беларусью дзяржавы. «Калі яны, захлынуваючыся нафтадалярамі і іншымі наплывамі валюты, вырашылі на Беларусі адыграцца... дык давайце папросім такую багатую Расею заплатіць нам за надаваныя ёй паслугі».

Кіраўнік Беларусі запатрабаваў паставіць перад Расеі пытаныне аб аплаце транзиту нафты празь Беларусь, аплаце зямлі пад газа- і нафтаправодамі і вайсковымі базамі Расеі і нават перагляд статусу аб’ектаў расейскай уласнасці ў Беларусі.

А. Лукашэнка прызнаў, што гэта ён даў заданьне падпісаць навыгаднае для Беларусі пагадненіе пра пастаўкі газу і перадачу «Белтрансгазу» ў расейскую ўласнасць. Ён патлумачыў гэтае рашэнне абя-

Шасьцідзённая вайна

Працяг са старонкі 3.

цанкамі Масквы ў выпадку здачы «Белтрансгазу» вырашыць пытанье бязмытных паставак нафты ў Беларусь. Між тым «дагэтуль гэтае пытанье ня вырашана».

Братня вайна

Адразу пасыля нарады ў А. Лукашэнкі ўрад задній датай пастановіў установіць мыта на транзыт расейскай нафты ў памеры \$45 за тону. Рашэнне ўступіла ў дзеяньне ад 1 студзеня. За кожную тону Расеі прапаноўвалася плаціць \$45.

У адказ на рагнёне Менскому, расейскі апгрэтар нафтаправоду «Транснефть» заявіў, што Беларусь ня мае права ўводзіць новыя мыты на расейскую нафту, экспартаваную празь яе тэрыторыю.

— Што датычыць аплаты за транзыт, яна ўстанаўляеца міжнароднымі пагадненнямі, і яе няможна змяніць бяз згоды Расеі. Таму ня варта перажываць, — заяўіў намеснік дырэктара «Транснефти» Сяргей Грыгор'еў.

У аўторак расейскі міністар Герман Грэф адмовіўся весыці перамовы з беларускай дэлегацыяй на чале з віц-прем'ерам Кабяковым, пакуль Беларусь не адменіць мытаў на транзыт нафты.

Як адзначыў намеснік

міністра эканамічнага развіцця й гандлю Расеі Андрэй Шаронаў, Москва лічыць увядзенне гэтага мыта незаконным і з пункту гледжання ўзаенных дамоўленасцяў і пагадненняў, якія дзейнічаюць між Расеяй і Беларусью, і нават з пункту гледжання беларускага заканадаўства, і з гледзішча міжнароднай практикі. «І з гледзішча таго, што фактычна яна была ўведзеная задній датай, — зазначыў Шаронаў. — Сцэнар можа разыўвацца або, так бы мовіць, «мірным» способам у двукосісях, калі ўсё-ткі нам удастца пераканаць нашых партнёраў. У адваротным выпадку нам прыйдзецца шукаць адэкватныя заходы, звязаныя з нашымі гандлёвымі адносінамі, якія прымусіць нашых беларускіх партнёраў у цэлым сур'ёзней пагледзець на тую ситуацыю, у якую яны паставілі ціпер Расею».

Тым часам БелТА ў суботу паведаміла, што прэзыдэнту расейскай кампаніі «Транснефть» Сямёну Вайнштоку націраваная позва ў беларускі суд за транспартаванне сырой нафты бяз мытнага дэклараванья.

У той жа дзень была агучаная інфармацыя пра поўнае спыненне экспарту вырабленага ў Беларусі цукру ў Расею. Расейская мытня папросту не прымае цягнікоў з цукрам, нават не правяраючы, бураковы

ён ці трывалы.

Нарэшце, у ноч на панядзелак ўпершыню былі прыпыненныя паставаўкі нафты ў Эўропу праз нафтаправод «Дружба». Расейская «Транснефть» абумовіла гэта адмоўваннем нафты ў Беларусі з транзытнага нафтаправоду. Гэтая беспрэцэдэнтная мера выклікала непакой ва ўсёй Эўропе. Эўракамісія запатрабавала ад Расеі неадкладна вырашыць ситуацыю. Краіны-атрымальніцы нафты перажылі шок.

У аўторак пра становішча выказаўся прэзыдэнт Путін. Ен загадаў гарантаваць экспартныя паставаўкі і кампенсацію страты нафтавым кампаніям.

Тэлефоннае права

Тэлефонная размова Лукашэнкі й Путіна ў сераду дала

вынік. Прэзыдэнты далі даруччынне прэм'ерам да пятніцы падрыхтаваць прапановы кампрамісу, паведамляе ITAR-TASS. У дэпэшы агенцтва не было ніякай канкрэтнікі, адно зазначалася, што размова адбылася па інцыятыве беларускага боку. Аднак адразу пасыля тэлефоннай размовы прэзыдэнтаў беларускі ўрад паведаміў пра рагнёне адміністрації пошліны на транзыт нафты, уведзеныя шэсць дзён таму. А расейская «Транснефть» абвесьціла пра аднаўленне паставак нафты ва ўсходнюю Эўропу праз нафтаправод «Дружба», спыненых у панядзелак. Пакуль няясна галоўнае: па якой цыне будзе паставаўляцца ў Беларусь расейская нафта.

Сяргей Сідорскі паведаміў, што заўтра ён мае вылещець у Маскву для сустэрэчы з расейскім прэм'ерам. Такім чы-

Каманда прэзыдэнта ўпершыню прайграла. Газпрому.

На аматарскім турніры ў Менску перамогу здобыла расейская каманда — «Газпромэкспарт». У фінальным матчу яна перайграла каманду прэзыдэнта Беларусі з лікам 4:3. Беспрэцэдэнтны выпадак. Дагэтуль у якіх бы спаборніцтвах ня ўдзельнічаў Аляксандар Лукашэнка, ягоная каманда непазбежна перамагала. Кіраунік Беларусі зь лёгкасцю абыходзіў на лыжні алімпійскіх чэмпіёнаў. І раптам, на 13-м годзе, гэтая «непераможная армада» прайграла. І каму! Найпрынцыпавейшым сапернікам з «Газпрому»!

Віця Папраўкін, «Салідарнасць»

Беларусы запасаюцца газам.

Эўракамісія патрабуе спыніць паліўную спрэчку

З патрабаваннем спыніць паліўную спрэчку з'явілася сёняня да Масквы і Менску Эўракамісія. Дакладныя ўзьдзеянні прыспыненныя нафтавага забесьпячэння будзе вывучаныя, як і надзеянасьць Ресей ў якасці эканамічнага партнёра, вынікае са звароту Эўракамісіі. Эўрапейская камісія лічыць, што расейска-беларускі нафтавы канфлікт ўплывае на ситуацыю ў эўрапейскіх краінах. Нафтаперапрацоўчыя заводы Нямеччыны, Польшчы, Вугоршчыны, Чэхіі і Славаччыны ў многім залежаць ад паставак паліва па нафтаправодзе «Дружба».

У Польшчы запасаў паліва хопіць на 80 дзён

Віцэ-міністар эканомікі Польшчы Пётра Наімскі мяркуе, што энергетычнай бяспечнасці краіны нічога не пагражае. Краіна мае стратэгічныя запасы паліва на 80 дзён. Тактычных жа запасаў нафтаперапрацоўчых заводаў досыць, каб пераладзіць паставку з трубаправодных на танкерныя праз Гданьскі порт.

Дзярждэп ЗША крытыкуе і Беларусь, і Маскву

Дзярждэпартамэнт ЗША пракаментаваў увядзенне Беларусью мыта ў дачыненіі экспарту нафты з Ресей. Афіцыйны прафесійны дзярждэпартамэнту Шон Маккормак у часе штодзённага брыфінгу заявіў, што пазыцыя Беларусі паказвае «гнілу» сутнасць рэжыму Лукашэнкі. Адначасова адміністрацыя Джорджа Буша ў связі з ситуацыяй вакол паставак расейскага газу ў Беларусь зноў абвінаваціла Ресею ў выкарыстанні энергарэсурсаў ў якасці «паліўчнага рычага». «Летасць мы бачылі гэта ў дачыненіі Украіны, мы бачылі гэта ў дачыненіі Грузіі і цяпер мы бачым гэта ў дачыненіі Беларусі».

PHOTO BY MEDIANET

нам, беларускія мыты пратрымаліся роўна пакуль у Ресей доўжыліся калядныя вакацыі.

Цяпер беларускі ўрад разылічвае падпісаньця хопіць які варыянт падзелу мыта на экспарт нафтапрадуктаў. Сідорскі хацеў бы, каб 50 % мыта трапляла ў беларускі бюджет.

Беларуская доля мыта можа аказацца і ніжэйша за 50 %. У любым разе, прыбылі беларускага бюджету сёлета могуць аказацца ніжэйшымі за прагнозныя. Калі мінулья гады Расея паставаўляла ў Беларусь паліва па мінімальных цэнах узамен на паліўчную залежнасць і палітыку русіфікацыі, якую працоўніца адміністрацыі А. Лукашэнкі, цяпер Крэмль усё настойліней патрабуе платы па раҳунках — ласых кавалкаў беларускай гаспадаркі. Съледам за газаправодамі «Ямал-Эўропа» і «Белтрансгаз» гэта могуць быць нафтаперапрацоўчыя заводы.

Між тым, сацыёліяті аддаў на адзначалі, што насельніцтва Беларусі крайне нэгатыўна ставіцца да перадачы беларускага стратэгічнай маёмасты ў замежнія руки. Нават сам факт такіх протэнзій падрывае давер да кірауніцтва краіны. Па выніках апытаннія на нашым сайце, 82 % інтэрнёт-пачленіні незаконнымі і заявіў, што «ёсць дастатковая аргументаў, каб іх адмяніць».

кашэнкі праадаць «Белтрансгаз» «Газпрому».

Звязаныя руки

Вобразна кажучы, Беларусь видзе матч з Москвой са звязанымі рукамі. У цяжкім працтваінні ўрад Лукашэнкі ня можа разлічваць па палітычную і фінансавую дапамогу Захаду, які ў аналігічных ситуацыях дапамог вытрымаць і перабудаваць гаспадарку спачатку краінам Балтыі, а апошнія гады — Украіне і Грузіі. Гэтыя краі перажылі «газавы шок» безь вялікага клопату для эканомікі.

Гэта дае дадатковы аргумент апазыцыі. Кіраунікі незалежніцкіх колаў ускладаюць на А. Лукашэнку адказнасць за тое, што краіна заспаецца цалкам залежнаю ад расейскіх энэрганосібітаў.

Аляксандар Мілінкевіч заявіў, што мы назіраем правал лукашэнкаўскай замежнай палітыкі. Аляксандар Каузін перадаў з турмы на волю свою ацэнку ситуацыі з увядзеннем транзытных мытаў на нафту: «Рэпутацыя беларускага рэжыму як надзеянасьці партнітра збанкрутавала». А Зянон Пазняк наўпрост назваў газавыя пагадненні незаконнымі і заявіў,

што «ёсць дастатковая аргументаў, каб іх адмяніць».

Змагаючыся за вобраз дэмакратычных сілаў як адказнага партнёра для Захаду і Ўсходу, Мілінкевіч заявіў у інтэрвю радыё «Эхо Москвы», што «разумее пазыцыю «Газпрому». Адначасова праз свае шырокія дыпламатычныя контакты на Захадзе ён загадзя правёў масіраваную апрацоўку грамадзкое думкі з мэтай запабегчы любых замахаў на сувэрэнітэт Беларусі. У выніку пасол ЗША ў Менску ўжо заявіла, што Амерыка не прызнае рэфэрэндуму аб аўтадынанні дзіўюх краінаў, калі б такі адбыўся. А Эўразвязі напярэдадні гэтай гарачай зімы ўпершыню выступіў з прапановамі маштабнай эканамічнай падтрымкі Беларусі і адкрыцця эўрапейскага рынку для беларускай працукцыі. Пры дзіўюх умовах: нармалізацыі адносінаў і дэмакратызацыі ўнутры краіны.

У суботу палітрада Дэмакратычных сілаў заклікала «адказныя, нацыянальна арыентаваныя» сілы ва ўлады ўступіць у перамовы з апазыцыяй для выпрацоўкі адзінай стратэгіі вываду краіны з ізоляцыі ў эканамічнага крызысу. Гэтым жа сіlam прапануецца разгледзець пытанніе

Шасьцідзённая вайна

Працяг са старонкі 5.

пра парушэннне Канстытуцыі пры продажы акцыяў «Белтрансгазу».

Хто адкажа

Варта адзначыць, што меры па абароне эканамічных інтэрсаў дзяржаваў рэдка калі суправаджаюцца такімі перчанымі палітычнымі заявамі, якія гучалі сёньня. Дэкларацыі А. Лукашэнкі і прадыктаваныя ім крокі, напэўна, прывядуць да новага пагаршэння беларуска-расейскіх адносін у эканамічнай сферы. У сярэднетьэрміновай пэрспектыве гэта можа скончыцца пераводам міждзяржайных адносін на рынкавыя рэйкі. Саюзная дзяржава ператвараецца ў поўны фантом.

Апошнія кроki Максы й Менску, напэўна, вядуть да далейшага зьніжэння даверу ў беларуска-расейскіх эканамічных адносінах. Дэпутат палаты прадстаўнікоў Красуцкі ня выключыў нават магчы-

масыці ўвядзення паўнавартаснай мяжы з Расеяй і развалу мытнага саюзу. Хоць такі сцэнар пакуль уяўляецца малаверагодным, «саюзная дзяржава» на нашых вачах ператвараецца ў фантом. У краіне паўстаюць зарысы новай эканамічнай сітуацыі, што неўнікнёна атрымаюць свой палітычны адбітак. Ужо цяпер прэм'ер Сяргей Сідорскі адыхрывае ролю, якой ня меў ніводзін іншы кіраўнік ураду пры А. Лукашэнку. Можам чакаць спрабаў перакласці віну за эканамічныя праблемы ня толькі на Расею і апазыцыю, але і на прэм'ера, ды іншых спосабаў аднавіць папулярнасць презыдэнта.

Да канца студзеня, напэўна, стане вядома, колькі нафтавага мыта зможа выгандляваць для Беларусі адміністрацыя А. Лукашэнкі. Аднак пройдзе яшчэ мінімум паўгоды, перш чым стане адчувальна, як зреагавала гаспадарка на яшчэ не сярэднеэўрапейскія, але падрослыя

цэны на газ. Тады ж будзе відаць, ці ўдаецца ўтрымаць сацыяльныя праграммы на здавальняющим узроўні ва ўмовах скарачэння даходаў бюджету.

Незалежныя эканамісты прадказваюць у такай сітуацыі непазыбжны рост інфляцыі і дэвалютацыю беларускага рубля. На думку намесніцы дырэктара Інстытуту прыватызацыі і мэнеджменту Алены Ракавай, фінансавая дэстабілізацыя можа пачацца пад канец першага паўгодзідзя 2007 г.

Сямён Печанко, Мікола Бугай

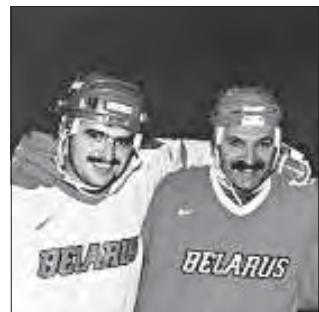
Асьцярожна, мяжа зачыняеца

Беларусь мае ўвесыці для расейцаў, якія прыяжджаюць у краіну на асабістых аўтамабілях, абавязковое афармленне пасьведчання на часовы ўвоз транспартнага сродку. Пра гэта заяўіў БТ начальнік упраўлення Мытнага камітэту Сяргей Барысюк. Паводле ягоных словаў, гэты крок — мера ў адказ на аналагічныя дзеянні Расеі.

Расея прызнала сваё умяшаныне ў Беларусі

Паводле словаў кіраўніка расейскага Мінпрамэнэрга Віктора Хрысцінкі, рашэнне пра тое, каб захоўваць ільготны экспартны рэжым па пастаўках нафты для Беларусі, нават пасля яе выхаду з пагаднення ў 2001 г., было палітычным. «Гэта не дабрачыннасць, гэта сувядомае палітычнае рашэнне субсыдуваць, калі хочаце, эканоміку Беларусі ў інтэграцыйныя працэсы, а таксама перадвыбарныя баталіі Беларусі, — падкрэсліў В.Хрысцінка. — Гэта палітычнае рашэнне, а любое рашэнне нечага ды каштую», — заяўіў ён.

Паводле NEWSru.com

Віктар Лукашэнка ўвайшоў у Раду бяспекі

У самы разгар паліўнага канфлікту на нацыянальным прававым інтэрнэт-партале Рэспублікі Беларусь з'явілася паведамленыне пра Указ прэзыдэнта Беларусі №3 ад 5 студзеня. Паводле яго ўносяцца некаторыя зъмены ва Указ ад 23 студзеня 2004 году «Аб складзе Рады бяспекі Рэспублікі Беларусь». У склад Рады бяспекі цяпер уведзены памочнік прэзыдэнта ў нацыянальны бяспекы Віктар Лукашэнка — старэйшы сын Аляксандра Лукашэнкі. Раней у склад Рады бяспекі ўваходзіла вузкае кола службовых асобаў: прэзыдэнт, дзяржсакратар Рады бяспекі, прэм'ер-міністр, кіраўнік Адміністрацыі прэзыдэнта, старшыні палатаў нацыянальнага сходу, старшыня Нацбанку, міністар фінансаў, а таксама кіраўнікі сілавых ведомстваў.

Былы сябар гэтай структуры Аляксандар Вайтовіч кажа: «Лукашэнка рыхтуе сабе пераемніка. А паколькі ён нікому не давярае, акрамя сына, дык, зразумела, што наступным прэзыдэнтам ён бачыць Віктара».

Паводле радыё «Свабода»

Нягожа беларусам хадзіць у Москву з торбай.

Тое, пра што так доўга гаварылі незалежнікі, здарылася

Пра нафтавы канфлікт з Расеяй разважаюць Аляксандар Мілінкевіч, Уладзімер Нісьцюк, Сяргей Гайдукевіч, Юрась Белен'кі, Зянон Пазьняк.

Аляксандар Мілінкевіч, лідэр Аб'яднаных дэмакратычных сілаў: «Гэта сумны фінал замежнай палітыкі Аляксандра Лукашэнкі. Гэта стала вынікам той эканамічнай сістэмы, якая будавалася на падмане і непрафесіяналізме. Учора яны прадалі «Белтрансгаз», заўтра прададушь нешта яшчэ. Беларуская эканоміка патрабуе каўнай мадэрнізацыі. У праціўным выпадку можа скласціся такая сітуацыя, што рэжым, як апошні шанец на ўратаваньне, можа здаць сувэрэнітэт краіны».

Уладзімер Нісьцюк, адзін з лідэраў БСДП (Грамада): «Тое, пра што мы, беларус-

кія апазыцыянэры, так доўга казалі, яшчэ з часоў Зянона Пазьняка, пачынае зьдзяйсняцца. Мы казалі, што нельга базаваць усе эканамічныя адносіны на гандлі толькі з адной краінай, якая да ўсяго іншага ня мае стабільнасці ўнутры сябе. Нельга злучаць у адно эканамічныя сістэмы дзвюх дзяржаваў, прычым зусім супрацьлеглых. Дзікі капіталізм Расеі і дзяржаўны манаполістычны сацыялізм Беларусі. Ня можа існаваць такога панятку, як «саюзная дзяржава», калі абедзівье краіны застаюцца незалежнымі. Дала аб сабе ведаць энэргетычная залежнасць ад Расеі. Мне здаецца, што ўрэшце бакі мусіць прыйсці да згоды, але ад усіх гэтых падзеяў будзе прайграваць выключна Беларусь. Нават калі ўладодзіцца гэты канфлікт, то Расея, не сумнёваюся, будзе шукаць іншыя рычагі ўпłyvu на Беларусь у гандлёвой вайне. У гэтым годзе, думаю, канфлікт з Расеяй ня

вельмі адаб'еца на жыцьці людзей, бо будуть выкарыстаныя рэзэрвовыя сродкі, а вось 2008 год чакаеца цяжкім. Мы зможам вытрымаць яго толькі ў tym разе, калі ўся нацыя аб'яднаеца на платформе нацыянальнай ідэі».

Сяргей Гайдукевіч, лідэр Ліберальна-дэмакратычнай партыі: «Гэта ня тая тэма, пра якую гаворачь у двух словах. Мы кожам пра глябальнае пытаньне. Калі б вы запыталіся пра тое, як я праўё Каляды, я б адказаў у двух словах, а гаварыць пра нафту ў такім ключы не вypadae».

Юрась Белен'кі, намеснік старшыні КХП-БНФ: «Нельга, каб краіна на 100% залежала ад паставак паліва з любой іншай краіны, як адбывалася ў Беларусі. Гэта Лукашэнка заклаў бомбу запаволенага дзеяньня, якая можа выбухнуць у любы момант. Разам з тым, сёньняшні канфлікт ня ёсьць эканамічным. Пытаньне стаіць

аб захаваньні незалежнасці Беларусі».

Зянон Пазьняк, старшыня Кансэрватыўна-хрысціянской партыі (цыгата з сайту www.biellarus.net): «Складлася такая сітуацыя, што шкурныя інтэрэсы дыктатара ў пэўных аспектах супадаюць з нацыянальнымі інтэрэсамі народу. Нягледзячы на часовае супадзенне задачаў, катэгорычна нельга аб'ядноўвацца з рэжымам Лукашэнкі. Для канфлікту паміж дыктатарамі характэрна таксама нязменнасць іхняе ўнутране палітыкі. Яна не зъмяняеца ні пры якіх абставінах, як не зъмяняеца тыпаж пры ўладзе. Як быті антыбеларускія рэпрэсіі, так і застаюцца; як перасьледавалі беларускую моладзь, так і перасьледуюць, як нішчылі беларускую адукцыю, так і нішчачы, як быті русіфікацыя, так і застаецца, нягледзячы на ўсю супрацьрасейскую рыторыку».

Запісаў **Зыміцер**
Панкавец

Вайтовіч: Лукашэнка вінаваты ў неэфектыўным выкарыстаныні мільярдных датацыі

Вялізарная віна Лукашэнкі перад Беларусью ў tym, што ён «штогадовыя мільярдныя расейскія датацыі ня выкарыстаў эфектыўна для мадэрнізацыі эканомікі».

Пра гэта акадэмік Вайтовіч заявіў у інтэрв’ю інфармацыйнаму агенцтву «Росбалт-Украіна».

Паводле словаў Вайтовіча, ад сёлета датацыі значна зъменшыліся, а неўзабаве ў зусім спыняцца. «І ўсе пабачаць, што кароль (чытایце, так званая і шырокая разрэкламаваная «беларуская мадэль эканомікі») голы».

Лукашэнка праз гэта губляе вытрымку і дапускае, мякка кажучы, недыпламатычныя выказваныні. У параўнаныні развіцця сітуацыі з падзеямі леташняй т.зв. «газавай вайны» між «Газпромам» і украінскім «Нафтагазам», Вайтовіч адзначыў: «Эўропа падтрымлівала Юшчанку і настане, вядома ж, падтрымліваць Лукашэнку».

АНДРЭЙ ЛІНКЕВІЧ

Хто ненадзейны?

Агляд замежных публікацыяў на тэму беларуска-расейскага энэргетычнага крызісу

Энэргетычная вайна вывела Беларусь на першыя старонкі сусветных выданняў. Калі расейскія мэдны абурающица дзеяньнямі «бацькі», дык большасць заходніх вінавацца ў tym, што адбываеца, найперш Расею: з Лукашэнкам, маўляў, усё даўно было зразумела, а вось ад Пуціна мы такога не чакалі. У Расеі ненадзейным партнёрам называюць Лукашэнку, на Захадзе — Пуціна.

«Расейска-беларускі танец на трубе — гэта адчайнае змаганье за выжыванье для Лукашэнкі, — піша польскі тыднёвік «Wprost». — Проблема ў tym, што, нават калі і ўдасца дасягнуць згоды, Уладзімер Пуцін не забудзеца на выбрык Лукашэнкі. Гэта азначае, што час калхозніка Лукашэнкі сыходзіць».

«Расея сарвала перамовы зь Беларусью», — гэта загаловак іншага артыкулу «Gazety». «Пуцін намякае, што калі Менск не саступіць расейскаму ўльтыматуму, НПЗ ў Цэнтральнай Эўропе могуць надоўга забыцца на пастаўкі нафты праз «Дружбу».

Дружбе канец

Нямецкі тыднёвік «Die Zeit» зъмяшчае аналіз «Перакрытая «Дружба». На думку аўтара, канфлікт парадак-сальны, бо Лукашэнка і Пуцін у многім падобны — абодва схільны да аўтарытарызму, а Беларусь даўно зрабілася для Расеі лібараторыяй, у якой выпрацоўваюцца палітычныя тэхналёгіі па задушэнню апазыціі ды мэдыяў. «Расея ня дбас пра свой імідж», — піша журналіст. «Для Нямеччыны доступ да паставак энэрганосібітаў з Расеі неабязікова будзе азначаць большую энэргетычную бяспеку, пра што съведчыць досьвед Украіны і Беларусі».

«Канец сябрóству», — піша нямецкі «Spiegel». «Энэргетычная вайна зь Беларусью паказвае съвету, на сколькі груба Расея навязвае свае інтарэсы». «Калі паслушаць выказваньні расейскіх палітыкаў ды мэнеджэраў, ствараеца ўражанье, што суседняя Беларусь за некалькі тыдняў ператварылася з партнёра ў «дзяржаву-

ізгоя». Аўтары выданья дыскутуюць, на сколькі лігічным было рашэнне аб адмове ад разьвіцця атамнай энэргетыкі ў Нямеччыне. У любым выпадку, «даверныя адносіны паміж крамлёўскім шэфам ды Захадам разбуранныя».

Масква разбурае давер

«Frankfurter Allgemeine Zeitung» выхадзіць пад загалоўкам «Пуцінская бэнзынавая ўлада». «На памылках вучыца — гэта тычыцца і эўрапейскай энэргетычнай палітыкі. Занадта доўга вырашэнне проблемы энэргетычнай бяспекі адкладалася на затура». «Масква разбурае давер», — так падае газэта рэакцыю кіраўніцтва Эўразіязу ды Ангелы Мэркель на нафтавую блягаду.

«Груба маўчыць», піша брытанскія выданыне «The Economist». «Хаця гэты эпізод можа нанесці чарговы ўдар па рэпутацыі Расеі як надзейнага пастаўшчыка энэргарэсурсаў, большая частка віны ляжыць усё-ткі на Беларусі. Калі ў нейкай ступені Расею і можна ў нечым авбінавачваць, дык гэта ў выбары тактыкі». Ва ўмовах высокіх цэнаў на энэрганосібіты і без эканамічных рэформаў эканоміку Беларусі чакае каляпіс, падкрэслівае газэта, «і для ЭЗ — а ў першую чаргу для яго ўсходніх сяброў — гэта складае нашмат большую патэнцыйную пагрозу, чым непрацяглыя перапынкі ў пастаўках нафты».

Час Расеі даць адпор

«The Washington Post» (ЗША) жорстка крытыкуе Крэмль: «Расея: вымагальніцтва працягваеца». «Мы яшчэ раз пабачылі пацвярджэнне таго, што агрэсіўнасць Крамля і выкарыстаныне энэрганосібітаў у якасці палітычнага інструменту б'е ня толькі па яго суседзях, але і па заходніх дэмакратыях... Зараз, пасля нападу на Беларусь, ня можа быць і размовы пра патураныне Расеі».

«Даўно надышоў час даць пущінскай Расеі жорсткі адпор», — піша брытанская газэта «The Financial

Times». «Эўропе варты было б на хвілінку спыніцца і задумацца, ці не яссе яна ў гэтай сітуацыі хаця б частку адказнасці за пагрозу ўласнай энэргетычнай бяспечы. За апошнія гады Эўропа не зрабіла практична нічога, каб супрацьстаяць усё больш аўтарытарнаму рэжыму Уладзімера Пуціна ў Расеі. А для ўтайманья жорсткай дыктатуры Аляксандра Лукашэнкі ў Беларусі Эўропа зрабіла яшчэ меней». Што да Расеі, дык ёй «наўрад ці варты дзвінца, што дыктатура, якая выжывае адзінае за кошт гвалту ды падману, не паважае правілаў чэснай гульні, бо яна сама дбайна ўзрошчвала гэту дыктатуру».

Прарасейская брытанская «The Guardian» займае прымірэнчую пазицыю ў рэдакцыйным артыкуле «Вярнуцца з холаду ў цяпло». «Калі расейцы жадаюць прасоўваць свае эканамічныя інтэрэсы, іх наўрад ці можна ў гэтым вінаваці... Займацца бізнесам з Расеяй праста неабходна».

Сыцяя барацьбы

«Нафта супраць «Дружбы» — такі артыкул зъмяшчае газэта «День» (Украіна). У ёй рэжак вока катэгарычна заява: «У Беларусі Лукашэнку падтрымалі ўсе, уключна з апазыціяй». Грунтуеца гэта выснова на слоўках намесніка галоўнага рэдактара «Белгазеты» Віктара Марціновіча: «У рэспубліцы назіраеца ашаламляльная кансалідацыя грамадзянаў вакол дзеяньняў презыдента... Невядома, да чаго гэта прывідзе, але для ўсіх, хто разумее, што адбываеца, на паверхневым узроўні, Аляксандар Рыгоравіч ператвараецца проста ў сыцяг нашай барацьбы за незалежнасць».

«Лукашэнка капае нафтавую магілу і сабе, і Расеі», — піша «Маскоўскі

Нафта патанынела да рэкордных адзнак

У аўтарак цэны на нафту ўпалі да мінімальнага ўзроўню за падтара году. За адзін барэль на рынку давалі троху больш за \$54. Асноўныя прычыны палягачаць у цеплыні зімы, а таксама ў падзенны попыту на рынку ў ЗША. Спыненне паставак расейскай нафты з Расеі трубаправодам «Дружба» паўплывала на агульную сітуацыю толькі на вельмі кароткі тэрмін.

камсамолец» (Расея). «Развіцьцё сытуацыі па шляху канфрантацыі пагражает абодвум бакам незылічонымі стратамі. Расея згубіць грошы і рэпутацыю надзеянага пастаўшчыка... Але калі нашая краіна наважыцца змагацца да канца, беларускі Бацька згубіць яшчэ больш: уладу, а, значыцца, краіну». Газета прагназуе такі сцэнар: «Лукашэнку скіне нават не народ, а тыя, хто яго зараз падтрымліваюць, каб самім застацца ва ўладзе ды з грашыма».

Варыянт Мітволя

Рассейская інтэрнэт-выданье gazeta.ru магло б быць шпаргалкай для зыляканых беларускіх міністрав: «Лукашэнка мае ў запасе дужа моцны ход — «варыянт Мітволя» (кіраўнік расейскага Федэральнага агенцтва па нагляду ў сферы прыродакарыстання — заўв. Рэд.), — лічыць аналітык East European Gas Analysis Mixail Карчэмкін. — Беларускі ўчастак газаправоду Ямал-Эўропа, які належыць «Газпрому», быў пабудаваны ў 2003 г. Я пэўны, што на трассе можна знайсці мноства парушэнняў прыродахоўчых законаў Беларусі». Напрыклад, на фатадымках з космасу

добра бачна, што шырыня землеадводу амаль у тро разы перавышае нарматыўныя 45 м. «Беларусь можа цалкам накласці на «Газпром» шматмільярдныя штрафы, — лічыць эксперт. — І нібыта законным шляхам атрымаць ва ўласнасць 51% транзітнага газаправоду. Я думаю, мы хутка пачнему словы Лукашэнкі пра тое, што «газаправод Ямал-Эўропа — гэта звыродлівы шнар на твары «сінявок» Беларусі».

Трубадуры

«Трубадур» — такі артыкул змяшчаюць расейскія «Ізвестія». «Несаступнасць презыдэнта Лукашэнкі каштую Расеі 3,5 — 4 млрд доляраў». «Кожны новы год у нас пачынаецца весела. Згаджаючыся на нявыгадныя для іх умовы газавага контракту, беларускія чыноўнікі, мабыць, усьміхаліся. Яны ўжо ведалі, які сюрприз чакае Расею. Гандлёвая вайна рэзка і, відавочна, незваротна зъмяніла палітычны расклад паміж нашымі краінамі. Пасля таго кака канфлікту ўжо немагчыма будзе казаць пра саюзную дзяржаву і, адпаведна, пра агульны парламэнт».

Падрыхтаваў Алеся Кудрыцкі

«СБ»: «Экспансіянісцкая палітыка Расеі пагражает суверэнітэту Беларусі»

Друкаваны орган Адміністрацыі презыдэнта — газета «Советская Белоруссия» 10 студзеня зъмясьціла рэдакцыйны матэрыял пад назвай «Выпрабаваныне «Дружбай». На самым пачатку артыкулу зазначаецца, што за кулісамі перамоваў па нафтагазавых пытаньнях «хаваюцца рэчы больш значныя, чым нафтавыя мыты ці вэнтылі». «СБ» піша, што пад пагрозай апынулася беларуская незалежнасць.

«СБ» рэзка крытыкуе Москву. Газета піша, што «не расейскі ўрад кіруе «Газпромам», а «Газпром» спраўляе баль на ўнутранай і замежнай палітыцы Расеі». Перыёдик заступаеца за Украіну і Грузію, «Украіну Крэмль душыў прыдуманымі мытамі на газ, развязаў дзікую антыгрузінскую кампанію».

Далей аўтар артыкулу адказвае на асноўныя пытаныні бягучага моманту.

Працяг на старонцы 12.

Радасьць «Газпрому», смутак Сідорскага

А.Лукашэнка прызнаў, што
указанье падпісаць
пагадненіне аб
«Белтрансгазе» даў ён.

У апошнях хвілінах 2006 г. Беларусь падпісала дамову аб перадачы «Газпрому» кантролю над «Белтрансгазам», пераходзе на ўсходнія цэны ад 2011 году і пастаўках газу ў Беларусь па \$100 за тысячу кубамэтраў у 2007 г. Такім чынам, «Газпром» дабіўся сваёй галоўнай мэты — атрыманьня «Белтрансгазу».

Кіраўнік «Газпрому» Аляксей Мілер пайнфармаваў, што ў будучыні цана на рэйсіскі газ для Беларусі будзе вылічанца, зыходзячы з цаны на газ на ўсходнім рынке. У 2008 г. цана на газ для Беларусі складзе 67 % ад цаны на ўсходнім рынке за вылікам транспартных расходаў, у 2009 г. — 80 %, у 2010-ым — 90 %, у 2011 г. — 100 %. Дарэчы, няшчэйны «вылік транспартных выдаткаў» можа азначаць 200, а можа і 170 ці 140, і пакідае вялікую прастору для маніпуляцыі.

Стаўка транзыту па сетках «Белтрансгазу» вырасце з \$0,75 да \$1,45 за транспартаваныя тысячи кубамэтраў на 100 км. Мінус у тым, што гэтая стаўка зафіксаваная на 5 гадоў. Значыць, павышаць яе будзе немагчыма.

Цана \$100 — найніжэйшая ў былым СССР. Аднак варта заўважыць, што Ўкраіна, якая будзе сёлета атрымліваць газ за \$130, не перадала «Газпрому» кантролю над сваімі газаправодамі.

Расейскі канцэрн заплаціць \$2,5 млрд за 50 % акцыяў «Белтрансгазу» грашыма з растэрміноўкай на чатыры гады. «Газпром» і Беларусь прынялі ацэнку незалежнага ацэнішчыка, нідерландинскага банку ABN Amro. Варта нападаць, што Аляксандар Лукашэнка сёлета ацэніваў кошт «Белтрансгазу» на 10 — 17 млрд даляраў.

«Я хачу падзякаўаць беларускім калегам за канструктыўны дыялог», — цытуе кіраўніка «Газпрому» агенцтва «Інтэрфакс».

www.SVABODA.ORG

Сяргей Сідорскі (зьлева) і Аляксей Мілер пасля перамоваў.

Прэм'ер-міністар Беларусі Сяргей Сідорскі прызнаў, што кантракт «у цэльным нязыгадны для Беларусі»: «Ва ўмовах сёньняшніх эканомікі Беларусі рост у два разы цана на газ для Беларусі — да \$100, гэтая цана для эканомікі вельмі складаная, а, можна сказаць, не-пад'ёмная», — паведамляе агенцтва БелТА. Сідорскі ня выключыў, што ў выпадку дэфіцыту сродкаў для разылікаў за газ краіна будзе прасіць у «Газпрому» растэрміноўкі.

«Паважаючы нашых партнёраў, паважаючы нашы адносіны, паважаючы нашых ўсходніх партнёраў, якія да нас цігам апошніх двух тыдняў з'явіліся, мы вымушаныя быті пагадзіцца з гэтай цаной», — сказаў Сідорскі.

Беларускі ўрад мяркуе, што беларускую эканоміку чакаюць цяжкія часы пры цане газу \$100. Між тым Літва, Польшча, Латвія будуть закупляць газ за \$230 і не чакаюць значных эканамічных цяжкасцяў.

Цана газу на ўсходнім рынке прывязаная да цаны нафты. Вылічваецца, колькі энэргіі можна вырабіць з тысячи кубамэтраў газу, і ў залежнасці ад

цаны мазуты (нафты), зь якой можна вырабіць такую сама колькасць энэргіі, атрымліваецца цана газу. Вядома, сабеконіт здабычы нафты й газу на многа меншы, што дае супэрприбылікі краінам, багатым на радовішчы вуглявадародаў (Расея, Нарвэгія, краіны Арабіі да інш.).

Перамовы ў маскоўскім офісе «Газпрому» доўжыліся 30 — 31 сінтября. На нарадзе з адміністрацыяй 4 студзеня А.Лукашэнка прызнаў, што указанье падпісаць пагадненіне аб «Белтрансгазе» даў ён.

Аналітыкі ў Москве, блізкія да «Газпрому», не выключаюць, што беларускія ўлады паспрабуюць нейкім спосабам адыграць назад пагадненіне, падпісаное 31 сінтября. Але, на іхнюю думку, «Газпром» ціпер «Белтрансгазу» не папусціць.

У Беларусі было дзівзе стратэгіі: плаціць за газ даражай, але тримаць «Белтрансгаз» як стратэгічны нацыянальны набытак, або атрымліваць газ таннайшы і аддаць газаправод. Лукашэнка выбраў другое.

Мікола Бугай

Першыя ластаўкі крызісу

Першыя цяжкасці паслья падаражаньня расейскіх энэргарэсурсаў адчую шэраг прадпрыемстваў.

Дзяржаўныя СМІ паведамляюць пра складаную ситуацыю на гарадзенскім «Азоце» ды менскім «МАЗе».

Па зразумелых прычынах ад падаражаньня пачерпяць у першую чаргу прадпрыемствы, дзе тэхнолагічны працэс непасрэдна звязаны з нафтай і газам.

Менскі аўтазавод адчуе новыя кошты на расейскі газ, які для завода з Новага года павялічыцца на 94%. Але доля выдаткаў на газ у сабекошце прадукцыі МАЗу складае толькі 5%, у той час значна большыя выдаткі на электра- і цеплаэнэргію, якія ўзрастуць на 50 і 32% адпаведна. Падлічана, што рэнтабельнасць прадукцыі звышніца на трэць, а агульнія страты ад падвышэння коштаў на энэргарэсурсы складаюць прыкладна \$35

млн. На заводзе чакаюць падаражаньня камплектуючых, але пэўнай інфармацыі пра кошты ад паставішчыкоў пакуль не атрымана. Толькі ў Беларусі МАЗ супрацоўнічае са 144 прадпрыемствамі.

На гарадзенскім «Азоце», які спажывае каля 1,4 млрд кубамэтраў газу ў год, стрымана кожуць пра тое, што прадпрыемства будзе працаўца, але дзеля гэтага неабходна скарачаць выдаткі ды шукаць рэзэрвы. І, безумоўна, у сёньняшніх умовах без дзяржаўной дапамогі прадпрыемству будзе дужа няпроста.

ААТ «Азот» — асноўны вытворца азотных угнаенняў. Газ тут выкарыстоўваецца і як сыравіна для вытворчасці асноўнай прадукцыі, і ў якасці паліва для працы тэхналогічнага

абсталяванья.

Падаражаньне паліва зрабіла нерэнтабельнай вытворчасць угнаенняў. Цяпер на «Азоце» чакаюць рашэння ўраду пра льготы.

Адна з найбольш залежных ад коштаў на газ галіна прамысловасці — вытворчасць цэмэнту. Міністар архітэктуры і будаўніцтва Аляксандар Селязьнёў паведаміў, што ў 2007 г. кошт 1 тонны беларускага цэмэнту складзе \$70, то бок узрасце на 30%. Міністар супакоівае, што гэта ўсё адно канкурэнтаздольны кошт у параўнанні з коштамі на польскую ці украінскую прадукцыю. Са словаў міністра, беларускі вытворца цэмэнту «Крычаўцэмэнтшыфэр» мае магчымасць скараціць выдаткі за кошт змены тэхналёгіі.

Пераход на так званы сухі спосаб вытворчасці да зволіць зьнізіць энэргазатраты на вытворчасць прадукцыі ў яе сабекошце з 40 — 50% да 15 — 18%. Аднак незалежныя эксперыты пярэчаць, што вытворчасць беларускага цэмэнту балансавала на мяжы стратнасці і пры старых цэнах.

Відавочна, што новыя кошты на расейскае паліва адчуваюць ня толькі ў нафтагазавых гарадох кшталту Наваполацку, але і ў кожнай сям'і. На адной з апошніх прэс-канфэрэнцыяў першы намеснік міністра энэргетыкі Эдуард Таўпянец зазначыў, што грамадзкі сэктар чакаюць змены ў пляне энэргазабесьпячэння. Будзем вучыцца эканоміць.

Сямён Печанко

N.BPC.BY

НІКАЗІЙ НЕДРНА

Намеснік
міністра
энэргетыкі
Эдуард
Таўпянец
аддае
пераўагу
вадзе з
газам.

Давайце пабачым, што будзе заўтра

Што насыцярожвала – што ўвядзеныне нафтавых мытаў адбылося дэманстратыўна, у жывым эфіры. Тонкая палітыка так ня робіцца. Гэта была бравада, гульня на беларускую публіку. Глядзіце, Гарант канстытуцый змагаецца за наша самае дарагое, за нашу нацыянальную незалежнасць.

Праз два дні пасыля газавага ліманту Гарант разьвёў рукамі і прадаў «Белтрансгаз»: маўляў, іншага выхаду не было. Толькі не кажыце мне, што 29-га ён ня ведаў, што зробіць 31-га.

Праз шэсць дзён пасыля ўвядзеныне нафтавых мытаў яны адмененія. Расея патрабуе выкананць яшчэ ѹ акт прыніжэння — вярнуць 80 тыс. тонаў нафты. Фактычна прызнаць факт крадзяжу.

Давайце пабачым, што будзе заўтра. Ня дай Бог «Іншага выхаду німа» нумар два.

Бо выхад ёсьць! Німа чаго выдумляць ровар, на ім ужо праехалі нашы суседзі.

Барацьба за незалежнасць заключаецца ня ў ліманце і на раканыях на імпэрскую Москву, а ў выбудоўванні альтэрнатыўнага выхада з залежнасцяў. Да куль на 16-м годзе незалежнасці Беларусь атрымлівае 90% энэрганосці бітага з адных рук, гэта ніякая не барацьба за незалежнасць.

З часу папярэдняга адключэння газу праішло два гады. Што зроблена? Спажываныне газу вырасла. Спажываныне нафты вырасла. Доля Расеі ў энэргабалансі вырасла. Ніводнага альтэрнатыўнага шляху энэргапаставак не збудавана. Больш за тое, Беларусь манікальна пісавала адносіны з усімі краінамі, праўз якія тыя шляхі маглі быт пракладчы. За танны газ Беларусь даплачвала незалежнасцю.

За час нафтагазавай гісторыі мы пачули крайне цікавыя речы. Аказваецца, пры ўмовах, якія прапануе Расея беларускую эканоміку чакае каляпс. Вось табе і беларуская мадэрль. Літоўская эканоміка вытрымлівае павышэнне цэнаў да 230-ці, польская — да 270-ці, а ўкраінская з'яе металургій — да 130-ці. Ніякіх зямлянак на гары Гедыміна ня рытоць і ў саюзы з Расеяй ня лезуць. Значыць, і 100 дыя беларускай ня створыць пагрозы незалежнасці. Нагнітаныне страсцей патрэбнае для аднаго — таго, хто прыпіша сабе заслугу ўратавання беларускай маймасці і беларускай эканомікі. Таго, хто нам пэнсіі плаціць. Таго, хто газам забясьпечыў. Гаранта незалежнасці. Таго, дзякуючы каму мы засталіся жыць у панэльным доме. Хто ня даў краіне вярнуцца ў зямлянкі.

«У зямлянкі пойдзэм, а на шантаж не паддамося». І ў чым жа наша непаддача: прадалі мову, прадалі съязг, пяпер прадалі «Белтрансгаз»... У чым наша незалежнасць застаецца? У наўяснасці ўласнага презыдэнта?

Незалежнасць Літвы гарантаваная, бо прэзыдэнт Літвы ня вольны ёю распарараджацца аднаасобна. Ёсьць парламент, грамадзянская супольнасць мае права голасу, і свабодныя СМИ.

Незалежнасць Беларусі стане гарантаваную толькі тады, калі самадзяржаўя ня будзе.

Барыс Тумар

Андрэй Лянкевіч

АПЫТАНЬНЕ «НН»

Ці ўхваляеце Вы рашэнне А.Лукашэнкі прадаць «Белтрансгаз» «Газпрому»?

Так	26 (8.3%)
Не	256 (81.5%)
Іншага выйсця не было	26 (8.3%)
Чым больш у нас усяго саюзага, тым лепей	6 (1.9%)
Усяго прагаласавала:	314

«СБ»: «Экспансіянісцкая палітыка Расеі ...»

Працяг са старонкі 9.

«Ці пагражаете яўна экспансіянісцкую палітыку Расеі беларускаму суверэнітэту?». — «Так, пагражаете».

«Ці не зьяўляеца палітыка Расеі парушэннем Будапешцкага мэморандуму 1995 г., па якім Расея, Англія і ЗША зьяўляюцца гарантамі беларускай незалежнасці?». З гэтага ўзынікае пытанніе: дык што, нам цяпер варта зьвяртацца да Брытаніі і ЗША, каб абараніць свае гарантыві? Адказ такі: «Пра Лёндан і Вашынгтон, без сумнёву, трэба ўзгадаць... Таму дзяржавы, якія клапоцяцца пра наш прэстыж, павінны ўспомніць,

што прэзыдэнты іх краін у свой час публічна гарантавалі Беларусі абарону суверэнітэту». Афіцыйны Менск засыцерагае сваё ўсходнега суседа, што, у выпадку чаго, можа пераарыентавацца на Захад.

Разам з тым газета зазначае, што «выхад з сытуацыі ёсьць. І ён павінен быць знойдзены на перамовах. Базавыя ўмовы такія: Расея зьяўляеца ўладальнікам нафты і мае права устаноўліваць любыя кошты, Беларусь валодае камунікацыямі і таксама мае права прызначаць свае кошты. Трэба дамаўляцца».

Зыміцер Панкавец

Новы вораг Лукашэнкі

Гэта выпеставаная ім самім палітычна і эканамічна эліта. Піша
Андрэй Павач.

ІЦ ведаеце, у чым розыніца паміж Лукашэнкам і выпеставанай ім за апошнія дзесяцігодзьдзе палітычнай і эканамічнай элітой? Лукашэнка, пры ўсіх «але», па-свойму любіць Беларусь і мае пэўныя прынцыпы. Ягоныя набліжаныя ня любіць Беларусі і ня маюць ніякіх прынцыпаў увогуле. Усе гэтыя дырэктары гэтак званых валаўтваральныхных прадпрыемстваў, міністры, буйныя банкіры, старшыні аблвыканкамаў і г.д., і т.п. разам са скодлішчам мясцовых райкамаўскіх, выканкамаўскіх, БРСМаўскіх і ўніверсітэцкіх патрыётаў складалі са сваім лідэрам дзіўны сымбіёз. Ніхто не прэтэндаваў на галоўнае месца ў презыдэнцкай «вотчыне», кожны ведаў сваё цэпляе месца, знаю, калі трэба гучней закрычаць «ура», а Ён кагосьці караў, кагосьці мілаваў ці ўзвышаў, але з большага ўсё было файна. Сапраўды, пакуль першаму прэзыдэнту Беларусі ўдавалася плыць у речышчы сваёй раней выбранай палітычнай лініі, чаму спрыяла станоўчая эканамічна каньюнктура, часам здавалася, што сістэма не настолкі маразматычная, як падаецца на першы погляд.

Аднак у апошнія дні фэадальная сутнасць беларускай сістэмы ўлады, ды й па вялікім рахунку, усёй грамадзкой сістэмы ў Беларусі праявілася найбольш яскрава. Адно слова аднаго чалавека — і ўсё з ног стала на галаву.

Найлігчэй пераарыентаваліся звыклыя да ідэялагічных ваганняў начальства журналісты афіцыйных СМИ. Гэтыя ўжо даўным-даўно забыліся (а, можа, і ніколі ня ведалі) пра адну з запаведзяў журналіста «па-сапраўднаму любіць тое, што любіць, і ненавідзець тое, што ненавідзіш». Амаль імгненнем лісыльвае аблізванье «расейскіх братоў» зъмянілася беспералынным лямантам пра «халодную газавую вайну з Расеяй». Затое на ўсіх ранейшых бізнесоўцаў-інтэгратараў глядзець было шкада: разгубленыя твары,

няўпэўненасць, стомленасць. А як жа, бо сёння ім трэба абронтуваць тое, катэгарычна супраць чаго яны былі ўчора. Хочаш ня хочаш, але скідай сваю элегантку, купленую за ўдала прададзены Рәсей трэсіняговы цукар тройку, бяры вушанку і лезь разам са сваім лідэрам у замлянку. Але гэтага рабіць ня хочацца, ды і маскоўская калегі, мабыць, пасымейваюцца: «Ну, колькі ўжо можна, давайце да нас, тут значна лепей». Эканамічна эліта ў сваёй натуры прадажная, і разлічваць на яе вялікі патрыятызм я б ня стаў. Да ўсяго, і Сідорскі першага студзеня ў Маскве выглядаў вельмі няблага. Не марыянэтка, мужык талковы. Гатовы палітычны лідэр!

Адным словам, калі ўважліва прыглядася да падзеяў некалькіх апошніх тыдняў, неяк адразу прычапляеца думка, што, здаецца, у Лукашэнкі зьяўляецца новы, мабыць, найбольш небяспечны вораг — выпеставаная ім самім палітычна і эканамічна эліта Беларусі.

Беспрынцовая, далёкая ад разумення таго, што такое беларусы і Беларусь, якая проста можа спрацаваць паводле прынцыпу фэадалізму: калі фэадал не выконвае забавязаныя перад сваімі падначаленымі, яго скідаюць.

А ўсе астатнія людзі, спытаеце вы мяне? Усе астатнія — трэці стан, які і пытаецца ні аб чым ня варта. Пойдуць туды, куды павядуць іх старыя фэадалы разам з новым каралём.

Самае страшнае ў гэтай сітуацыі тое, што для многіх цяперашніх высокапастаўленых падначаленых Лукашэнкі незалежнасць Беларусі — гэта ня больш чым пытаньне выгаднай эканамічнай каньюнктуры.

Але і кідацца разам з Лукашэнкам і ягоным спэцыялістамі «зямлю пад белымі крыламі» не выпадае.

Алегорыя, калі Лукашэнка калі зямлянкі адстрэльваеца ад расейскай

пяхоты з кулямёта, а Мілінкевіч падае яму дыскі з патронамі, наўрад ці калі стане рэальнасцю.

Сыстэма, завязаная на адным чалавеку, які бы моцнай ні здавалася, неўнікнена абыненца. Адзінокі імпэратор, што пайшоў на суперак усіх сваіх васалаў, ня мае ніякіх шанцаў. За створаную ім «стабільнасць» і «ўмацаваны сувэрэнітэт» мы заплацілі дзесяцыцо гадамі контрабеларусізацыі і маральнага распаду грамадзтва. А гэта занадта дарагая цана за ўсе мітычныя посьпехі. Баюся, не было гэта дадзена зразумець Лукашэнку дванаццаць гадоў таму, не зразумее ён гэтага і ціпер. Праўда, ён можа супяшаць сябе тым, што, магчыма, гадоў праз дваццаць нейкі стары беларус скажа: «Вось пры Ім было добра і спакойна, а ціпер бардак». Менавіта таму і Ціта, і Садам маюць выразны шанец пераўтварыцца ў святых.

Што ж рабіць нам — тым, хто разумее, што сапраўдны сувэрэнітэт — гэта ня газавы кран пад аховай уласных аўтаматыкаў і ня ўдала падпісаны контракт на пастаўкі нафты. Што ж рабіць нам, хто даўно заўважыў, што і Усход і Захад лічацца толькі з сілай. Што ж рабіць нам, для каго сапраўдная незалежнасць — гэта беларускамоўная школы і ліцця на вуліцах і плошчах імя Каліноўскага, Брыля і Быкава, гэта нацыянальнае войска пад бел-чырвона-белым сцягам і моладзь, якая не сіліваецца калі булдыроў, а чыгае книжкі і шануе сваіх настаўнікаў?

Думаю, не скажу лепш за аднаго з найвялікіх беларускіх патрыётаў ксяндза Вінцэнта Гадлеўскага. Напісаў ён гэтыя слова ў 1939 г., напярэдадні пачатку самай вялікай і страшнай у гісторыі чалавецтва завірухі: «Чым гэта бура скончыцца — няма ведама. Адно для нас пэўнае, што калі б гэта бура не аблінула беларускага народу, дык галоўным правілам для ўсіх беларусаў, а такжэ галоўным імкненнем для ўсіх беларускіх дзеячоў павінна быць адно: **абарона і захаваныне беларускай нацыі**. Да гэтага ўсе мы павінны ісьці ня толькі ў часе супакою, але тым болей у часе буры. Абарона беларускага народу і захаваныне ягонага нацыянальнага вобліку павінна быць правілам для ўсіх беларусаў у кожных абставінах жыцця». У гэтым найважнейшы зарок нашага адзінства, праўды і будучай Перамогі.

Горадня

«Ніхто ня дасьць нам

Пра нафту, газ і БТ піша
Віталь Тарас.

Свята шызафрэні

Каліднае беларускае тэлебачанье дало, напэўна, багата матэрыялу для псыхааналітыкаў і псыхіятраў. Нехта яшчэ даўно заўважыў, што плюралізм у адной галаве хутчэй падобны да шызафрэні.

Трэба было ў адным сюжэце «Панарамы» скрытыкаваць палітыку расейскіх энэргетычных манаполій і расейскі імпэрыялізм, каб адразу пасля гэтага, безь перадыху, выкryваць імпэрыялізмам эмэрыканскі. А ў мэтах больш эфектыўнай крытыкі выкарыстоўваць цытаты з салідных амэрыканскіх газэц The Wall Street Journal і The Financial Times. (Цытату наконт «хуліганства й бандытызму» расейскага боку ў дачыненьні да Беларусі БТ працытавала разоў трывцаць.) І пры гэтым трэба не забыцца абвінаваціць ва ўсім беларускую апазыцыю, якая нібыта ўзрадавалася грабежніцкім цэнам на газ.

У «Панараме тыдня» напярэдадні Раства сюжэт пра апазыцыю, з прадстаўнікамі якой сустракаліся ў Беларусі супрацоўнікі амбасады ЗША, заняў ці не ўдвай больш месца ў этэры, чым сюжэт пра эканамічныя дачыненьні з «хаўрусынкамі». А тэма праваслаўнага Раства нечуваным чынам была адсунутая ў канец галоўнай інфармацыйнай праграмы!

Пагледзеўшы ў гэтыя дні выпускі навінаў на беларускіх тэлеканалах, міжволі ўспамінаеш школьную падручнікі савецкай гісторыі з мапамі: «Расея ў коле франтоў» у 1918 — 1919 г. Толькі Расея цяпер сама выступае ў ролі хаўрусынка Антанты. (Апазыцыі ж, відаць, адводзіцца роля «белачэхаў», якія захапілі транссаўбірскую чыгуначную магістраль).

Зусім лішнім будзе тут згадаць БНР. Цікава, што А.Лукашэнка, называўшы днімі сябе «першым кіраўніком незалежнай Беларусі», фактычна адсек ад яе гісторыі ня толькі Беларускую Народную Рэспубліку, але й БССР — сузаснавальніка ААН. Гісторыя

Беларусі, як нам даводзяць, началася нават не ў 1991-ым, і не ў 1994-ым, а толькі цяпер, у гэтыя студзенскія дні. Бо калі кіравацца лёгікай сучасных ідэолягій, пакуль Расея забяспечвала бытую саюзную рэспубліку таннымі газам і нафтай, ніякай пагрозы сувэрэнітэту Беларусі не існавала. Гэта прагнені злыя дзядзькі ў Pacei, якія невядома скуль узяліся і чых імёну ніхто ня ведае, раптам вырашылі набіць кішэні далярамі за кошт братній Беларусі, і тым самым зыняцку паставілі яе перад неабходнасцю бараціць незалежнасць. Як той казаў, не было б шчасця.

Ніхто ня хоча жыць у зямлянках

Палохаючы беларускі народ пагрозамі з Усходу і Захаду, дзяржаўныя СМИ крыху перастараліся. Калі ні там, ні там не засталося хаўрусынкаў ці праста «шчырых і прыстойных людзей» (выраз чыноўніка беларускай мытні), дык складаецца жахлівая карціна: мо сапраўды адзінм выйсьцем для беларусаў застаецца вайна супраць усіх!?

Характэрна, што тэма «съходу ў зямлянкі» захліснула ў гэтыя дні многія сайты й блогі ў Інтэрнэце, і гэта ёсьць карыкатура-іранічным адлюстраваньнем, свайго роду адваротным бокам дзяржаўнай пропаганды. Сапраўды, съвет ацалеў таму, што съмяяўся.

Але ёсьць у гэтым съянце дзяржаўнай шызафрэніі іншы бок. Як вядома, процлегласць съходзяцца.

Аляксандар Мілінкевіч, іншыя дзеячы апазыцыі выказалі напярэдадні Новага году, так бы мовіць, стрыманы аптымізм у сувязі з маючым адбыцца пераходам у беларуска-расейскіх дачыненьнях на рынковую рэйкі. У відавочнай або невідавочнай форме выказваліся спадзяваньні, што сканчэнне «беларускага эканамічнага цуду» прывядзе да разбурэння сацыяльнай стабільнасці і, адпаведна, — рэвалюцыйнага абуджэння масаў. Калі б усё было так адназначна й проста, як гэта апісваецца ў падручніках марксізму-ленінізму... Надзвычай жорсткія санкцыі Pacei ў дачыненьні да Грузіі, як мы бачылі, прывялі толькі да яшчэ большай

кансалідацыі грузінскай нацыі вакол прэзыдэнта Саакашвілі. (Будзем спадзявацца, у крамлёўскіх дарадцаў ня хопіць фантазіі дадумацца да падобных кроаку ў дачыненыі да беларусаў, і ўчораишніх «братоў» ня стануть высылальні з Масквы ў Беларусь сотнямі ў заплямбаваных вагонах). Пры гэтым аўтарытарныя харктары рэжыму Саакашвілі канстатуюць ужо ня толькі лідэры грузінскай апазыцыі, але дэмакратычныя інстытуцыі ў краінах НАТО, куды Грузія імкнела ўступіць. Калі на хвіліну забыцца на існаваныне Абхаскай і Паўднёва-Асэтынскай праблемаў, дык Грузія паводле дзяржаўнага ўладкаванья нагадвае Беларусь прыкладна 1997 — 1998 г. Тым ня менш, Саакашвілі падчас свайго кароткага адпачынку ў Закарпацці ва Ўкраіне бязь ценю іроніі падзякаваў крамлёўскаму кіраўніцтву за эканамічныя санкцыі супраць Грузіі, паколькі яны, паводле прэзыдэнта, вымусілі грузінскіх гаспадарнікаў варушыцца, шукаць новыя рынкі збыту ды проста рабіць прадукцыю канкурэнтадольнай.

Прыклад Славаччыны

І ці здольнае беларускае кіраўніцтва (ня толькі кіраўнік дзяржавы, але і прэм'ер, кіраўніцтва ўраду, міністэрстваў, энэргетыкі, напрыклад, якому незалежнай прэсай было выдадзена столькі авансаў), а таксама кіраўнікі беларускіх прадпрыемстваў шукаць і заходзіць альтэрнатывы пяперашняму стану рэчаў, калі можна выпускаць большую частку прадукцыі «на склад»? І забяспечваць «сярэднюю зарплату» ў 400 даляраў пераважна з дапамогай друкавальнага станка? Ці гатовыя работнікі беларускіх заводаў шукаць працу за мяжой — да прыкладу, у той самай Pacei, або становіцца дробнымі прадпрымальнікамі, якіх у Беларусі да апошняга часу трymалі за «вшывых блох»? І ці здольная апазыцыя патлумачыць людзям, што адбываецца? Самі па сабе эканамічныя варункі ня зробіць таго, што могуць і павінны зрабіць інтэлектуальная і дзяржаўная эліты.

Мы бачым, што нават у ЭЗ зь ягонымі вольнымі рынкам, больш-менш агульнымі правіламі народы розных

камэнтары

выбаўленья...»

краінаў па-рознаму рэагуюць на цяжкасці пераходнага пэрыяду. Вядомы эканаміст Лешек Бальцаровіч, які сыходзіць з пасады презыдента Нацыянальнага банку Польшчы, у інтэрв'ю «Газэце выбарчай» аспрэчыў модную апошнім часам тэзу, быццам народы Цэнтральнай Еўропы, у першую чаргу палякі, стамліся ад ліберальных рэформаў і таму шукаюць выйсція альбо ў левай ідэалёгіі, альбо ў клерикализме ды антыкамунізме. Ён прыводзіць да прыкладу краіны Балтыі, дзе рэформы ідуць значна больш шпаркімі тэмпамі, чым у Польшчы, але правыя партыі не губляюць папулярнасці. Прывёў ён да прыкладу і Славаччыну, якую ў сярэдзіне 1990-х

нікто не ўспрымаў сур'ёзна. У выніку рэформаў правага ўраду Дзуринды Славаччына займае ціпер адно зь першых месцаў у съвеце паводле тэмпаў эканамічнага разьвіцця, а рэформы аховы здароўя і органаў юстыцы ў гэтай краіне лічацца ўзорнымі.

Хто ведае, калі б Беларусь распачала рэформы съследам за Славаччынай, урад якой 12 гадоў таму ўзначальваў экс-баксёр, малаадукаваны папуліст Мечыяр, напэўна, пяпер перад беларускім кіраўніцтвам стаялі б праблемы зусім іншага маштабу і характару. І, мабыць, як коліс Славаччына, Беларусь нават спазнала б аднойчы радасць чэмпіёнства ў

сусветным хакеем, а не ў бутафорскіх «калядных турнірах»?

Але гісторыя, як вядома, ня мае ўмоўнага ладу.

Раніцой мы прачнуліся?

І ўраду, і апазыцыі, і грамадству Беларусі ў цэлым давядзенца прывыкаць жыць і дзейнічаць у зусім новых прапанаваных абставінах. Традыцыйны журналісцкі штамп — «мы прачнуліся ў зусім іншай краіне» — 1 студзеня 2007 г. нечакана спраўдзіўся. Ці, прынамсі, можа спраўдзіцца цігам бліжэйшых месяцаў. Няма больш міту пра саюзную дзяржаву Беларусі й Расеі. Няма міту пра братэрства славянскіх народаў. Зразумела, як толькі міт пра Саюз лопніў, зь яго, бы з расейскай матрошкі, вылез стары новы міт пра Рэспубліку Беларусь, якая захавала ў сабе і нясе съвету ўсё найлепшае, што было ў Савецкім Саюзе. Савецкая Расея, як мы памятаем з падручніку гісторыі, выжыла й ператварылася ў таталітарнага монстра зь ядравай дубінай. Для гэтага давялося замарыць голадам мільёны людзей, мільёны астатніх загнаць у ГУЛАГ.

Ці гатовая Беларусь на пачатку новага тысячагоддзя яшчэ раз заплаціць — хай зусім не такую цану, значна меншую — усяго толькі лёсам будучых пакаленій? За тое, каб усьвядоміць, што яна можа захавацца толькі як ўсходнеславянская краіна? Краіна са сваім адметным нацыянальным тварам, а не глухая расейская правінцыя са сваімі ўласнымі грашымі, мытнямі ды астрогамі.

Апазыцыйныя сілы, як вядома, так і не выпрацавалі агульны стратэгіі што да выбараў у мясцовыя саветы. Беларуское тэлебачанье з радасцю цытавала нядаўна слова Мілінкевіча, які скрытыкаваў апазыцыйныя партыі за правал перадвыбарчай кампаніі: хтосьці з дэмакратычных кандыдатаў вырашыў удзельнічаць, хтосьці знялі кандыдатуру, хтосьці заклікаў да байкоту. Але на ягоную думку, як і на думку многіх дэмакратычных актыўістаў, галоўнае, што давала выбарчая кампанія, — гэта магчымасць данесці да выбарцаў сваю пазыцыю. Гэта так. Але ці ёсьць яна на сёньняшні дзень? Ці было з чым ісці актыўістам да людзей? І ці хапае мужнасць гаварыць зь імі на самыя складаныя тэмы — пра тое, як жыць далей, хто вінаваты і што рабіць.

...а кран, як выявілася, закрываўся па той бок мяжы.

Адны ідуць, другія стаяць

Удзел аб'яднанай апазыщі ў мясцовых выбарах не такі масавы, як быў чатыры гады таму. Усяго сёлета рэгістрацыю атрымалі 213 прадстаўнікоў апазыцыйных палітычных партыяў, што менш за 1 % ад агульной колькасці кандыдатаў. Выбары ў многіх буйных гарадах, таких, як Віцебск і Баранавічы, будуть практична безальтэрнатыўнымі.

З прычыны шматлікіх паштунскіх выбарчага заканадаўства ў выбарах адмовіліся ўдзельніцаць дзясяткі актыўістаў. Асабліва шмат тых, хто адмовіўся на Магілёўшчыне і Гомельшчыне.

У Менску на мясцовыя выбары ідуць старшыні АГП і ПБНФ Анатоль Лябедзька і Вінцук Вячорка, адзін з лідараў незарэгістраванага «Маладога фронту» Алег Корбан, сябры Партыі БНФ Вадзім Канапацкі, Сяргук Карповіч, Андрэй Клікуноў, Аксана Крываносава, Алеся Мыцько, Сяргук Карповіч — пераважна юнакі.

У Гомель удзел у выбарах возьме паплечнік Мілінкевіча Віктар Карненка.

У Магілёве балятуюцца сябры Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамада) Юры Новікаў і Сяргей Фамін. У Бабруйску ад БСДП

(Грамада) на выбары ідзе Алена Мядзведзева.

У Жодзіне пазмагаеца за мандат Аляксандар Валчанін. У Барысаве альтэрнатыўны будзе толькі тыя акругі, дзе будзе ўдзельніцаць незалежная кандыдата. Сярод апошніх сябры АГП Леў Марголін, Віктар Гарбачоў, эканаміст Зыміцер Бабіцкі.

У Берасці ў выбарах прымае ўдзел Яўген Бяласін (і за яго ўжо ўчапілася падатковая інспэкцыя). У Бярозаўскі раённы савет балятуеца сябры Партыі БНФ Анатоль Сахаруша. На другі тэрмін хоча пераобраца ў Белаазерскі гарсавет Юрас Губарэвіч.

Кандыдат у дэпутаты Пінскага гарадзкога савету Аляксандар Васільеў быў арыштаваны на сямёра сутак і за выбарамі будзе сачыць праз краты.

Лідэр аб'яднаных дэмакратычных сілаў Аляксандар Мілінкевіч, які быў зарэгістраваны сябрамі піарагу ініцыятыўных групаў дэмакратычных кандыдатаў, аб'яздзіў паўкраіны, дзе меў сустрэчы з выбарцамі. На гэтym тыдні ён наведаў Мазыр, Горадню, Глыбокае, Полацак.

У большасці акругаў выбары буде безальтэрнатыўныя. У сярэднім на адно месца прыпадае 1,04 кандыдата.

Зыміцер Панкавец

Мілінкевіч рэзка крытыкуе партыйную апазыцыю

Лідэр Аб'яднаных дэмакратычных сілаў Беларусі Аляксандар Мілінкевіч даў ацэнку ходу палітычнай кампаніі «мясцовыя выбары» і падрыхтоўцы чарговага Кангрэсу дэмакратычных сілаў. На думку Аляксандра Мілінкевіча, «любая заявы сёньня кіраўнікоў палітычных партый аб зьніцці дэмакратычных кандыдатаў съведчаць пра няўпэўненасць у сілах гэтых кіраўнікоў, якія так і не здолелі арганізаваць шырока разрэкламаванай агульнанацыянальнай палітычнай кампаніі «Мясцовыя выбары».

— На больш як 24 000 акругаў апазыцыйныя палітычныя партыі выставілі разам менш за 1000 кандыдатаў, але й гэтая лічба, паводле звестак інфармаваных людзей, завышаная ледзь на ў два разы. У некаторых выпадках нават вядучыя палітыкі, спрабуючы зарэгістравацца, не змаглі фармальна выкананы элемэнтарныя патрабаванні закона даўства.

Складалася ўражанье, што лідэры партый на ведалі, у якіх умовах

давядзенца праводзіць выбарчу кампанію. Размовы пра тое, што ўлады не друкуюць улётак, забараняюць сустрэчы, гучыць непераканаўчы. Мы [Рух «За Свабоду» — Рэд.] дзейнічалі паводле схемы: падавай заяўку, звязтрайся да ўладаў, не дазваляюць — шукай магчымасці і праводзь сустрэчы.

Сёньня канстатую, што палітычную кампанію «Мясцовыя выбары» можна назваць няўдалай. Нашы прапановы — адзіная палітычная кампанія, адна каманда, адно пасланніе, адзін сцэнар — не былі падтрыманыя. Тому хто як хацеў, так у выбарах і ўдзельнічаў.

У гэтых умовах мы вымушаныя былі зрабіць тое, што магчыма — зьбліпалі подпісы, сустракаліся з выбарцамі, дэмакратычным актывам у 26 гарадах Беларусі. Да дня выбараў папрацуем яшчэ ў 15-ці населеных пунктах. Трэба да канца выкарыстаць усе магчымасці для інфармаваныя людзей, і толькі пасля прыманць рапшэнне, здыманць і не здыманць

кандыдатаў», — адзначыў Аляксандар Мілінкевіч.

Ацэнываючы падрыхтоўку дэмакратычных сіл да Кангрэсу, Мілінкевіч звязрнуў увагу на невыкананыя пагадненія, падпісанага палітычнымі партыямі і зацверджанага Палітычнай радай:

— Пагадненіе аб правядзеніі Кангрэсу, падпісане кіраўнікамі палітычных партый і зацверджане Палітычнай Радай, не выконваецца па прынцыповых пытаннях. Гэта падрыхта давер як да Палітрады, так і да самога Кангрэсу. Сёньня некаторыя партыі называюць астранамічныя лічбы сваіх вылучэнцаў на Кангрэс. Журналісты пачынаюць высьвятляць — аказваеца, што сапраўдныя лічбы ў дзясяткі разоў меншыя.

Тому падрыхтоўку да Кангрэсу пакуль можна лічыць нездавальнічай. І саме кепскае, што шэраг кіраўнікоў партый не дэмантруе волі зъмяніць ситуацыю ў лепшыя бок, — мяркую лідэр Аб'яднаных дэмакратычных сілаў Аляксандар Мілінкевіч.

Адзін прэтэндэнт ужо застаўся бяз працы

Сябар Беларускай сацыял-дэмакратычнай партыі (Грамады), нядайна абрани сябар Менскага гарадзкога камітэту Максім Касцюшкоў від гады працаў у вядомай фірме «Евроопт», якая займае цэнтральна-раздробным гандлем харчовых тавараў. Працаў ён як спэцыяліст у мэрэндай-зінгу і рэкламе. За два гады працы Максім ня меў заўвагаў ад сваіх начальнікаў, ня кажучы пра дысцыплінарныя спагнанні. Наадварот, ён быў на добрым рахунку ў кіраўніцтве фірмы.

Праблемы ў маладога сацыял-дэмакрата пачаліся напачатку лістапада, калі ён надумайся стаць кандыдатам у дэпутаты Менскага гарадзкога Савету на Адзінцоўскую выбарчу акругу № 30 і падаў

дакументы на рэгістрацыю ініцыятыўнай групы.

Ну што, здавалася б, уладзе нейкі малады чалавек? Няхай сабе зьбірае подпісы, а яна, улада, ужо мае свайго кандыдата (дакладней, кандыдатку), якая «ўпэўнена пераможка» ў дзень галасавання. З такім складам выбарчых камісій няпцяжка намаляваць любяя «вынікі галасавання».

Аднак улада за нешта пакрыгудзілася на Максіма Касцюшкоў. Якое было зъдзіленьне маладога спэцыяліста, калі яго паклікалі не да начальніка аддзелу, не да камэрцыйнага дырэктара і нават не да намесніка генэральнага дырэктора, але адразу да Івана Гайка — генэральнага дырэктора «Евроопта».

Генэральны дырэктар

заявіў Максіму Касцюшкоў, што той пачаў горш спраўляцца са сваімі абязязкамі. Але ўсё наадварот: рэклама «Евроопта» дзе толькі ні разьмешчана. Амаль усёды. І тады гендырэктар з усёй начальніцкай адкрытысцю сказаў, што, заяўшы аб сваім намеру стаць дэпутатам, малады спэцыяліст заняўся... ней (кожнаму даецца права прыдумаць слова). «Дальше мы вместе не полетим», — сказаў на развітанні сп. Гайко.

Якое ж было зъдзіленьне і намесніка генэральнага дырэктара, і камэрцыйнага дырэктара, і начальніка аддзелу, калі яны даведаліся, што Максім Касцюшкоў з 15 лістапада ўжо не працуе на фірме.

...26 кастрычніка прэс-

служба БСДП (Грамады) апавядала пра звольненне з працы маладога інжынера «Магілёўліфтмаша» Ігара Барысаўа. Цяпер звольнены ягоны таварыш і равеснік Максім Касцюшкоў.

Некаторыя нашы «мысліцелі», асабліва «незалежныя» журналісты і «палітолягі», маюць звычку паліваць партыі брудам: маўляў, мала вылучаюць, мала працуюць і гэтак далей. Хто з гэтых «мысліцеляў» дасыць працу маладым людзям?

А колькасць звольненых будзе — чым бліжэй да дня выбараў — узрастатць. «Палітуць» і прэтэндэнты на дэпутацкія мандаты (большасць з іх так і застанеца прэтэндэнтамі, бо акруговыя камісіі іх «зарэжуць»), «палацяць» і многія сябры ініцыятыўных групаў (списы ж у выбарчых камісіях пададзеныя), і іншыя актыўнікі. А нашы «мысліцелі» будуць казаць: партыі працуюць кепска, працуюць мала.

Анатоль Сідарэвіч

КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ

Да выбараў у мясцовыя саветы засталося чатыры дні, а апазыцыя ня вызначылася, што рабіць

14 студзеня ў Беларусі маюць праёсцы выбары ў мясцовыя саветы. Аднак лідэры дэмакратычнай апазыцыі так і не далі яснага адказу, што рабіць выбарцам у гэты дзень.

Рашэнне можа быць любым: ісьці на выбары і галасаваць там, дзе ў сьпісе ёсьць апазыцыйныя кандыдаты, і галасаваць супраць усіх там, дзе няма альтэрнатывы, або байкатаваць выбары. Але мусіць быць цвёрдая, адзіная пазыцыя ўсяго незалежнага грамадства.

У abstavінах, калі недзяржаўныя СМИ недаступныя большасці грамадзянаму, прынцыпавыя пасланні фармуляваць як мінімум за месяц да падзеі, каб людзі пасыпелі перадаць іх з вуснаў у

вусны.

Прэцэдэнт зь невыкіданьнем яснай пазыцыі ўжо быў два гады таму, перад рэфэрэндумам 2004 г. Кіраўнікі апазыцыі так канчаткова і ня вызначыліся, што рабіць 17 кастрычніка. Байкатаваць рэфэрэндум, ісьці на выбары, забіраць бюлетэнь, а калі забіраць, то што зь ім рабіць і як рэзашь. Вынік мы ведаем.

Прычына зацяжак і няпэўнасцяў зразумелая. Гэта адсутнасць у апазыцыі дакладнага мэханізму прыняцця рашэнняў. Ён можа зьявіцца, калі лідэр будзе надзелены паўнамоцтвамі і нагружаны адказнасцю, і калі будуць прынятвыя іншыя дысцыпліннуючыя рамкі. Палітычная рада ня можа падмяніць лідэра. Гэты

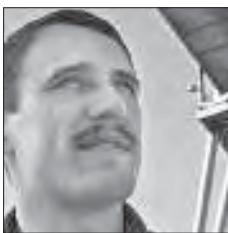
непаваротлівы орган можа два тыдні рыхтаваць пазыцыю

Дэмакратычных сілаў у газавым канфлікце і пасля яшчэ тыдзень узгадняць тэкст. І ніхто ні за што не адказвае, і няма з каго спытацца. Вячорка ківае на Лібедзьку, Лібедзька на Вячорку.

Беларуская апазыцыя яднае сумленных людзей, добрых спэцыялістаў. Яны здольныя настолькі ж эфектыўна кіраваць краінай, як іх эстонскія і славацкія калегі. Аднак палітычны эфект іхнае ахвярнае дзейнасці, іх выслілкаў часта ніzkі праз элемэнтарную адсутнасць дысцыпліны.

Разумных гісторыяў вучыць, неразумных мучыць, кажа прымаўка.

Рэд.

**ПАВАЛ
СЕВЯРЫНЕЦ**

Павал Севярынец — у 1998 — 2004 г. лідэр незарэгістраўванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратэсту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

Двойчы на Каляды — перад каталіцкім Раством і на Новы год — у Алешчу прыяжджае *rэтра-чыгнік* зь Менску. Адмыслова да яго прыбыцця на плятформе чыгуначнай станцыі ставяць вялізную елку, увешаную гірляндамі, і тукай-умазняльную аппаратуру. Цігнік на пяць вагонаў, ахайнейшы за звычайны, спыняецца ля елкі ды стаіць цэлую ноч пад гукі дыскатакі. Люксовая купэ з тэлевізарамі. Мора гарэлкі й прыемакаў. Масавік-зацепнік зь мікрофонам.... Алешча — самая паўночная станцыя Беларускай чыгункі, і камэрцыйныя туры на зімовыя святы ладзяцца чыгуначнікамі пад тым соўсам, што якраз тут, на нашай Поўначы, жыве беларускі Дзед Мароз (прывезены разам са Сынегуркай, ён робіць выгляд, што выходзіць з алешчынскага лесу). І хача БТ ужо даўно раскручвае Дзеда Мароза зь Белавескае пушчы, ягоны чыгуначны канкурэнт перасяляецца з хлебнага месца нікуды не зьбіраецца.

Менскія госьці бяруць з сабою дзяцей, водзяць карагод вакол елкі, п'юць «Савецкае шампанскае» з гарла, гуляюць нач і перад першым дызэлем з «максімкай» адываюць дахаты. Алешчынцы й сіценцы вось ужо каторы год паддягваюцца на 25 ды 31 снежня

Свята нараджэння Святла

сюды. Паглядзець. Зьбіраюцца на эстакадзе — адтуль добра відаць асьветленыя купэ й вагні вялікай елкі. Асабліва съмелья падыходзіць да плятформы й нават робіць спробу забрацца ў вагон-рэстаран. Зухаў выстаўляюць, і тыя вяртаюцца на эстакаду, каб пахваліцца, што што бачыў і хто што пасыпэў сінерці.

Іншых відовішчай зімовай парою ў вяскоўцаў німа. І Каляды, і Новы год ад іншых выходных адрозніваеца хіба што большай, чым звычайна, колькасцю выпіўкі й моцаю дробашаў. Са святамі тут віншуюць міліцыя ды «хуткая дапамога». Дый елку ў хаце мала хто ставіць: яловыя галінкі на эстакадзе — самае дакучлівае съмечыце, а ў лесе кожны сукаруб клянне «ёлкі-палкі» за найбольшую гушчыню галінай.

Увогуле, што адзначаюць беларусы з 25 снежня да 7 студзеня штогод — вялікае пытаньне. Зымену нумару году? Безблічнае *Раждзяство*?... А што, да прыкладу, сівятуе галоўны дзяржаўны ідэолаг таварыш Рубінаў, які днімі выдаў-такі ваеннную тайну: рэлігія — опіюм для народу? Няўжо, як піша Лёлік Ушкін, і праўда — дзень нараджэння СССР 30 снежня ды дзень абвяшчэння БССР 1

ХРОНІКА

3 студзеня

«Брестскому кур’еру» прад’явілі адвінавачаныне

Рэдакцыя недзяржаўнай газеты «Брестскі кур’ер» атрымала ліст — копію адказу Мінсузвязку дэпутату падстайкі **Валеру Шылу** і **Андрэю Тычыну**. У сінегіні дэпутат з Берасцьця звязаўся з Мінсузвязі з прычынамі выключэння газеты «Брестскі кур’ер» з падпіснога каталогу на 2007 г. і адмовы Берасцейскага філіялу РУП «Белпошта» распачуцьця газэты па падпісцы, дастаўляюць ў раённыя цэнтры. У афіцыйным адказе за подпісам **намесніка міністра сувязі Н. Гаўрылавай** сцвярджаецца, што ў 2006 г. газета «*Кія* ў поўнай меры выконвала ўмовы дамовы, што выклікала з сабой дадатковыя матрыяльныя і працоўныя выдаткі з боку пошты. На парушэнне дамоўных абавязкаў неаднічы указавалася рэдакцыя газеты, кіраўніцтвам Брэсцкага філіяла РУП «Белпошта». Галоўны рэдактар «Брестскага кур’ера» **Мікалай Аляксандраў** паведаміў: за 16 гадоў існавання газеты рэдакцыя не атрымлівала ад кіраўніцтва пошты ніводнага паведамлення, дзе б згадваліся факты парушэння дамоўных абавязкаў з боку рэдакцыі.

4 студзеня

Пікет у Салігорску

4 снежня ў Салігорску сябры незарэгістраўванага «Маладога Фронту» арганізавалі пікет ля цэнтральнага рынку. Яны вывесілі транспарант «Не — выбарам без альтэрнатывы!» і раздавалі мінакам улёткі з заклікам да байкоту выбараў. Акцыя была прымеркаваная да рагнёвін Палітравды дэмакратычных сілаў Салігорску байкатаўцаў

мясцовыя выбары. Міліцыянты затрымалі **Івана Шылу** і **Андрэя Тычыну**. На іх склалі пратакол за «удзел у несанкцыянаваным пікете» і за парушэнне Закону аб друку. Пасля маладзёжнаў адпушылі. Маладафронтайцы раздзялі на вуліцах некалькі тысячаў інфармацыйных улётак.

5 студзеня

Студэнтку БДЭУ вэрбуе КДБ

Студэнтка факультetu мэнеджменту Эканамічнага ўніверсітэту **Яна Карповіч** накіравала генпрокурору скаругу на дзеяньні супрацоўнікаў КДБ. Паводле скаругі, **супрацоўнікі КДБ** аказвалі на студэнтку псыхалагічны ціск, на маўляпні на супрацоўніцтва, пагражаюты выключэннем з універсітэту. Я. Карповіч зьяўліцца сябрам ініцыятыўнай групы кандыдата ў дэпутаты Менгарсавету, актыўісткай апазіцыі **Алега Корбана**. Спэцслужбісты змушалі дзяўчыну адмовіцца ад удзелу ў ініцыятыўнай групе Корбана.

Актыўіста АГП вінавацяць у падробцы дакументаў

Супрацоўнікі АГП **Аляксандра Булаўкіна** заведзеная крыміналная справа паводле арт. 192 КК. Нагодай стала нібыта падробка А. Булаўкіним пратаколу пасяджэння мясцовай суполкі АГП, пасля перададзенага ў Круглянскую раённую выбарчую камісію з мэтай рэгістрацыі кандыдатам у дэпутаты Круглянскага райсавету. Пастанову аб узбуджэнні крымінальнай справы прыняў старэйшы съледчы РУУС г.п. Круглае **Чысьцякоў А.В.** Кіраўніцтва АГП пацвярджае факт вылучэння Булаўкіна кандыдатам.

Новы год на нарах

Новы год праваабаронца **Валеру Шчукіну** сустраў у Віцебскім ізалітары часовага ўтрымання. 30 снежня ён быў асуджаны на 7 сутак арышту, бо прайшоў на закрытае паседжанье аблусду. Там разгладліся скаргі апазыцыйных кандыдатаў у дэпутаты, якім адмовілі ў рэгістрацыі. Да 3 студзеня сп.Шчукін стаў на голых нарах: на падніх выходных пасцель не выдавалася.

Бабруйскага праваабаронцу вінавацяць у крадзяжу

У Бабруйску затрыманы праваабаронца **Iгар Ходзька**. Міліцыянты нібыта падазраюць яго ў здзяснені крадзяжу. Затрыманага адвезлі ў апорны пункт ГУУС Бабруйскага выканкаму.

Суд над Мілінкевічам адкладзены

У судзе Каstryчніцкага раёну Менску адбылося судовае пасяджэнне па адвінавачаныні лідера аўтадніх дэмакратычных сілаў **Аляксандра Мілінкевіча** ў нібыта наўмысным незаконным перасячэнні мяжы з несапраўднымі дакументамі. Суддзя **Германовіч** вярнуў складзены памежнымі службамі аэрапорту «Менск-2» пратакол на дапрацоўку. А таксама задаволіў хадайніцтва А. Мілінкевіча, які запатрабаваў варнуць яго наму сыну пашпарт, адабраны яшчэ 29 лістапада летасць. Палітыку пагражае штраф да 4,5 тысяч даляраў альбо два месяцы папраўчых работ.

Гомельскіх дэмакратаў віціскаюць з вуліцаў

Кандыдатам у дэпутаты мясцовых саветаў гомельскай гарадской арганізацыі АГП адмаўляюць у правядзенні сустрэчаў з выбаршчыкамі на ад-

хроніка

студзеня?.. І няўжо багата люду будзе адзначаць Новы год паводле *рубінавых зорак*?.. Калі запытатця вяскоўцаў — дык што, урэшце, съяткуем на Каляды насамроч? — тых пацепнуч плячымы: «Ціпа... ну дзень жа прыбаўляеца!» Для іх Раство — проста съята нараджэння съятла.

У Эвангельлі напісана якраз пра гэта. «Было Съятло сапраўднае, Якое прасъявіле кожнага чалавека, што прыходзіць у съвет. У съвеце было, і съвет празь Яго начаў быць, і съвет Яго не пазнаў» (Яна 1:9-10).

За елкамі, чакалядкамі, мандарынамі ѹ сантаклаўсамі неяк згубілася, што дзівье тысячи гадоў таму на съвет нарадзіўся Збайца чалавецтва, Ісус Хрыстос.

Ёсьць глыбокі сэнс у тым, што нараджэнне Сына Божага адбылося ѹ самую цёмную зімовую ноч сядр галечы й холаду. У тым, што пасля гэтага съята пачынаецца Новы год. Што якраз у гэту пару чалавек падрахувае вынікі году мінулага й зазірае ѹ будучыню.

Для беларусаў у 2006-ым нарадзіўся съветлы агменчык Свабоды, Праўды й Справядлівасці.

Хтосьці скажа: надта ж слабы агенчык... Але Сын Чалавечы гэтаксама прыйшоў у съвет слабым, безбаронным немаўлём.

Хтосьці скажа: ат, пастаялі на плошчы дзеци, АМАП іх расыпіхаў па аўтазаках, а потым з вучобы павыкідвалі, ды на эміграцыю. Але, каб спыніц прыйсьце Ісуса, улады таксама зьбівалі дзетак, а съятая сям'я мусіла ўцякаць у Эгіпет.

Хтосьці скажа: што ж яны ўсё церпяць, адно гала даюць ды лімантуюць?.. Але і наш Госпад скро́зь увесь Свой зямны шлях цярпеў, пасыціў ды нёс людзям Слова.

І перамог на крыжы.

І ўваскрас, пакінуўшы людзям белую з чырваныню палатніну.

І павёў за Сабою пад гэтым съягам мільярды вернікаў.

Таму галоўная надзея для беларусаў у Новы годзе — не ў адмене эўрапейскіх прэфэрэнцыяў, на ў рынковых цэнах на расейскі газ і нават не ў Кангрэсе дэмакратычных сілаў. Галоўная наша надзея — у той падзеі, якую каталікі й пратэстанты съявитуюць 25 снежня, а праваслаўныя — 7 студзеня, і якая засталася ѹ смутнай памяці жыхароў Алешчы й Малога Сітна як *Дзень нараджэння съятла*.

Нараджэнне Съятла — сымбаль і прадвесіце нашага нацыянальнага абуджэння. Мы верым, можам і пераможам — бо Хрыстос нарадзіўся!

в.Малое Сітна

Галоўная надзея для беларусаў у Новы годзе — не ў адмене эўрапейскіх прэфэрэнцыяў, на ў рынковых цэнах на расейскі газ...

ХРОНІКА

крытых пляцоўках у сваіх выбарчых акругах. Сябрам мясцовай арганізацыі АГП **Віктару Карніенку і Леаніду Судаленку**, якія баліятуюцца ѹ абласны Савет дэпутатаў, а таксама **Міколу Калюку**, які баліятуеца ѹ гарсавет, у гарвыканкаме патлумачылі: сустэрэчы з выбаршчыкамі правадзяцца ѹ зачыненых памышканнях, зачыверджных камісій. У Гомелі ж для мітынгаў прызначае адно месца — пляцоўку перед ДК таварыства глухіх «Віпра». Гэты ДК знаходзіцца ѹ іншым раёне горада, далёка ад акруг усіх трох кандыдатаў.

Апазыцыйным кандыдатам забаранілі праводзіць мітынг

Лідэр магілёўскай абласной арганізацыі БСДП (Грамада) **Юр'ю Новікаву і Сяргею Фаміну** адмоўлена ѹ правядзенні мітынгу і пікету 6 і 12 студзеня.

Кандыдат у дэпутаты Магілёўскага гарсавету, вядомы ѹ горадзе грамадскі актыўіст **Зыміцер Салаўёў** у суязі з гэтым накіраваў афіцыйную заяву ѹ гарадзкую выбарчую камісію аб зняці ў сябе кандыдатуры з узделу ў выбарах.

6 студзеня

Мілінкевічу чыняць перашкоды на Гомельшчыне

Аўтамабіль з Аляксандрам Мілінкевічам тройчы быў затрыманы міліцыяй у Гомельскай вобласці, куды ён прыехаў як давераная асоба кандыдатаў у дэпутаты мясцовых Саветаў. У Светлагорскім раёне міліцыянтам падалося, што кіроўца Мілінкевіча нецвяроў, у Рэчыцы яны 2 гадзіны задавалі пытанні наконт аднаго з апошніх рэчыцкіх крымінальных здарэнняў, а па шляху на Гомель міліцыянты звінавацілі вадзіцеля аўто і яго

пасажыраў у тым, што яны непрышчэпленыя. Мілінкевіч не патрапіў ні на адну з заплінаваных сустэрэч. І дэмакратычныя кандыдаты — **Анатоль Паплаўны** ў Гомелі, **Валеры Пуціцкі** ў Рэчыцы і **Віктар Раманішка** ў Светлагорску — падалі заявы аб зняці ўсіх кандыдатураў у знак пратэсту супраць дзеяньняў уладаў.

Затрыманыне ѹ Бабруйску

Лідэр кампаніі «За свабоднае развіццё прадпрымальніцтва», кандыдат у дэпутаты ѿ мясцовыя саветы ад БСДП (Грамада) **Алена Мядзведзеўва** была затрыманая міліцыяй на некалькі гадзін. Прывыну затрыманыне не патлумачылі, у пастарункуну правлялі агляд асабістых рэчаў, сканфіскавалі ўлёткі. Пратакол жанчына не падпісала.

8 студзеня

Праваабаронца **Алега Войчака**, кандыдат па Віцебскай выбарчай акрузе, зняўся з выбараў. Прывынай стала адмова менскіх друкарні на друкаваць яго перадвыбарчыя ўлёткі.

Затрымалі за парушэнне Ўказу № 31

Моладзевы лідэр **Аляксей Шыдлоўскі** быў затрыманы ў цэнтры Менску за распаўсюджванне налепак «Джынс — за свабоду!». У Партизанскім РУУС Менску на яго склалі пратакол аб парушэнні Ўказу прэзыдэнта №31 «Аб добраўпарядкаванні жыўлівага фонду». Пасля складання пратаколу хлопца адпусыцілі.

У Віцебску канфіскавалі ўлёткі

Міліцыя канфіскавала 7—тысячны наклад ўлётак са зваротам да выбарцаў незарэгістраваных дэмакратычных кандыдатаў — алімпійскага пры-

зёра і двухразовага чэмпіёна съвету **Iгара Каныгіна**, былога старшыні штабу А.Мілінкевіча **Хрыстафора Жалляпава**, кіраўніка абласной арганізацыі БСДП (НГ) **Аляксея Гаўруцікава**, маці палітвязня Паўла Севярынца Таціяны, рэдактара газеты прадпрымальнікаў «Мы і рынак» **Сяргея Парсюкевіча**. Кіроўцу легкавіка, які перавозіў наклад, **Iгара Цішкіна**, вінавацілі у парушэнні закона аб выбарах, яму пагражае суд і штраф да 10 базавых величыняў альбо папраўчыя працы.

9 студзеня

Гарадзенскіх «графітчыкаў» аштрафавалі

У судзе Ленінскага раёну Горадні адбыўся суд над **Вадзімам Логінавым і Аляксеем Крывіцовым**. Кожны аштрафаваны на 30 базавых величыняў (930 тыс. рублёў). Гэта мінімальная пакараньне прадугледжанае па **314 арт. КК РБ**.

21 верасня мінулага году хлопцы нанесьлі на сценах каледжу прыборудаваньня і інтэрнату, у якім пражывае Крывіцоў, графіці антыдзяржаку — нага зьместу па-беларуску.

У той самы дзень абодва гарадзенцы былі затрыманы міліцыянтамі. І ўжо тады пакрылі матэрываўльныя выдаткі «за пашкоджанье маёмаў».

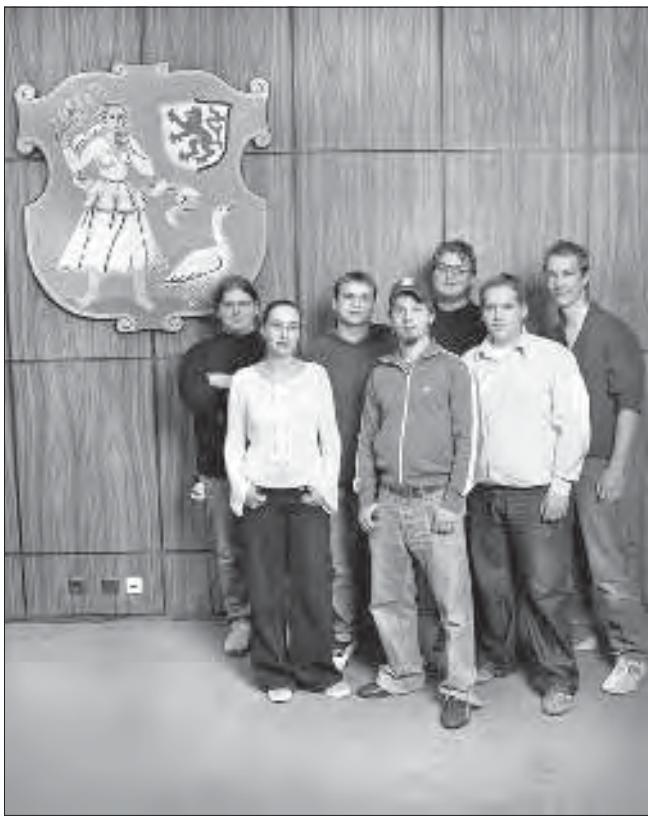
Гомельскага актыўіста вінавацілі ў зядзяйсненні ДТЗ

Супрацоўнікі Гомельскай міліцыі затрымалі кандыдата незарэгістраванага руху «За Свабоду» па Гомельскай вобласці **Уладзімера Кацору**. Яго машына, паводле міліцыянтаў, некалькі дзён таму на невядомай шашы стала прычынай дарожнай-транспартнага здарэння.

Як моладзь займаецца палітыкай у Нямеччыне

Пасьля зыніжэнья выбарчага цэнзу да 16 гадоў чатыры гімназісты заснавалі партыю і сталі трэцій палітычнай сілай у горадзе. А таксама: як арганізаванае мясцове самакіраваньне і як праходзяць мясцовыя выбары ў Нямеччыне? Піша Інга Пэтц.

1998 год. Сьвет, здавалася, нейкім дзіўным чынам выйшаў з калійны. «Кайзэрсльяутэрн» адразу ж пасьля ўваходу ў бундэслігу стаў чэмпіёнам Нямеччыны. Францыя — чэмпіёнам сьвету ў футbole. Ян Ульрых на выиграў *Tour de France*. Гэльмут Колб і Хрысціянска-дэмакратычны звяз зuperшыню за 16 год прайграў выбары ў бундэстаг. Нават у Мангайме, мястэчку між Кёльнам і Дусельдорфам з 43 тыс. жыхароў, пачынала тварыцца нешта неімавернае. Халодным сіненожанскім днём чацьвера падлеткаў сустрэлася ў дзіцячым пакоі. Між імі быў Даніэль Цымэрман, 17-гадовы бляівы хлопец з жывымі вачмі і сьветлымі думкамі. «Мы хацелі нешта арганізаць, — узгадвае ён. — Нешта вясёлае. Нам хацелася паславоліць». Чатыры галавы думалі. Заснаваць гурт? Неарыгінальна. Тэатральную трупу? Надта бяскрыўдна. І тут узынікла ідэя, якую Цымэрману і яго паплечнікам адразу ж удаўся ажыццяўіць. Ідэя, якая пасьля натхніла бурмістра Мангайму Томаса Дунхгайма на выказваньне: «Яны рабілі тут гісторыю». Такое палітыкі, можа, і ахвотна кажуць,

Фракцыя «Пэтц» ў Гарадзкой радзе Мангайму.

але не пра іншых. Гімназісты рабілі гісторыю. Яны заснавалі партыю і назвалі яе «Пэтц» (*Peto* — лац. «я патрабую»). Сярэдні ўзрост кіраўніцтва: 18,7 году. Мэты зразумелыя: моладзевую кавярню, танейшыя квіткі на аўтобус,

начную лінію аўтобусаў. Не рэвалюцыйныя ідэі, якія змяняюць сьвет, аднак усё ж прагматычныя, яны мусілі зъмяніць сьвет у Мангайме.

Партыі і грамадзянская ініцыятывы ў Нямеччыне ўвесь час нехта засноўвае. Але каб вучні? Хіба іх не дастала, як вынікае з шматлікіх апытаўняй, палітыка і партыі? Цымэрман прызнаецца, што яго ня надта цікавіла палітыка. «Ну толькі ў цэлым. Але партыйная палітыка?!» Не, выкрыквае ён, як быццам ягоныя погляды і сেньня не

зъмяніліся. «Мы былі ўсё ж крыху наўнія». Як ён мог ведаць, што стане кіраўніком фракцыі і мясцовая прэса будзе ўтрапёна хваліць яго за прамовы на тэму бюджэту? «Нам нічога так моцна не перашкаджала, каб мы толькі таму хацелі нешта зъмяніць. Не, мы хацелі вырабаваць сілы. Каб ведаць, чаго вартаўся. Гэта было нашай мэтай». Цымэрман — не крыкун і не крэтыкан. Ён старанна выбірае слова. Можна было б называць яго дзялком цвярозага разуму альбо «зялёным» з ролістычнай арыентацыяй. Аднойчы ў інтэрвю газэце адной марксісцкай партыі з Руршчыны ён мусіў тлумачыць, чаму «Пэтц» не арганізоўвала мітынгах. Гэта ж, як съцвярдждаў інтэрвюэр, найлепшыя шлях прыцягнуць да сябе ўвагу. Інтэрвю не было надрукаванае. «Гэйна, мы для іх недастаткова радыкальныя, — кажа Цымэрман. — Але ўсё залежыць ад таго, што разуме́ць пад словам радыкальны. Можна стаць заўажыным і іншым чынам».

Напрыклад: канструктыўна выступаць у камунальнай палітыцы ў абарону моладзі. «Пэтц» хацела, аднак, зрабіць нешта «уласнае». І якраз таму не далучылася да моладзевых саюзаў папулярных партыяў. Цымэрман казаў: «У нас не было жадання сядзець съпярша шэсьць гадоў у цёмных каморках ХДЗ ці СДПГ (Сацыял-дэмакратычная партыя Германіі), гатаўца каву і цягніці паперы. Паводле дэвізу «Глядзі, першым кашаць» «Пэтц» хацела сама займацца палітыкай і прытым адразу ж — тут і цяпер.

Камунальная палітыка адкрытая такому піянэрскаму

Інга Пэтц — аўтар газеты «Зюдойчэ цайтунг», актыўіст Германска-беларускага таварыства. Вялікі сябар Беларусі, арганізатор канцэртаў «N.R.M.» у Нямеччыне і сівяткаваньня 100-годзьдзя «НН» у Бэрліне.

Даніель Цымэрман заснаваў «Пэто» ў 17 гадоў.

духу і жаданью дзеянічаць. Прынамсі, фармальна. На камунальных выбараў адсутнічае 5-адсоткавы бар'ер і ў некаторых землях, як у Паўночным Рэйне — Вэстфаліі, галасаваць можна з 16 год. «Нам было патрэбна каля 1000 гласоў, каб здабыць адно месца ў Радзе. І гэта не было немагчыма». Пэто змагаецца за паляпшэнне дзіцячай і младзевай палітыкі, увядзенне нядзелі, вольнай ад машын, за стварэнне адукатыльных месцаў. І неафіцыйна за рэформу камунальнай палітыкі. Преч застылія партыйныя лягеры, неабходныя гнуткія большасці, «што ўтвараюцца ў залежнасці ад сътукаў». Гэта мара Цымэрмана. Рэалізацыя якой, — згадае ён, — адбудзеца няхутка. Усё яшчэ сядзіць у галовах тое, што толькі фракцыя вызначае лінію». Тому яны і ня хочуць палітычна падпарадкуювацца. Выслюе «Пэто» гучыць: «Мы ня справа, мы ня зылева. Мы наперадзе».

«Яны працуюць вельмі канструктыўна. Гэта не натурысцкая партыя, што заўсёды толькі супраць і ладзіць шуміху, — кажа дасьледчык

аднадзённым посыпехам ці няшчасным выпадкам на вытворчасці. Але атрымалася насамроч сапраўдная гісторыя посыпеху. У 2004 г., на наступных камунальных выбараў, «Пэто» атрымала 16,6%. Партыя заняла сем месцаў у Радзе, пакінуўшы Свабоднай демакратычнай партыі (2 месцы), традыцыйнай трэцій сіле ў Нямеччыне, былую камору, якую «Пэто» выкарыстоўвала да гэтага часу ў якасці фракцыйнага офісу. Ззаду засталіся і «зялёныя» (2 месцы). «Пэто» стала трэцій палітычнай сілай у Мангайме пасля ХДЗ (18) і СДПГ (11). Першыя пяць гадоў ушлы «Пэто» ў Радзе быў нязначным, але сёньня ні СДПГ, ні ХДЗ ня могуць атрымачаць большасці бяз школынікаў.

Паўстае пытаныне: як гэта ўсё магло здарыцца? «Іншыя партыі лічылі, што нас абраці з пратэсту. Я так ня думаю, — кажа Цымэрман. — Жыхары Мангайму ўбачылі, што мы можам і што мы спрабуем зламаць старыя лягеры. Больш за палову моладзі абрала нас. І дарослыя, канечне, таксама, інакш мы б не набралі 16%». Падчас выбарчай кампаніі ўсе кандыдаты ад «Пэто» красаваліся на вялізным постэрэ на фоне Райну. На ім стаяла: «Зорка — гэта каманда», «Наш камандны дух — найлепши рэцэпт посыпеху». Мы ўжо даўно ведаем адно аднаго, часткова нават сябруем. Гэткім чынам, нам, канечне ж, прасцей спрачацца міжсобку. Да таго ж мы, хоць крыху і дзёрзкія, але заўсёды спрабуем знайсці найлепшае рапшэнне». Напрыклад, у 2000-м у Радзе ішла гаворка пра тое, каб надаць адной вуліцы новае імя. «Пэто» прапанавала — «Гасцінец валасянкі-чорнагаловіка». «Гэта від птушак, якім у нашай мясцовасці пагражае выміранье», — сказала колішняя сябровука Гарадзкай рады Юліяна Войт. — Мы хочам, каб жыхары Мангайму вывучылі нешта новае». Але ХДЗ не схакеў. У яго тады была абсалютная большасць. Рашэнне было прынятае на карысць больш традыцыйнага «Савінага гасцініцы».

«Мы ня гонімся за эфектамі ці пасадамі, мы займаємся сур'ёзнай палітыкай, — глумачыць Ліза Рыдэль. — Мы можам нават працаўваць надпартыйна: сябры «Пэто» маюць розныя палітычныя погляды. Мы хочам рабіць нешта разам. Убаку ад партыйнай грызни». Яна размаўляе хутка, няўпинна. Жанчына з мноствам ідэяў. Ёй 22, і яна кіраўнік фракцыі «Пэто». Два гады таму яна трапіла ў маладую партыю, і яе хутка абралі ў кіраўніцтва. Яна замяніла Цымэрмана на пасадзе кіраўніка партыі і стала кіраўніком фракцыі. Цымэрман, у 24 гады адзін з найстаройшых у «Пэто», сам адышоў на задні плян. «Гэта было даўно запланиравана, бо інакш была неўспека са старэць».

Рыдэль вывучае права і трапіла ў «Пэто» незадоўгі да выбараў. «Я тут адразу ж апынулася пры справе. Яма патрэбы спачатку выслухоўвацца, каб трапіць наверх. І для моладзі бяз нас работася б яшчэ меней. Мы — доказ таго, што можна нешта зымяняць. Калі хочаш, ты можаш вельмі хутка пераніць адказнасць. Спачатку ў кіраўніцтве, а пасля і ў палітыцы». Ясна. Палітыка моцна звязаная зь бюрократыяй і пўнай тактыкай дзеянняў, і ёй таксама трэба было шмат чаму навучыцца: палітыка часта азначае — пераадольваць вялікія цяжкасці. «Вымагаюцца цярпеньне і настойлівасць». Таксама трэба дамагацца палітычнага шлену хутчэй у малых справах. Так, «Пэто» змагла адкінуць закрыццё стадыёну. І Рада адзінагалосна прыняла пропанову «Пэто» адносна адкрыцця моладзевай кавярні. Канечне, партыя ня можа абліжоўвацца толькі моладзевымі тэмамі. Яна як моцная палітычная сіла мусіць займацца ў

Як моладзь займаецца палітыкай у Нямеччыне

Працяг са старонкі 21.

Радзе ўсімі праблемам і фармуляваць да іх прапановы, даказываючы сваю пазырьню і погляд. У гаспадарчых пытаньнях, падтрымцы эканомікі, экалягічнай і транспартнай палітыцы. І тут «Пэто» патрапіла давесці тое, што «бывалыя» ў палітыцы называюць інствінктам. Вучні запатрабавалі пры заплянаваным кальцавым руху разгрузіць дадаткова прылеглую галоўную вуліцу, чаго ўжо даўно дамагаліся мясцовыя жыхары. «Пэто» не байца зрабіць і непапулярную прапанову, калі ёсьць упэўненасць у слушнасці справы. Так адбылося, калі Рада Мангайму празь зынжэнне колькасці дзяцей мусіла была вырашыць, які зь дзіцячых садкоў гораду трэба закрыць.

Колькі часу Рыдэль прысьвячае палітыцы? «20 гадзін на тыдзень — дакладна. Часам больш, часам менш. Але іншыя больш выдаткоўваюць на кампутарныя гульні ці тэлевізар. Я ж займаюся палітыкай». Пасыля яна сказала тое, што кажуць многія сябры «Пэто», калі пытаюцца, чаму яны гэта робяць. «Бо гэта прыносіць задавальненінне».

Гэта можна назіраць у гарадzkім парку на ўскрайку Мангайму. Штогод «Пэто» ладзіць турнір у пляжным волейболе. На ярка-зялёной трапеве горача. З панк-рокам, півам і вафлямі пасыля турніру распачынаеца вялікая вечарынка. Прыйшло каля 500 падлеткаў; калі запытацца, ці цікавіцца маладыя жыхары Мангайму палітыкай, то адказ ія будзе нечаканым. «Не. Ня вельмі, — кажа адзін вучань. — Але тое, што робіць «Пэто», мне даспадобы. Яны добра разварушылі Мангайм». На вечарынцы палітыка — ня першасная реч, га-

лоўнае — разам бавіць час. ««Пэто», — напісала адна журналистка, — гэта як гурт, які падабаецца і на канцэрты якога ходзіш. Іх музычная радыёстанцыя называецца «Мангайм», тут іх заўсёды круцяць». Энтузізм пануе і ў гасціцвой кнізе на хатній старонцы «Пэто». «Вы робіце вартаў рэчы!» — можна прачытаць там. Альбо: «Суперважна разбурыць заскарузлыя партыйныя структуры». Нават ад маладых сацыялістай з Гамбургу прыходзяць кампліменты: «Рэспект. Ажтыўнасць і ахвярнасць моладзі для моладзі мусіць быць узнагороджаная адпаведным вынікам выбараў».

Сыпікер Нямечкага фэдеральнага саюзу моладзевых арганізацій Вольфганг Пешэль лічыць, што грамадзянская заангажаванасць моладзі часта недацэнтаваецца: «Ужо сам панятак «палітыка» часта асасціюецца з партыйнай палітыкай. А палітыка пачынаеца там, дзе моладзь самаарганізуецца». «Пэто» злучае волю да грамадзкой заангажаванасці моладзі з камунальнай палітыкай.

Калі засноваць партыю так лёгка, чаму ж партыі школьнікай не растуць па краіне, як грыбы пасыля дажджу? «Трэ-

ба моцна ангажавацца, — аналізуе фон Алеман, — палітыка адбірае шмат часу».

І тут — слова кіраўніку партыі. Маркус Райнгальд — атлетычны 18-гадовы хлопец у бэйсболцы і джынсах. Ён гаворыць яшчэ крыху няўпэўнена. Яго толькі нядайна абраў кіраўніком «Пэто». Як ён трапіў сюды? «У 2004 г. была адна іх вечарынка. Мне спадабалася, што нехта дбае пра моладзь. Я паразмайляў зь імі. І сёньня я кіраўнік!» Ён съмяеца. Пасыля зноў робіцца сур'ёзным. «Я добры арганізатор, але палітычных амбіций ня маю. Акрамя як у «Пэто». Мы ж дзеянічаем толькі ў Мангайме. Так можна засяродзіцца на справе і не займацца міжасабовымі сваркамі. Той, хто хоча працаўца ў кіраўніцтве, даволі хутка сюды трапляе. Напрыклад, новай кіраўніцы фракцыі ўсяго 17». Заўсёды займацца гэтым ён не жадае. «Я хачу вывучаць машынабудаўніцтва. Тады я кіну». Можа, менавіта гэта ідэя робіць «Пэто» такой прывабнай? Кожны можа ўзяць удзел, стварыць пляц ідэяў, які ў выніку пойдзе на карысць іншым. Аднак партыя мусіць заўсёды клапаціца пра зымену. Бо, калі прыходзіць час на вышэй-

шую адукацыю, калі пачынаецца працоўнае жыццё, калі нехта зьяжджае з гораду ці проста губляе жаданье гэтым займацца, тады канец з палітыкай і «Пэто». Партыя налічвае 190 сяброў. «Трэба прапанаваць моладзі стымулы. Мы нейкі зладзілі акцыю: раздавалі марозіва, а разам зь ім фармуляры на ўступленні. І калі часам нічога болей не функцыянуе, — сказаў Цымэрман, — тады мы бярэм партыйныя грошы і ладзім вечарынку. Найважней, каб мы добра правялі час». Для таго, хто ня лічыць сябе рэвалюцыянэрам, гэта гучыць даволі рэвалюцыйна.

Сваіх маладых палітыкаў «Пэто» залучае найперш у гімназіі імя Ота Гана. У яе шэрым будынку заснавальнікі партыі таксама не-калі сядзелі за партамі.

Калі б Цымэрман быў у ХДЗ альбо СДПГ, ён ужо шмат зрабіў бы для сваёй партыі. Можа, яму б начапілі пачэсную значку і сябры з вонескамі ўздымаліся б пры яго зяўленні на летніх вечарынках і калядных фэстах мясцовага аб'яднання. Яму б пасікалі руکі, хацелі б быць паблізу. А так Цымэрман сядзіць на турніры па пляжным волейболе як роўны сярод роўных. Ці ня думаў ён калі-небудзь прэзэнтаваць «Пэто» на ўзоруні фэдеральнай зямлі альбо фэдэральнай? «Не, у нас на гэта няма грошей. І тады было б складаней трymаць разам людзей. Адной моладзі недастаткова. Тоё, што мы робім, можа функцыянуваць толькі на камунальнym узроўні. Інакш патрэбная была б нейкай партыйнай лінія альбо ідэалёгія». Ён усыміхаецца. Сёньня ён вывучае французскую мову і фізыку ў Кёльне і хоча працаўца выкладчыкам. Ці не разглядае ён мажлівасці далучыцца да іншай партыі, каб стаць, можа, прафэсійным палітыкам? Цымэрман глядзіць на сонца. «На сёньня гэта не актуальна». Паўза. Але. Не. Ён ня можа выключыць гэту мажлівасць.

www.peto.de

...а ў астатнім
«Пэто» —
файная
моладзевая
тусоўка.

Дэмакратыя па-славацку

Па-беларуску гэтай восеньню пабачыла сьвет кніга браціслаўскага Інстытуту грамадзкіх пытаньняў «Славацкая надзея: досьвед дэмакратычных трансфармацый». Рэдактарамі беларускай вэрсіі кнігі сталі філёзафы Валянцін Акудовіч, Алеся Анціпенка і Юр'ес Барысевіч.

Некаторыя дасьледнікі нацыяналізму лічаць, што найбольшыя праблемы з нацыянальнай ідэнтычнасцю пры канцы XX стагодзьдзя мелі трэны ўсходніх народаў: беларусы, украінцы й славакі. На сёньня нацыянальнае пытаньне яшчэ застаецца актуальным толькі для дэзвюю постсавецкіх дзяржаваў, а вось для Славаччыны яно засталося ўжо ў мінульм.

Чэхі і славакі на працягу многіх стагодзьдзяў жылі ў адной імперыі Габсбургаў, але разам з тым існавалі ў розных сусьветах. Чэхі знаходзіліся ў аўстрыйскай частцы дзяржавы, а славакі — у вугорскай. Яшчэ ў XIX стагодзьдзі славакі, як і беларусы, заставаліся вясковай нацыяй, на славацкіх землях, як і на беларускіх, адсутнічала навучанье на роднай мове. Но момант распаду Аўстра-Вугорскай імперыі Славаччына практычна не мела сваіх палітычных, культурных, грамадzkіх эліт. Будаўніцтва дзяржавы пачалося амаль з нуля. Пра гэта ў кнізе піша гісторык і палітоляг Мілан Земка.

Незалежнасць Славаччыны была аўвешчаная нават пазней за беларускую, толькі 1 студзеня 1993 году. За дзесяцігодзьдзе краіна змагла пераадолець няпросты і неадназначны шлях ад постсацыялістичнай эканамічнай разрухі і палітычнай нестабільнасці да паўнавартаснага сяброўства ў Эўразіі і NATO.

У сярэдзіне 90-х гадоў у Славаччыне, як і ў Беларусі, да ўлады прыйшоў кіраўнік з аўтарытарным замашкам — папуліст Уладзімер Мэчыяр. Але ў адрозненінне ад Беларусі Славаччына дала рады такому выкліку лёсу і захавала дэмакратычныя харктар кіраваньня.

Славацкія дэмакратычныя пераўтварэнні не праходзілі лёгка і незадуважна для насельніцтва. На розных выбарах палітыкі-папулісты заўжды набіралі і набіраюць значны адсотак.

Сёньня Славаччына ня мае патрэбы змагацца за дэмакратычныя каштоўнасці, яна сама можа стаць эталёнам для некаторых краінаў, што імкнуцца да дэмакратіі, у тым ліку для Беларусі. Менавіта з такой мэтай і быў зроблены пераклад гэтай кнігі.

Ва ўводзінах да кнігі старшыня браціслаўскага Таварыства сябровой Беларусі Павал Дэмеш піша: «Гаворка тут не пра гісторычныя рэмынісценцыі, тактыку дзеяньня або гвалтоўнае накіданье грамадзка-палітычных ці жыцьцёвых узораў. Дзіве невялікія эўрапейскія краіны, зь якіх адной ужо ўда-лося знайсці шлях у эўрапейскую сям'ю

дэмакратычных нацый, імкнуцца, у межах наяўных магчымасцяў, бліжэй пазнаёміцца і весьці партнэрскі дыялог».

Аўтарамі «Славацкай надзеі» зьяўлююцца вядомыя ў краіне палітолягі, журналісты, пісьменнікі, гісторыкі, эканамісты, сацыё-лягі. Яны на высокім эўрапейскім інтэлектуальнym узроўні аналізуюць, якім чынам Славаччына змагла за адносна кароткі тэрмін прайсці шлях да дэмакратіі.

Кніга мае пяць раздзелаў: чыннікі гісторыі і славацкая незалежнасць, барацьба за ўсталяваныне дэмакратычнай палітычнай сыстэмы, фармаваныне замежнай палітыкі і яе абрэсы, эканамічныя пераўтварэнні, развязаныне з мінульм і новыя рэаліі.

Для Беларусі сёньня найбольш цікавым падаецца эканамічны раздзел кнігі. Яўген Южыца падрабязна апавядае пра эканамічныя рэформы ў Славаччыне ад 1991 году. Яны не даліся лёгка. У 1994—1995 гадах эканоміка Славаччыны праз ня дужа ўдалую палітыку ўраду трапіла ў паласу нестабільнасці. Дзяржава штурчна спрабавала захаваць на адным узроўні цэнзы на электраэнергію, газ, цяплю, але такія заходы не давалі плёну. Пад канец «эпохі Мэчыяра» 5-мільённая Славаччына мела агульную запасычанасць 12 мільярдаў далараў.

У 1998 годзе пасля прыходу да ўлады ўраду Мікулаша Дзуринды новая эканамічная праграма найперш асноўвалася на правядзеныні празрыстай прыватызацыі і аднаўленыні празрыстасці эканамічных дачыненін. Ня ўсё адразу ішло гладка. Славаччына аж да канца 90-х не магла дасягнуць фінансавых паказнікаў 1989 году, але затое па цэлым шэрагу нефінансавых паказнікаў (як колькасць аўтамабілюў ці пабытовых рэчак у карыстаныні) у разы пераўышла ранейшыя.

Пераабраныне ў 2002 годзе Дзуринды прэм'ерам дало магчымасць працягваць эфектыўныя рэформы ў эканамічнай галіне. Да 2005 году Славаччыне ўдалося стварыць узорна-сучасны судовую і падатковую систэмы, службу аховы здароўя. Засталося толькі зрефармаваць систэму адукацыі, асу-часніўшы яе.

Антон Марцінчын апісвае мэханізмы пры-

**Славацкая надзея:
досьвед дэмакратычных трансфармацый.**
Браціслаў Менск, 2006.
Наклад 600 асобнікаў.

вательцаў і прыцягненія замежных інвестыцый у славацкую эканоміку. Нешта падобнае праз некаторы час можа чакаць і Беларусь.

Разам з тым, як адзначае сацыёляг Зоя Бутарава, Славаччына ня здолела канчаткова развязацца з посткамуністичнай съядомасцю. Хаця большасць славакаў пазытыўна ацэньвае перамены 90-х, каля 40% славакаў бачаць у цяперашнім рэжыме больш заганаў, чым у ранейшым. Карані такой звязы найперш ляжаць у тым, што славакі не былі падрыхтаваны да разбурэння систэмы сацыяльных гарантый. Большаясць жыхароў Славаччыны па сёньня не ўспрымае камуністичны рэжым за імперию зла, а 37% лічачь, што хапіла б і касметычных рэформаў, а не радыкальной трансфармацый. Амаль палову жыхароў Славаччыны не клапоціц таталітарная спадчына камуністичнага ладу. І тым ня менш людзі падтрымліваць сяброўства краіны ў эўраструктурах. Карацей, тая самая раздвоенасць грамадзкай съядомасці, як і ў нас. Аднак славацкія палітычныя эліты нашмат лепей упраўляюцца зёю.

У кнізе таксама ёсць вычарпальная да-даткі пра славацкую гісторыю, палітычныя партыі і дзеячай.

Пераклад «Славацкай надзеі» на беларускую мову ажыццяўліў Алеся Карцель, Сяргей Сматрычэнка, Ірына Сітнік, Павал Раага і Андрэй Пачопка.

Зьміцер Панкавец

На больш дэталёвую інфармацыю пра жыцьцё Эўропы звязртайцесь да ўзбечынаў <http://www.belarus-europe.info/> і www.belarus-europe.info.

Тэлепраграма «Акно ў Эўропу» транслюеца на канале RTV і праз кабэльнае тэлебачаньне штонядзелю а 17-й з паўторам у панядзелак (а 5.00), аўторак (12.00), чацвер (5.00) і суботу (2.00).

Штотыднёвая радыёпраграма «Акно ў Эўропу» транслюеца на Эўрапейскім радыё для Беларусі на частотах AM і FM, праз спадарожнік і ў Сеціве а 8-й рэйсі (AM: 612 kHz, спадарожнік: 11013 Mhz, Сеціве: <http://www.belradio.fm/>, www.belradio.fm/, FM: 103.4 а 5.40).

Гэтая праграма фінансуеца Эўракамісіяй.

Кароткі зьмест першай сэры: прости беларускі хлопець Бульбашускі пастановіў зрабіцца звышчалавекам. Так зывіўся Бульбтап...

КОМІКС

Дзякуй

Леаніду Я. з Пухавіцкага раёну.

Васілю К., Аляксандру Л., І.С., Міхайлу Б. з Гомеля.

Тамары К. з Жодзіна.

Пятру Д. са Свіслацкага раёну.

Ніне М. зь Вялейскага раёну.

Адзе Р. з Шаркаўшчынскага раёну.

Сяргею У., Івану Ю. з Бабруйску.

Вячаславу В., Лізавеце К. з Маладечна.

Івану Х., Ігару Б. з Глыбокага раёну.

Сяргею К., Аляксандру С., Зымітру М., Сяргею З., Івану А., Аляксею П., Анатолю Х.,

Яўгену Ч., Сяргею К. з Го-

радні.

Міхайлу Т. са Слуцку.

Віталю Г. з Чачэрскага раёну.

Зымітру К. з Мастоўскага раёну.

Марату Ш., Руслану К. з Наваполацку.

Аляксандру Ц. з Шумілінскага раёну.

Сяргею С. зь Мёрскага раёну.

Сыцяпану Г., Уладзіславу В.,

Уладзімеру К., Ліліі З.,

Л.К., Уладзімеру М. зь Менскага раёну.

Івану Д. зь Мядзельскага раёну.

Мікалаю В. з Пружанскага раёну.

С.Ц. зь Лепельскага раёну.

Мікалаю В. зь Бярозаўскага

раёну.

Барысу Л. з Пастаўскага раёну.

Вользе Ш., Віктару С. з Ваўкавыскага раёну.

Вячаславу К. з Барысава.

Уладзіславу Х., Хрысьціне М. з Верхнядзвінскага раёну.

Галіне Ч. з Рэчыцкага раёну.

Сяргею Х. са Столінскага раёну.

Віктару Л. з Калінкавіцкага раёну.

Вячаславу С. з Баранавічаў.

Анатолю С., Юр'ю К. з Мазыра.

Канстанціну Ш. з Докшыцкага раёну.

Лявону В. з Лагойскага раёну.

Л.С., Любові Ш., Раісе А.,

Паўлу Ж. зь Віцебску.

Аляксандру К., Анатолю Б.

з Магілёва.

Уладзімеру Ц. з Салігорску.

Соф'і К. з Клічаўскага раёну.

Віктару К. зь Ліды.

Пятру Б., Арсеню Д. зь

Берасцейскага раёну.

Алене П. зь Берасця.

Натальлі М., Ф.Г., Галіне

К., Г.Б., Зымітру Г., Леаніду

Г., Леаніду Г., Паўлу Б., Але

П., Алеся Ц., Юр'ю В., Надзеі

П., Марыне Б., І.Л., Паўлу

П., Георгію М., Канстанціну

Л., Валер'ю І., А.С., В.Д.,

Сяргею У., А.А., Яўгену Л.,

Баляславу К., Сяргею З.,

Уладзімеру Л., Ганьне Л.,

Андрэю Т., А.Д., Алегу Т.,

Тацяне Л., Мікалаю С., А.К.,

Т.М., Ігару Ж., Івану І.,

Васілю З., В.Д., Зымітру Н.,

Генадзю Б., М.Р., А.Л., Алісе

К., Натальлі Б., Валер'ю К.,

Валянціну К., Насьці Т., Івану І.,

І.П., Ю.Л., Л., Мікалаю А.,

Сяргею Г., Ігару Х., М.Х.,

Валянціну П., Віктару С., Алене

К., Аляксандру К., Эльяшу Б.,

Ігару С., Аляксандру З., Ніне

Ш., Сяргею А., Аляксандру

Ф., Юр'ю М., Рыце Н., Сяргею

З. зь Менску.

• • • • • • • • •
Каб што тыдзень
атрымліваць газэту,
дасытайце адресы і
прыватныя
ахвяраваныні.

1) Просім усіх ахвотных
чытаць газэту
паведамляць у
Рэдакцыю свае
адресы і тэлефоны.

Гэта можна зрабіць
праз: тэлефоны: (017)
284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84, e-mail:

dastauka@tut.by,
паштовы адрес: a/c 537,
220050 Менск.
2) Просім кожную

сям'ю чытачоў
пералічаць на
рахунак газеты
ахвяраваныне з разыліку

8000 рублёў на месец.
Гэта гэта хопці на выхад

і дастаўку газэты. **У**
блінку банкаўскага
паведамленняні ці
паштовага пераказу

дакладна і разборліва
пазначайце адресу,
у **тым ліку паштовы**
штэкс і код пад'езду.

Тыя, хто перакажа
24000 рублёў за раз,
забяспечаць выхад
«НН» на 3 месяцы. Хто
перакажа 48000 рублёў
адразу, гарантую
публікацыю «НН» на
паўгоду.

ПАВЕДАМЛЕНИЕ

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3015 212 000 012

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па башкы, адрес)
Від аплаты
Ахвяраваныне

Агулам

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521
МГД ААТ «Белінвестбанку», вул. Калектарная, 11, Менск, код 764

Рахунак ат-
рымальніка

3015 212 000 012

Асабовы
рахунак

(прозвішча, імя, імя па башкы, адрес)
Від аплаты
Ахвяраваныне

Агулам

Касір

М.П.

КВІТАНЦІЯ

Касір

Пажыльым вясковым людзям прысьвячаеца

Сакрэт нашых

Палітычныя і культурныя асаблівасці сучасных беларусаў усе бяруць пачатак у калгаснай вёсцы. Уціск, прыніжэньне, бяспрауе, зьнявага і страх не маглі зьнікнуць бясьследна. Але ці бачылі вы вочы дзядоў, якія выкупілі коней, змаглі ўзяць зямлі ўдосталь у 90-я гады мінулага стагодзьдзя, калі ўжо афіцына была пэнсіянэрнай? Піша **Сяргей Брадавы**.

Ня мог зразумець я юнаком, чаму прыпаміналі людзі, як жылося «за Польшчай», адкуль была туга пры параўнанні з існуючай рэальнасцю праз трыццаць, нават пяцьдзесят гадоў пасля аўгустаўскае 1939 г.? У кніжках было другое: пра лютых польскіх паноў у заліхвацкіх жартах гучала зъедлівае «выше польских самолётоваў» ці анекдоты са стандартнай тройкай немец-поляк-рускі, дзе за ўсіх разумнейшы і спрытнейшы быў, канечне ж, рускі. Папраўдзе кажучы, далёка ня ўсё было соладка і за польскім часам. Але ж меў чалавек нешта такое, што давала годнасці між людзьмі і гонару перад сабой.

Пад'ём эканамічнага патэнцыялу Савецкага Саюзу Іосіф Сталін пачаў з раскулачваньня і прымусовай калектывізацыі. Прайшліся камісарскай касой па вёсцы. Тоё ж адбывалася і ў заходніх раёнах Беларусі пасля вайны. Афіцына, для прыліку, гэта называлася барацьбой з «частнособственніческім уклоном» на шляху да камунізму, а на самай справе было простае выкачванье матэрыяльных і людzkіх сродкаў для развіцця індустрый. Трэба аддаць належнае: рэдка які рэжым у суսветнай гісторыі так жорстка і са смакам змагаўся з уласным народам дзеля ажыццяўлення, укаранення, умуравання «гуманічніх» ідэй. Краіна стала звышдзяржавай. Пра цану не пыталіся раней, а цяпер і зусім забыліся — найноўшая рэчаіснасць не дае сумаваць. Як жа жылося вёсцы зь яе простым, паясядзённым клопатам? Якім болем аддалося «построение нового мира» ў тысячах лёсаў? Я гадаваўся пры калгасе з амаль што «чалавечым тварам», але сёе-тое пабачыў.

Дыялектыка вучыць, што супяречнасць — гэта рухавік прагрэсу, нейкая плянка, каторую трэба пераўзысці, пераадолець, каб перайсці далей ў новую якасць. Такія супяречнасці называюць нарматыўнымі, натуральна

неабходнымі. Наша гаворка пра супяречнасці нездаровыя, супроць натуры. Пра тое, што штурхает парой да пакут звыш усякага сэнсу.

Як прымудраўся селянін выжываць са сваіх 30 — 40 сотак зямлі?! Там, дзе ён працаваў пасля асноўной работы ў калгасе, якая прыносила толькі працадні і капейкі. Кожны будны дзень трэба выходзіць на працу ў калгас — своеасаблівая паничына на карысыце фэадала-дзяржавы. Дарэчы, згодна з указам Пятра I, сяляне Расейскай імперыі мусілі працаваць на гаспадара толькі тры дні на тыдзень. Калі ж гэта было? У савецкай краіне кола гісторыі круцілі ўзд-уперад як хацелі.

Афіцыная статыстыка акуратна даводзіла насељніцтву, колькі сабрана «на круг» у калгасах-саўгасах краіны, а колькі сабрана з кусочкаў, лапікаў, шнуркоў насељніцтву краіны ведаць было не канечне. Пра некаторыя «кусочки» асобная размова. Частка зямлі сельскім жыхарам давалася на калгасным полі, звычайна пасля ільну ды яшчэ ў пару пасля таго, як сам калгас адсеецца. Селяніну дазвалялі ўрабляць дзялянку год-другі, і — пераходзь на новы ўчастак: палівай яго потам, угновай, змагайся з каменьнем, пустазельлем-пырнікам. Чытаеш у падручніках пра гаспадарчую дзеянасць у старажытным Эгіpte і пры прыгонным праве, і міжволі не-не дый просяцца падаўнанні.

Чым карміць і падсыцілаць жывёлу, каб дацягнуць да вясення пашы — гэта праблема-стымул прымушала, кажучы цяперашнім словам, круціцца. Рэзalі на корм сечку з саломы ды бульбоўніку — сена было, як раскоша. Шырокая выкарыстоўвалі ляшнічча — гэта трава, скосаная пасля сарванага ўручную ільну. Нават сварыліся за больш зарослыя дзялкі. Яна, гэта трава, была ці не даражэйшай за «сацыялістычную» аплату працы.

Памятаю, як мой бацька, ды і суседzi,

касілі ля дому адразу ж пасыля таго, як прыблісалі сена ў калгас. Гэтакая своеасаблівая «касьба пасыля касьбы». Касілі-сенавалі ў равах, у лесе. Ды і то ня ўсёды можна — там жа вотчына лясяніцтва. Але і тут ёсьць дзе разгарнуцца народнай фантазіі. Калега на працы расказваў, што на ягонай радзіме на Палесьсе сена нарыхтоўвалі больш за 10 км ад дому, на балоце. Бяры затым сабе чвэрць (!) фуражу, астатнія — дабрадзею-калгасу, пэўна ж за дазвол касіць вельмі «спажыўную» асаку і дапамогу ў перавозцы асакі зімой.

Саломы не хапала — касілі аржоныне (канечне ж, з аглядкай на брыгадзіра). А зімой даводзілася часам секчы яловыя лапкі, каб было чым падаслаць. Ну а калгасныя стагі з саломай тым часам маглі стаць гадамі амаль некранутымі, або спальваліся наагул.

Якая ў вёсцы гаспадарка без каровы! А як жа было ў такіх умовах адзінокім жанчынам гадаваць свою рагулю. А такія былі і ёсць ці ня ў кожнай вёсцы. Колькі іх па вёсках вялікіх і малых ва ўсёй Беларусі!

Красыці, браць не сваё — грэшна, але зіма доўгая. Тому нессылі: посыцілкамі, клункамі, у кішэнях. Алепына ля самай хаты, а сыпілует — аштрафуюць. І гэта прытым, што такія паняцці, як сумленне, сорам для беларуса зусім не вадзіць.

Кім стаў селянін, сельскі работнік пасля калектывізацыі? Кім мог ён быць без зямлі і сапраўдных сродкаў яе апрацоўкі? «Калхозынкамі» сталі і ён, і ягоныя дзеці. Нешта накшталт сучаснага «лох» у моладзевым асяродзьдзі. Слова «калгаснік» ужывалася ў бадзёрых песніах ды нарысах аповесцях пра тое, як жа добра жывецца ў нашай вёсцы. У рэальным жыцці быў «калхознік» як проціпастаўлены беларуска-расейска-польскім годным назовам — «гаспадар», «аспадар», «спадар», «хозяин», «господин», «пан».

Уціск, прыніжэньне, бяспрауе, зьня-

бацькоў

АНДРЭЙ ПІНКЕВІЧ

вага і страх не магі зынікнуць бясследна. Вось і далося ў знакі такое жыцьцё з двайным сэнсам халуствам дзяцей. Звычайная сялянская памяркоўнасць стала вульгарным скажэньнем філязофіі непраціўлення злу насильлем. Беларусь жа была і ёсьць самая пакорная, як ні глянь наўкола.

***

Лічыце гэтыя нататкі-абразкі не за крытыку, не за бурчанье ці, наэдварот — замілаванье, а праста як позірк на жыцьцё беларускіх сялян чалавека, якіх тысячи і тысячи ў нашай краіне.

Напісаць пра вясковых дзядкоў і ба-булек думаў даўно. Чагось не ставала. Не было пэўнай меткі, апоры, стрыжня. І вось знайшоўся. У адным з інтэрвю «Ізвестиям» Святлана Алексіевіч вызначыла свае кнігі як кнігі «пра тое, як чалавеку застацца чалавекам у прасторы краіны-ўтопіі». Падумалася — гэта тое, што трэба. Утопія... Сапраўды, як было жыць і застацца чалавекам у краіне, дзе «усё ня так, усё ня так, як трэба» (памятаеце надрыўнае Валодзі Высоцкага)? Калі ня праста жыцьцё, а жыцьцё СУПРОЦЬ. А яшчэ жыцьцё — НА КРАІ, часцяком на краі магчымага — раней, на краі, напрыканцы шляху зямнога — зараз.

Дых вось, прысывчаю гэтыя радкі тым, чые дзіцячыя і юнацкія гады прыйшліся на вялікія зломы гісторыі, чыё сталеные праішло ва ўмовах гіганцкіх сацыяльных эксперыменту. Пра ПАЖЫЛЫХ, тых, што пажылі і пражылі вой як шмат, пра тых людзеў, якія несылі і нясуць пячаць тых доўгіх, наялёткіх гадоў.

Для эпіграфу добра кладуцца знамітые слова Багдановіча:

Народ, Беларускі Народ!
Ты цёмны, съляпы, быццам крот.
Табою ўсягды пагарджалі,
Цябе не пускалі зь ярма
І душу тваю абакралі,—
У ёй нават мовы няма.

Гістарычнае. 20-я — 40-я гады XX стагодзьдзя. Уявіць толькі... Беларусь без свайго ўдзелу літаральна разарваная паміж Польшчай і Расеяй. Тая ж Польшча затым — паміж Нямеччынай і Савецкім Саюзам, які, у сваю чаргу, патрапіў у запшмаргу нядаўнага палітычнага партнэра. Без маралі, сантывментаў, літасці і спагады... Людзі, што жылі на гэтай тэрыторыі, трапілі ў такі вір падзеяў, што нават з вышыні сенінняшняга дня наўрад ці адназначна

можна сказаць, як «правільна» мусіў быў чалавек паводзіць сябе, каб захаваць жыцьцё, мець хаця б мінімальная ўмовы для гэтага жыцьця, захаваць сваю годнасць. Каб потым не «цягали» органы, ня брыдка было перад людзьмі і ня мучыла ўласнае сумленне. Куды і як арыентавацца, ня ведалі, і дзеля гэтага пазбаўляліся ўсяго, аж да самага жыцьця, знакамітая і ўпрыгожаная людзі, высокія чыноўнікі і міністры-маршалы. Наша гаворка пра людзей звычайных, зямных. Так, праца на зямлі ды добра калі некалькі клясаў школы — вось і ўсе ўніверсітэты, якія пасыпелі прысыці яны да пагібелых гадоў, калі давялося апынуцца ў цэнтры суціненьня самых пякельных за гісторыю ўсіх часоў і народаў таталітарных ма-шин.

***

Сялянская праца. Ва ўсе часы няможна было ў вёсцы без стараннасці, бяз поту, бяз працы. А яна розная. Бывае натхнёная, у радасць, з ахвотай. Непараўнаныя адчуваюць пры сяўбе, да-копках увосень, ці касьбе, як добра косіцца. І стома тады — зусім ня стома. Сам ня раз адчуваў гэты п'янілы водаряднання зь зямлём. Як адчувалі вы сябе, седзячы на возе з духмяным се-

нам.

А слова беларускія якія трапяцткія, ласкавыя якія: «жытга» — ад пяшчотнага «жыць», ня рэзкае «рожь», ці ка-жуць яшчэ «дабро» — гэта пра збожжа, яно добрае, бо зямля аддзячыла за працу дабром... А яшчэ: «ральля», «бя-рэма», «пуня», «съвежына» — цэлы россып чульлівага, паважнага стаў-леўння да працы і яе вынікаў.

Праца — яна і цяжкая. Але ж трэба, мусіш зьбіраць ураджай і тады, калі ён ня ўдаўся, а сілаў пакладзена столыкі. Тады цяжэй удвая. А ці даводзілася вам штосьці вельмі патрэбнае съпешна дарабляць перад навальніцай ці ў пры-цемках? Калі ня чуеш рук-ног, а трэба «рваць», бо кроў з носу, але пасыпець. З усіх сілы улягачь трэба і на гнаёк вясной — пустая зямля ня родзіць. Дый ці мала розных «трэба» на вёсцы.

Не было раней гідраўлікі на плугах — яе ролю выконвалі мужчыны-прычэпшчыкі. Некалькі гадоў такой працы — і можаш разылічаць на «бу-кет» захворванні. Трактарысты, каторыя гадамі развозілі без усялякіх прыстасаваньняў аміяк па палёх, таксама не выглядаюць у старасці асабліва бадзёра. Увогуле, стваральнікі тагачаснай тэхнікі мала дбалі пра чалавека.

Як гэта прыгожа, паэтычна, мэля-дyczна гучыць: «Ой і мяла Ўльяніца ля-нок...» А ці вы мяліцу ў справе бачылі? А калі іх некалькі паставіць у малым памяшканы! І так цэлы дзень, кожны дзень узімку жанчыны-калагасынцы, стоячы ля машыны, каторая выкідвалі пыл-каstryцы, на тых мяліцах даводзілі да вышэйшага гатунку сыварвіну для ільнозаводаў. Прадпры-емствы потым выпускалі прыгожыя сувэніры-ручнікі...

Ці бясконцыя праполкі. Бацькам дапамагалі дзеци, пачынаючы з да-школьных гадоў. Ведаю людзей, якім давялося прысутнічаць на барацьбе з пустазельлем у пялюшках — не было з кім пакінуць немаўлят. Навошта тая тэхніка — хапала рук. Спрацаваных, стомленых дарослых; съвежых, яшчэ наўных рук дзіцячых...

Але праца зь зямелькай, чистая прырода, вясковы водар рабілі сваю добрую справу зь юнымі душамі. Сапраўды, вясковыя дзеци — гэта шчы-расыць, прастата, кемлівасць, асаблівы съвет... Гэтаму не навучыш; такое зас-войваецца, ухлынаецца нутром, нату-ральна чэрпаецца з асяродзьдзя.

З уладай, той уладай, якая была по-бач, mestachkovай, адносіны былі спэцыфічныя. Яна патрабавала

працадні, а яшчэ малако і мяса з таго кавалачка «дарованай» зямлі, з па-дворка.

Чалавек павінен быў выконваць, да-ваць, а зь іншага боку прасіць (каня, хоць бы трохі болей зямлі і г.д.) і, урэшце, — палучаць: «працэнты» для ўкосу, тое ж добро. Нават заробак на-зываўся «палучкай». Ну, і канечне ж, бясконцыя «нельга»: больш адной ка-ровы, лішні мэтар зямлі. Нават хату вясковец павінен паставіць быў там, дзе ўваб’юць калочкі. Якія толькі мэнкі не прыдуманыя былі як бы зна-рор, каб «прышчаміць» чалавека, закабаліць гаспадарчую ініцыятыву і сялянскую жылку. Паміж спамянутымі «суб’ектамі гаспадарання» была сап-раўдная «съмехапанарама» ў выглядзе сельсавету і праўлення калгасу.

З уладай, якая была далёка і высока, адносіны былі мінімальны, цяпер бы сказалі — віртуальныя. Яна праз сродкі масавай інфармаціі апавядала пра посьпехі «союза нерушимых рес-публи克 свободных», а падданае насељніцтва перыядычна «ўдзельні-чала» ў волевыяўленні «адзінага блёку

Як кажуць пажылыя людзі,
«некалі ж канец будзе!»

камуністаў і беспартыйных».

І як жа ўраз, літаральна за некалькі дзён, скохлі сялянскія зъберажэнныя пасыля вярхоўных рэформаў на пачатку 90-х гадоў. Менавіта нажытае ня-лягкай працай сваёй і зъберажонае. А хто пытается? «Пагарэлі» і больш дасыціны, што гаварыць пра іх, пры-земленых, прыстарэлых, недасьведчаных. Клясычнае купалаўскае «бо я му-жык, дурны мужык» як найлепш тут дарэчы. Пайшлі ў пясок надзе-спадзяваныні, апошняя ілоніі наконт надзейнасці сацыялістычнай дзяржа-вы. Адным з галоўных пастулятаў жыцця становіўся прынцып «кожны памірае сам-адзін». Найлепей сталі паміраць байцы арміі новых багачоў, што неяк ненавязліва распладзіліся тут і там.

* * *

Верыць у Бога ў адкрыту было нельга, вера называлася цемрашальствам. Вельмі заахвочвалася другая вера — у съветлае будучае, а моладзе-вия газэты, збольшага даўшы рады фізыкам-лірыкам, ламілі галаву над вельмі злабадзённым пытанынем: «Есть ли в жизни место подвигу?»

А яны верылі... Верылі нават, калі храмы заставаліся хіба што ў райцэнтрах. Верылі і як маглі вучылі веры, калі дзецим іх верыць сувора забаранялася. Гэта цяпер ледзь ня кожны начальнік лічыць абавязкам публічна абабіць сабе галаву ля абрата. Тады было інакш, «не было такой моды». І вера была больш шчырая і чыстая.

Вера была як сымбаль нескаранасці, як абарона, як надзея на лепшае, на заступніцтва і вышэйшую справядлівасць. Усявішні мае ўладу над стыхіямі прыроды і людзімі, якія прыбрали ўладу. Гэта там, у Эўропе, самымі аўтарытэтнымі інстанцыямі лічацца дзяржаўныя інституты. У нас жа, выбачайце за калімбур, па-ранейшаму — вера, надзея, любоў.

Вера верай, а даводзілася працаўцаў і на рэлігійныя съвяты — «хай Бог вы-бачае», бо інакш калі? Недатыкальныя былі толькі найбольш важныя, гадавыя съвяты.

* * *

Была на нашым радыё добрая ў прафесійным і душэўным сэнсе пера-дача «Жадаю Вам». Шмат год гучалі ў ёй вішаваныні пажылым людзям, і з кожным годам узроставы цэнз імянінікаў павышаўся. Яны, называ-ныя і безыменныя, выжылі ў сваёй бацькайшчыне, хоць яна трымала іх парой як за чужынцаў і была часам бо-лей айчымам, чым бацькам. Засталіся людзімі, перадалі, як маглі, парой наўона, па-вясковому проста, навобма-цак, дабро і цяпло сэрцаў сваіх дзецим, унукам, блізкім. Як ні круці, а белару-саў заслужана паважаць і паважаюць далёка за межамі нашай краіны як добрых работнікаў і добрых людзей. Хто скажа, што ў нашым краі дрэнь людзі?

Сэнсам жыцця іхняга ў такіх умо-вах становіліся дзеци. «Каб выйшлі ў людзі, а не капаліся ў гразі». І пайшлі сыны і дочки вясковыя — здаровыя, разумныя, гаспадарлівые — на будоўлі, заводы, установы. «Ад род-ных ніў, ад роднай хаты», — на гарадзкі брук-асфальт. А бацькам зас-талося адно — дажываць, падтрымліваючы нам масткі да адве-чнага, да зямлі роднай, да каранёў, ну і да сяго-таго з харчоў. Згадайце нашы прыгарадныя цягнікі і аўтобусы ў вы-ходныя дні.

А яшчэ — унукі і ўнучкі. Іх любяць і песьцяць больш, чым дзяцей. Хто, які ні дзядуля і бабуля, могуць акрэсліць мудрасць жыцця ўласным прыкладам, ці то словам, ці хоць бы

* * *

Гранічна становішча — неад'емна частка грамадзкага і асобаснага існаваньня. Што б мы ні рабілі, мы ўпіраемся ў нейкую гранічную мяжу. У сацыяльных тэорыях сцівярджаецца, што калі ў якім-небудзь працэсе дасягнутая мяжа, то трэба зымяніць напрамак намаганьняў, можа, характар намаганьняў, ці мусіць спыніцца ў сваім руху. Па меры прыбліжэння да мяжы выдаткі, звязаныя з далейшай дынамікай, рэзка ўзрастанаюць. Сыстэма гаспадарання ў вёсцы падышла да мяжы! Нават у афіцыйных беларускіх СМІ часам у дачыненьні да вёскі, да сельскай гаспадаркі выкарыстоўваецца суворы тэрмін «дыягноз «дэградацыя». Вялікая колькасць калгасаў дыхае ведама на што. Можна з дапамогай «адміністрацыйнага рэсурсу» (да прыкладу, «навесіць» небабраку-калагас на прадпрыемства) выціснуць, выбіць які лішні дзясятак тон зерня, тону-другую мяса, выдаць выціснуць з гэтых гаротных кароў дадатковы літар малака. Можна шчэ год-другі паганяць тэхніку, якая даўно ўжо адпрацавала сваё, прымусіць да працы людзей, якія яшчэ рухаюцца. Няўко не зразумела, што ўсе гэтыя посыпехі маюць несузымерна высокую цану? У далёкіх і ня надта далёкіх краінах вырабляюць сельскагаспадарчай прадукцыі шматкроць болей і з затратамі, меншымі ў шмат разоў.

Чалавек здатны на многае. Наш чалавек можа жыць за граннюю магчымага, а ля грані — дык колькі хочаш. Мы да многага прызычайліся. Але, як кажуць пажылыя людзі, «некалі ж канец будзе!» Думаць пра дамы, дарогі і людзей ў вёсцы сталі запозынена — большую частку маладой эліты і хоць чагось вартых зь вёскі забраў горад. Што будзе далей? Застануцца сярод вёсак-засыценкаў і вёсак-прывідаў аазісы ў выглядзе цэнтральных сядзіб калгасаў — гэтакія фарпосты цывілізацыі («цэнтралы», «рэабілітацыйныя адстайнікі» для часовага прытулку сезоннай рабочай сілы з гарадоў). Хто там будзе жыць стала? Пэўна ж, фэадальна-калагасная арыстакратыя, слой чыноўнікаў і работнікаў сферы жыццезабеспячэння, можа, якія «вясковыя тыгры» (фэрмэры-прыватнікі, гаспадарлівія шофферы-мэханізатары), ну і вясковыя люмпізоны — новая ніша ў сацыяльным майонку вёскі. Як інакш называць малойцаў, што гуртуюцца днём у відных месцах, а ў чёмні час шчупаюць чу-

жыя курнікі. Дажыліся да такога праз дваццаць вякоў ад пачатку нашай эры...

Між тым вёска, наша добрая старая вёска «людзей зямлі» памірае. Вынесці труну на могілкі — гэта праблема! На кампутарна-тэхнічным фоне як у вытворчых, так і ў чалавечых адносінах, ды яшчэ ў геаграфічным цэнтры Эўропы, баўлька, што корпаецца ў бульбе, і дзед з касой на ўзьмежку сапраўды выглядаюць нейкімі фаліянтамі... Быццам апошняя магікане, ахойнікі ТОЙ вёскі.

***

Стараасць. Старажытны філёзаф зазначыў: «Цяжка быць беражлівым, калі засталося на дне». Але ж... Ці бачылі вы вочы дзядоў, якія выкупілі коней, змаглі ўзяць зямлі ўдосталь у 90-я гады мінулага стагодзьдзя, калі ўжо афіцыйна яны былі пэнсіянэрамі?! Ці бачылі вы гэту неудаваную радасць, гонар — лебядзіную песню з сумнай сівізной на скронях. Праз пайстагодзьдзя яны ажылі і зноў сталі гаспадарамі, фактывна незалежнымі ад калгасаў-манапалістаў на жыццё ў вёсцы. Мой дзядзька, па-залихвацку праяжджаючы паўзі вёску, з гумарам ціха гаварыў: «Гэта не са мной здароваўца, а з канём!» Загнаныя дзесяцігодзьдзямі ў кут, яны змаглі расправіць свае ўжо старэчыя плечы. Ці ня тут разгадка маіх даўнейшых пытанняў!

Сіла прывычкі, патрэба працаўца. Хоць сілы ўжо ня тყыя. Прывычка да паўсядзённай працы на вёсцы ёсьць неад'емным атрыбутам асобы. Да прыкладу, дырэктар саліднага прадпрыемства краіны кожны год едзе да бацькі амаль праз усю Беларусь садзіць-выбіраць бульбачку. Пры гэтым стары ўпарты адмаўляецца ад гатовай. Дзе там! Няяк я пачаў гаварыць знаёмай мэдэсяstry аб тым, што сельскім жыхарам прыходзіцца на старасці больш працаўца, чым гарадзкім. Адказ быў наколькі нечака-

А слова беларускія якія трапяткія, ласкавыя якія: «жыта» — ад пяшчотнага «жыць», ня рэзкае «кожъ», ці кажуць яшчэ «дабро» — гэта пра збожжа, яно добрае, бо зямля аддзячыла за працу дабром. А яшчэ: «каралья», «бярэм», «пуня», «свежына» — цэлы россып чульлівага, паважнага стаўлення да працы і яе плёну.

ным, настолькі слушным: «Можа, таму яны болей і жывуць?»

Сыходзяць у зямлю па-рознаму: хто да часу, хто моў болей адмеранага на небе. Парой і значна — вёска ж неяк павінна жыць, а змены няма або надта рэдзенькая. А паглядзеце, колькі недарэчных съмярцей, суйцидаў сярод моладзі і сярэдняга пакалення. Старыя вясковуцы іншага гарту. Але ж і яны ня вечныя. Яны — як апошнія прыкрыццё, сотні і сотні жывых чалавечых астраўкоў на абсягах нашай страны. А калі і адыходзяць у съвет іншы, то звычайна таму, што стаміліся ўжо несыці крыж зямны.

Жывое імкненіца да жыцця. Трава прабіваецца нават праз асфальт і брук.

Застаўся лапік бруку і ў вёсцы майго дзяцінства — у старажытным Гарадку, што на Маладачаншчыне. Для іх, старых, — гэта знак дзяцінства і юнацтва, аблепенага вайной і пасыльваеннымі выпрабаваннямі. А зараз — гэта просты знак, індыкацыя жыцця. Чаму? Травы між старых камянёў праастае з гадамі болей — хадакоў і падарожных становіцаў ўсё меней. Гэтым брукам рухаюцца яны і ў шлях апошні...

Вядома, ня ўсёды было так, як я тут акрэсліў: дзе болей, дзе меней, дзе ба-гацей, дзе бядней. Бывалі съвяты, нават і вялікія съвяты і на вясковых вуліцах. Але ж было, было тое, чаго ня выкрасіліш, ня вырвеши жыўцом зялёнага лесу гэтых людзей. Бо зраслося, бо сваё.

Напрыканцы згадаем і другую частку таго верша пра беларускі народ:

Збудзіўшысь ад грознай бяды,
Уесь поўны съмяротнай жуды,
Ты крыкнүць на вольны: «Ратуйце!»
І мусіш ты «Дзякую» крычаць.
Пачуйце жа гэта, пачуйце,
Хто ўмее з вас сэрцам чуваць!..

Так трапна і празорча напісаў наш малады клясык аж у 1913 годзе!

Сапраўды таленавітым словам ня трэба камэнтару.

Але, людцы мілья! Схілім голаў перад гэтымі людзьмі, іх працаўітасцю, стойкасцю, дабрынёй, жыццязлобствам!

Яны застаюцца тут назаўсёды.

Далей пойдуць іншыя. Трэба ж, каб было будучае, не павінны пра пасыці дарма пакуты і подзвігі, страты і спадзяваныні гэтых людзей зямлі беларускай.

Маладэчна

Дай Божа ўсё ўмець, але ня ўсё рабіць

На прадпрыемствах амаль не засталося добрых токараў ці станочнікаў. Дакладныя працы выконваюць людзі перадпэнсійных гадоў. Піша Руслан Равяка.

Усеагульная адукцыя, якая засталася нам з савецкіх часоў і якую ўхваліле наша ўлада, не адпавядае патрэбам часу. Яна не дзеє сучасных, напраўду патрэбных ведаў, не прыгасоўвае маладзёна да сапраўдных умоваў жыцця, ня вучыць працаўцаў. Нездарма маладзі, што прыходзіць на працу пасля навучальных установаў, кажуць: «Забудзьцеся пра ўсё, чаму вас вучылі ў інстытуце (тэхнікуме/

хабзе)».

Ужо цяпер на прадпрыемствах паўстает гэтая праблема, як недахоп сапраўдных спэцыялістаў. Сумленна працуць толькі старыя кадры, што засталіся з савецкіх часоў. Моладзь, якую разъясняюць, адседжвае свае гадзіны, робячы толькі тое, што наказалі й паказалі. Самаадукцыя ніхто ня хоча займацца. Старыя гуляюць падчас перапынкаў на абеду

шахматы ці даміно, моладзь — па кутках дзяёбіе кнопкі мабільных. Ды ў падчас працы агінаецца, увільвае ад работы. Беручы, зрэшты, прыклад са старэйшых.

У Захадній Беларусі з насталыгія узгадваюць спэцыялістаў, што пачыналі працаўцаў яшчэ за панская Польшчай. Як казаў адзін майстар, тым трэба было толькі паставіць задачу — ня трэба было тлумачыць, што і куды класы ці як рэзаць. Здатныя былі на ўсялякую работу. Ня трэба было стаяць над душою ды кантроліваць, каб не лайдачылі.

Як распавёў мне галоўны мэханік аднаго з баранавіцкіх заводоў, на прадпрыемстве амаль не засталося добрых токараў ці фрэзэроўшчыкаў. Дакладныя працы выконваюць пэнсіянэры, людзі перадпэнсійных гадоў. Дарэчы, у горадзе паўстаў сапраўдны недахоп станочнікаў —

Моўнае пытанье

Палітыкі зь незалежнага грамадзтва вымушаныя карыстацца пасярэдніцтвам Польшчы ва ўзаемінах з Захадам толькі праз тое, што цяжка наладжваць беспасярэднія контакты, не размаўляючы вольна па-ангельску. Піша Бірута Янкевіч.

Цікавае пытанье часам прыходзіць на разум — чаму беларусы не выходзяць масава ў сьвет? У съвет навуковы, у съвет грамадзкі і палітычны? Чаму мы часта абмяжоўваемся паездкамі на адпачынак у такія суседнія краіны, як Украіна ці Расея, ці абіраем далёкія курорты, на якіх можна паразумецца з пэрсаналам, скажам, па-расейску? Чаму чытаем (напрыклад, навіны ў Інтэрнэце) збольшага па-беларуску ці расейску? Чаму часцяком у справах грамадзкіх і палітычных контактуем з Захаднім Эўропай праз пасярэднікаў (напрыклад, Польшу ці Літву)? Хіба падставы да таго, што самаабмежаваныя не эканамічныя?

Як усім нам вядома, замежныя мовы ў Савецкім Саюзе (а маё пакаленіне сярэднюю адукцыю атрымлівала ў тых часах) у школах выкладаліся такім чынам, каб без дадатковай падрыхтоўкі чалавек

мовай не валодаў. Так было значна прасцей людзьмі кіраваць — ну куды ты падзенесься, калі ведаеш, у прынцыпе, добра адну расейскую мову, акрамя як у іншую рэспубліку СССР? Канечне, будзеш знаходзіцца толькі ў інфармацыйнай прасторы вялікай краіны, плянаваць сваё жыццё ў ёй, і думкі ня ўзынікне, што бывае нешта яшчэ. І думкі ня ўзынікне паразмаўляць лішні раз з замежнікам, які цудам трапіў у твой горад, бо праста ня зможаш. Для дзяцей палітычнай эліты звычайна была пара-тройка школак з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы. Але цяпер гаворка не пра іх.

Гледзячы на тое, што робіцца зараз з нашымі дзецьмі, задаесь пытаньнем: што зъянілася? І ці нешта зъянілася? У школах (размова не пра элітныя ліцэі) тых ж методыкі выкладаньня мовай — каб паставіць птушачку, дакладней,

адзнаку ў атэстасце. Але колькі дзяцей пасля сярэдніх школаў вольна размаўляюць-пішуть-чытаюць на мове, што вывучаеца аж 7 (!) год?

Да лепшага хіба зъянілася стаўленыне некаторых (на жаль, толькі некоторых) бацькоў — шмат хто наймае дзецям рэпэтытараў, хто-ніхто спрабуе адпраўляць дзяцей за мяжу на вакацыі. Пасля гэтага можна мовай карыстацца. І робіцца гэта не за 7 год, а звычайна за год з рэпэтытарамі ці за лета за мяжой. Далей патрэбная толькі падтрымка ўзроўню, чаго школа, зноўку ж, даць ня можа. Прычыны гэтага відавочныя — дзяржаве не патрэбныя людзі, што могуць мысльці па-за межамі інфармацый, што гэта дзяржава (ці суседняя з той жа палітыкай) людзям падае за праўду.

Нашыя навукоўцы не заўжды могуць сабе дазволіць навуковыя дыспуты з заходнімі навукоўцамі толькі праз тое, што не валодаюць мовамі, — як можна дыскутуваць, калі ні прачытаць ня можаш якой працы на іншай мове, ні адказаць на прачытанае. І застаюцца ў ізаляванай прасторы разам з Расеяй. Не кажу ўжо пра тое, што ня ўсё валодаюць мовамі, якія выкарыстоўваюцца ў першакрыніцах.

добрая кадры сыходзяць з заводаў, але на іншых яны не зъяўляюцца: ідуць на пэнсю ці зъяжджаюць у Расею (больш-менш добрая кадры застаюцца на невялікіх прыватных прадпрыемствах). А моладзь што — наробыць, як вароне на хвасьце панесыці.

Праз 10 — 15 год над Беларусью паўстане реальная пагроза крызісу кваліфікаўных рабочых кадраў. Будзе шмат «дыплімаваных бараноў». А показкі пра дурную працавітасць беларусаў адидуць у нягот.

Выратаваць становішча могуць толькі рынкавыя ўмовы гаспадарання, беспрацоўе і прыватная ўласнасць. Яны прывядуць да «эвалюцыінага адбору» ды прымусяць супрацоўнікаў да шчырай працы й самаадукацыі.

Баранавічы

Нашия палітыкі не заўжды могуць сабе дазволіць не карыстацца пасярэдніцтвам Польшчы ва ўзаемінах з Захадам толькі праз тое, што цяжка наладжваць беспасярэднія контакты, не размаўляючы вольна прынамсі п-ангельску. Грамадзкія арганізацыі таксама знаходзяцца ў пэўнай ізоляцыі ад съвету прац гэтую проблему — вымушаныя карыстацца пасярэдніцтвам Польшчы, Літвы і іншых краінаў, што фактычна прэзэнтуваюць беларускую ситуацыю на міжнароднай сцене.

Канечне, найлепей у дадзенай ситуацыі зъмяняць систэму адукцыі — уводзіць вывучэнне некалькіх замежных моваў праз сучасныя цікавыя і эфектыўныя методыкі, вучыць дзяцей са школы выкарыстоўваць іншамоўныя крыніцы (напрыклад, пры падрыхтоўцы пэўных рэфэратаў у прадметах, не звязаных беспасярэдне з вывучэннем моваў), шырока распаўсюджваць інфармацыю пра моўныя школы ў краінах-носьбітах моваў, ствараць уласныя і г.д. Але ўсё гэта на сёньняшнім этапе разъвіцьця дзяржавы, на жаль, немагчыма зрабіць эфектыўна.

Якое выйсце можа быць у дадзенай ситуацыі? Здаецца, толькі

www.PHOTOBYMEDIANET

такое, як усё апошнім часам: калі чагосыці ня маєм — мусім самі стварыць гэта.

Калі пытаныне арганізацыі курсаў ангельскай мовы не актуальнае ў Менску (тут трэба проста людзям давесыці, наколькі вывучэнне моваў істотнае), дык нават у такім вялікім горадзе, як Гомель (не кажу нават пра гарады не абласныя), якасных курсаў ангельскай мовы проста няма.

Здаецца зрабіць тое, што амэрыканцы робяць з адукцыяй для сваіх дзяцей — яны проста вырашаюць, што іх дзеці павінны вывучаць і як. Гэта і ёсьць канкрэтны мэханізм дзеянья грамадзянскай супольнасці — рабіць тое, што ўважаеш патрэбным для сваёй мясцовай супольнасці. У нашай ситуацыі мы пакуль ня здолеем выкарыстоўваць нашых падаткаў на тое, што патрэбна нам, а ня дзяржапарату. Але мы можам наладзіць эфектыўныя заняткі прынамсі ангельскай мовы ў грамадзкіх арганізацыях, клубах і проста тусоўках.

У маёй арганізацыі пару год таму мы плянавалі ўключыць у праграму нядзельнай школы для моладзі дыскусіі на цікавыя тэмы п-ангельску. Методыка даволі простая. Раздаецца друкаваны тэкст,

абмеркаваныне якога плянуеца на наступным тыдні. Разам зь ім — слоўнічак на 20 — 40 словаў, што непасрэдна звязаныя з тэмай (не ангельска-беларускі, а ангельска-ангельскі — нешта накшталт тлумачальнага, каб чалавек спрабаваў не перакладаць свае ідэі, але думачы па-ангельску). Праз тыдзень — дыскусія, прэзэнтацыя хатній працы камандаў, як, напрыклад, у дэбатах і г.д. Перад пачаткам дыскусіі (ці па заканчэнні) да гэтага варты дадаваць паўгадзінкі заняткаў з граматыкі, сучаснай размоўнай лексыкі (гэта ўжо праца настаўнікаў-лінгвістаў). Фактычна, для арганізацыі падобных гурткоў дастаткова аднаго-двух чалавек, што добра валодаюць мовай і могуць каардынаваць падобную дзейнасць. А эфект падвойны — і мова вывучаеща (звычайна такія рэчы падганяюць людзей да таго, каб на курсы пахадзіць, ці да рэпэтытара, ці дома самастойна пазайміца пабольш), і абміркоўваюцца пытаныні, што разыўваюць мысленне як такое.

Пачні мы гэта рабіць зараз — глядзіш, праз два-три гады будзем вальней сябе адчуваць у съвеце. Як усе цывілізаваныя людзі — вольна размаўляючы на сваёй, ангельской, а ў будучым, можа, яшчэ на пары-тройцы замежных моваў.

Ураздроб

Сёлетні сьпіс «Найлепшых кніг» паводле аптытаньня «НН» атрымаўся нагэтулькі контравэрсійны, што выклікае жаданье абараняць яго ад незадаволеных. Піша Даніла Жукоўскі.

Насамрэч сьпіс як ніколі інфарматыўны, але для больш спакойнага ўспрыманья патрабуецца колькі дробных паправак.

«Кнігі году-2006»

Я настойваю на гэткім удакладненні, а лепей, абменжаваньні. Перад намі кнігі году. Менавіта прэтэндэнтаў на гэткі тытул пропаноўвалі ўдзельнікі аптытаньня. Не рызыкнёу бы вызначаць гэткім чынам кнігі «найлепшыя» хоць бы таму, што немагчыма параўноўваць Туронка з Барадуліным. Казаць жа пра кнігі-падзеі — больш каректна і больш прыдатна ў сътуацыі небагатага кніжнага рынку.

Пажытак для разуму

Сьпіс, які атрымала «НН» — аніякі ня рэйтынг з «найгоршых» і «найлепшых» кніжак. Зь яго мала што мож-

на выцягнуць адносна таго, якую кнігу варты знайсьці і прачытаць, але ён шмат цікавага гаворыць пра дзіве грамады: чытачоў і аўтараў.

Нават кнігі, якія апынуліся на першым і другім месцы, згаданыя менш чым паловаю аптытаных. Трэцяя «прызэр» згадалі ўжо толькі троє. Ці можна тут увогуле гаварыць пра нейкі рэйтынг? Сумленным будзе съцверджаньне, што маем у 2006-ым годзе толькі дзіве кнігі, вартая звацца «Кнігамі году», рэшта складае тлум прэтэндэнтаў з прыкладна адноўлівымі шанцамі.

Калі, адмовіўшыся ад сумнёўнага ранжыраваньня, разгледзець гэтыя кнігі разам, цяжка не заўважыць сыцілай долі мастацкай літаратуры і яшчэ сыцілайшае — сюжэтнае прозы. Крызіс навідавоку, і ў гэтым няма нічога нечака-

нага.

Другая выснова: цікавасць чытача да гісторыі пацвярджаецца вялікай колькасцю згаданых выданняў, але на мастацкай ніве шчыруе адна В. Іпатава. Было б гісторычных твораў больш — нехта б апынуўся побач з Туронкам.

Калі першая выснова — простае съведчанье цяжкага стану літаратуры ў існых неспрыяльных умовах, дык другое — папрок выдаўцам, якія не заўважаюць попыту і не спрабуюць на яго адказаць.

Не эксперыты, а ўдзельнікі

Відавочна, што аніхто з удзельнікаў аптытаньня ня мае доступу да больш-менш істотнага сэгменту кніжнага рынку. Рынак гэты падзяліўся на добра ізаявленыя анклявы.

«Наш добры настаўнік»

Кнігі Скобелева варты выдаваць стотысячнымі накладамі. Піша Павал Абрамовіч.

Да ліку галоўных «літаратурных» падзеяў мінулага году можна аднесці зъезд Саюзу пісьменнікаў Беларусі (СПБ), які абыўся пры канцы сънежня. Разумеючы, што ўкладзены ў правядзенне зъезду гроши трэба наеяць адрабляць, і ведаючы, што гэта мерапрыемства атрымае шырокую рэкламу ў дзяржаўных СМІ, арганізаторы пасьпішаліся зрабіць шэраг гучных заяў. У гэтым усіх пераўзышоў старшыня СПБ Мікалай Чаргінец. Ён абвесціў, што падначалены яму Саюз будзе адраджаць ідэі і традыціі, якія заклалі ў аснову пісьменніцкай арганізацыі Беларусі Янка Купала і Якуб Колас. Новыя «адраджэнцы» з высокай трывабунія толькі абяцалі-запэўнівалі-ухвалялі (палітыку кіраўніцтва краіны, зразумела), але шмат і са смакам крытыковалі. І ў першую чаргу — ідэйных апанентаў з Саюзу

СЕРГЕЙ ШАТАЛІН («БД»)

беларускіх пісьменнікаў, якія выракліся «творчыці ў імя інтэрсаў народу». Надавалі кухталёў і «свайм», каб чужыя баяліся (памятаце «маладнякоўца»?). Так, сакратар СПБ Георгі Марчук «выявіў» тэндэнцыю замоўчання твораў сяброў СПБ у дзяржвыданнях. Таксама ён абрыйнўся на літаратурных крытыкаў за тое, што яны недаацэнваюць творчыці сяброў Саюзу, у прыватнасці Эдуарда Скобелева.

Ня ведаю, як іншыя, але асабіста я заўсёды высока цаніў талент Эдуарда Марцінавіча як дзіцячага пісьменніка. Я не разумею, чаму

беларускія кнігавыдаўцы мараць, як ім надрукаваць хутчэй за расейцаў чарговы опус пра Гары Потэра, тады як у нас ужо ёсьць свой цудоўны бэстсэлер для падлёткаў. Маю на ўвазе аповесьць «Прыгоды Арбузіка і Бебешкі» Скобелева, якая дваццаць гадоў таму была выдадзена накладам у чвэрць мільёна экзэмпляраў і ўвядначасіссе зрабіла аўтара супэрпапулярным. Думаець, сучасным дзециям і іхным бацькам яна ня прыйдзенца даспадобы? Вы памыляецеся. Па-першое, Скобелёў стварыў філязофскую казку-прытчу, а Джоан Роўлінг выпусліла жуйку ў прыгожай вокладцы. Па-другое, агрэсіўная маркетынгавая палітыка можа зрабіць цуд. Калі «Прыгоды Арбузіка і Бебешкі» сёньня даць у рукі Ксені Сітнік і паказаць па тэлевізіі, заўтра гэту аповесьць будуць шукаць ва ўсіх кніжных крамах краіны.

Па-трэцяе, сама кніга зусім не састарэла — яе герой застаюцца актуальнімі. Асабліва кароль-вядзьмак Дулярыс, які забіў двух добрых чарадзеяў, што дапамаглі яму ў барацьбе за ўладу, і ператварыў большую частку жыхароў краіны ў трусоў і авечак.

Можна вінаваціць удзельнікаў-экспертаў, а можна зрабіць выснову, што культурная атмасфера сёньня не спрыяе пераносу інфармацыі, не садзейнічае пашырэнню меркаваньня.

Мы бачым не экспартныя ацэнкі меркаваньня рынку (акрамя адказаў з кнігарняў, якія, аднак, ахопліваюць толькі асобны сэгмент менскага рынку, і таму ня могуць лічыцца паўнавартасна прадстаўнічымі), а вынікі прыватнага змагання апытаных зь перашкодамі на шляху да беларускага друкарнага слова: спачатку даведацца, пасля адшукаць, пасля пабачыць, рашыцца заплаціць гроши, знайсьці час, прачытаць... Калі пасля не патрабуецца яшчэ й намаганьня, каб не шкадаваць пра немалыя выслікі, — зьяўляецца кандыдат на

кнігу году.

Ultra posse nemo obligatur

Сёлетнія апытаныне выдала вынікі, якія цалкам адпавядаюць магчымасцям мэтадыкі. Яно выдатна прадманстравала раздрабленыне культурнага поля, нястачу адпаведных сродкаў інфармацыі і распаўсюду, наяўнасць незадаволенага попыту што на кнігі, што на інфармацыю пра іх. Да яго, да апытання, ня варта кіраваць нейкія закіды.

Але гэткія вынікі — нагода задумца, што атрымаеца ў наступным годзе. Каб палепшыць сітуацыю, патрабуецца ня так і шмат: пісаць, выдаваць, чытаць. Пісаць, выдаваць, чытаць. Пісаць, выдаваць, чытаць...

Горадня

Як вам гэтыя вобраз? А рэплікі Дулярыса? Яны ж проста шыкоўныя: «Як бачыце, я кожны дзень выдумляю цудоўныя законы. Ні дня без закону — гэта добрая звычка. І вам, і мне яна прыносіць шмат здароўя і радасці... Сёньня раніцай, прачнуўшыся, я падумаў: «Як добра, калі падданыя любяць свайго караля і не жадаюць нічога, чаго не жадае кароль!»

Акрамя таго, у Эдуарда Скобелева ёсьць цікавыя вершы. Напрыклад, «Чоко-Моро» (2003) — «наш адказ» «Тарацанищу» Карнеля Чукоўскага. Паслухайце ўрывак зь яго: «Всем зверям без промедлення // покориться и молчат! // В обсужденіе не встревати! // Я, ужасный Чоко-Моро, // смел, как тигр, велик, как слон, // объяўляю глупым вздором// вашу жизнь и ваш закон!» Ціпер вы разумееце, чаму знакаміты Сяргей Міхалкоў у свой час называў Скобелева «добрым настаўнікам», які спрыяе «разъвіцьцю грамадзянскага мысленія»?

Вось такі цудоўны пісьменнік ёсьць у Беларусі. І я згодны з Г.Марчуком: пра Скобелева трэба больш пісаць у беларускім друку. А кнігі ягоныя, дадам ад сябс, — выдаваць стотысячнымі накладамі.

ARCHE

тры нумары запар

Часопіс
«Arche»
аднавіў
выход
на
паперы.

**Выйшлі
з друку
№ 10,
11,
12.**

**Шукайце
у незалежных
распаўсюднікаў
або
падпісвацеся.
Падпісны
індэкс
000345**

Першы беларускі паверх

Васіль Аўраменка піша пра кнігу Валера Булгакава: найнакш малады дасьледчык прыпісаны да Адміністрацыі прэзыдэнта.

Булгаков Валер. История белорусского национализма. — Вильнюс: Институт белорусистики, 2006.

Яшчэ 15 год назад зьяўленыне гэтай кнігі было б немагчымае. А калі б яна раптам і выйшла, то была бы не зразуметая дзеяноства дзеяццю працэнтамі сваіх патэнцыйных чытачоў. Сёння, думаю, больш за палову чытачоў ацэніць яе адэкватна. Здавалася б, усяго 15 гадоў, але якіх гадоў!

Справа ў тым, што рамантызм пачатку 90-х быў дрэнней глебай для навуковай аб'ектыўнасці. Тады на іх не было ні часу, ні грамадzkай патрэбы. Але «халодны душ» лукашызму прынёс свою карысць, бо дазволіў разгледзець тое,

чаго не было відаць з вышыні нацыянальна-эмацыйнага ўз্ডыму.

Увогуле, кніга Булгакава яшчэ раз даводзіць ту ю ісціну, што гісторыя і гістарыграфія — не адно і тое ж, і кожная эпоха глядзіць у мінулае праз свае адмысловыя «лінзы», выпінаючы адно, затуляючы другое, ігнаруючы трэцяе. Такім чынам, паміж гісторыяй сапраўднай і гісторыяй афіцыйнай (ці прынамсі папулярна-масавай) можа ляжаць вялізная прорва. Вось Булгакаў і спрабуе перакінуць хісткія масткі праз яе, наблізіўшы нас да «няглінавай» гісторыі нацыяналізму. Апошня 15 год беларускіх рэалій ды сучасныя сацыяльна-гістарычныя падыходы дазволілі па-новаму

зірнуць на многія «аксіёмы» і, здавалася б, бяспрэчныя факты нашай мінуўшчыны.

Вялікі плюс твору — пастаянная прысутнасць эўрапейскага кантэксту, шырокая цытаваныне сусъветнавядомых аўтараў, паралелі з нацыятачнымі рухамі іншых народаў. Адносная нешматлікасць расейскіх спасылак і крыніц — таксама хутчэй плюс. Но міталягічныя «завалы» расейскай гістарыяграфіі, бадай, самыя вялікія і запушчаныя, а іхні разбор толькі б ускладніў галоўную задачу кнігі — «вывесыці на чистую воду» беларускі нацыяналізм.

«Чистая вада» аказалася на вельмі глыбокай, а як для нацыяналістаў «першага постсавецкага прызыва» (1988

Факты і тэксты, апублікованыя Луцкевічам, былі пазней выкарыстаныя літаратурой і мастацтвазнаўцамі ў БССР без спасылкі на аўтара. Піша Анатоль Сідарэвіч.

Збор твораў Антона Луцкевіча

460 старонак вялікага фармату, 136 тэкстай — такі аб'ём новае кнігі Антона Луцкевіча, што ўбачыла съвет у «Кнігаборы» перад Калядамі. Том мае загаловак «Выбраныя творы: Проблемы культуры, літаратуры і мастацтва».

Як тлумачыць у прадмове да кнігі яе ўкладальнік і камэнтатар Анатоль Сідарэвіч, у гэтае выданыне ўвайшлі толькі беларускамоўныя публікацыі А.Луцкевіча, датычныя проблем культуры, літаратуры і мастацтва. Выключніне склалі чатыры польскамоўныя

працы, якія тэматычна цесна звязаныя з апублікованымі ў кнізе беларускамоўнымі тэкстамі. Дзясяткі артыкулаў, рецензій і водгукau A.Луцкевіча, надрукаваных у габрэйскіх, нямецкіх, расейскіх, польскіх і чэскіх выданьнях, яшчэ чакаюць свайго дасьледчыка і публікатара. Праўда, укладальнік паведамляе, што сёння яшчэ нельга скласці канчатковага сьпісу і беларускамоўных працаў Луцкевіча, датычных культуры, літаратуры і мастацтва, бо ў Менску няма поўных камплектаў ўсіх

заходнебеларускіх газэтаў, у якіх выступаў адзін з заснавальнікаў «Нашае Нівы» і яе галоўны публіцыст, а ў віленскіх і варшаўскіх бібліятэках, где гэтыя камплекты маюцца, А.Сідарэвічу папрацаваць не ўдалося.

Том «Выбраныя творы: Проблемы культуры, літаратуры і мастацтва» вельмі прыдасці гісторыкам беларускае духоўнае культуры, асабліва гісторыкам літаратуры, мастацтва і журналісты. Чытач убачыць, што шмат якія факты і тэксты, апублікованыя ў свой час Луцкевічам, былі пазней выкарыстаныя літаратурой і мастацтвазнаўцамі ў БССР без спасылкі на іх аўтара і першапублікатара, як гэта было, напрыклад, з многімі вершамі, перакладамі і лістамі Максіма Багдановіча. «Пазычалі» ў Луцкевіча і ідзе наконт этапаў творчасці эвалюцыі пасобных пісьменьнікаў, школ і напрамкаў у развіцці беларускай літаратуры. Чытач убачыць таксама, што палітык, адзін з заснавальнікаў Беларускай Сацыялістычнай Грамады, прэм'ер-міністар і міністар замежных справаў БНР А.Луцкевіч перш за ўсё цяніў у творах красу.

У гутарцы з карэспандэнтам «НН»

— 1994) — то проста катастрафічна плыткай. Як жа так, нашаму нацыяналізму няма і ста гадоў? А Вітаут Вялікі, Леў Сапега і нават (!) Каліноўскі з Багушэвічам не былі беларускімі нацыяналістамі? Ну, спадарства, гэта ж правакацыя! Найнакш «малады дасьледчык» прыпісаны да Адміністрацыі презыдэнта...

Але калі ўважліва прачытаць кнігу і асэнсаваць аўтарскія высновы, то зь імі цяжка не пагадзіцца: беларускі нацыялістичны працэс вялікім унікальны, складаны і запозынены. На фоне іншых сучасных нацыяналізмаў на нашай тэрыторыі — польскага, расейскага, украінскага (а ў XIX — XX ст. быў яшчэ і габрэйскі) — ён сапраўды выглядае юным і кволым. Аптымізм першых гадоў нашай незалежнасці быў занадта пасыпешлівы, а няўдачы наступных былі, бадай, заканамерныя. Аднак

твор Булгакава — ня рэквіем па беларускім нацыяналізме, гэта хутчэй жорсткі са-мааналіз, съмеласць якога съведчыць пра сталеніне самаго працэсу нацыялізаціі. Так, ён разбурае многія стэрэатыпы і прыгожыя карцінкі, створаныя папярэднікамі, але пакідае «зазор» паміж глухой съянай расейскага калянілізму і ружковымі марамі раннянга незалежніцтва. Менавіта між імі можна ўгледзець перспектывы Беларусі, і толькі працууючы на пашырэніне гэтай «шчыліны» можна дасягнуць рэальных вынікаў у нацыялізаціі.

Які выбар мае сёньня малады беларус? Пасяліца ў расейскай «камуналцы», што дала расколіну, паспрабаваць патрапіць у супэрсучасны амэрыканскі «хмарачос», або застасцца тут, на разбэрсанай будоўлі, дзе толькі закладзены падмуркі і ледзь набывае рысы «пер-

шы беларускі паверх»? Для тых, хто ўсё разумее і мае дастаткова сілаў ды цярпеньня — адказ відавочны. Хаця жыць з камфортом тут сапраўды пакуль цяжка. Але ж які прастор для творчага росту і самарэалізацыі! Колькі яшчэ не напісана, не адбудавана, ня зроблена! Банальна, і ўсё ж факт — Беларусь — нацыянальная «цаліна», якая ляжыць пад нагамі. Адкрыцьце для масавага творцы і спажыўца — вось задачамінімум на бліжэйшыя 10 год.

Навуковыя характар кнігі Булгакава ня робіць яе масавай. Канечнэ, можна было б паспрабаваць зрабіць з яе кароткі, папулярызатарскі варыянт, але спрашчэнніе тэрмінаў, скрачэнніе аб'ёму, колькасцьці спасылак і крыніц прывёў бы да скажэння сэнсу і прафанацыі галоўных ідэй. Выйшла б яшчэ

адна «глянцевая карцінка», супраць чаго так настойліва выступае аўтар.

Што тычыцца той думкі, што беларускі нацыяналізм ёсьць зъявай штучнай і хімэрнай накшталт «выдумкі якіхсьці дзівакоў», то любая нацыянальная ідэя — расейская, беларуская, папуаская ці амэрыканская — гэта заўжды *выдумка*. Каб не было ні «Нашай Нівы», ні БНР, ні БССР, то не было б і ўсяго іншага. Цалкам верагодна, што гісторыя магла пайсьці другой калінай. Але ж беларускае «цеста» — наш народ — быў заўсёды, і «дрожджы», кінутыя Багушэвічам, хай і запозынена, але запрацавалі — Беларусь адбылася! Як бы гэта каму ні муляла, але сёньня — яна рэальнасць, зь якой вымушаныя мірыща і зычліўцы, і нядобразычліўцы нашага шляху.

Магілёў

А. Сідарэвіч сказаў, што найбольш выдатнымі постасцямі ў беларускім літаратур- і мастацтвазнаўстве, беларускай эстэтыцы міжваенны пары былі Антон Луцкевіч, Максім Гарэцкі, Суліма (Уладзімер Самойла) ды ксёндз Адам Станкевіч, і найбольш поўная і аўтэнтычная гісторыя беларускай эстэтычнай думкі, літаратура- і мастацтвазнаўства будзе напісаная толькі тады, калі ўсьлед за творамі М.Гарэцкага і А.Луцкевіча съвет убачаць укамэнтаваныя кнігі Сулімы і кс.Адама Станкевіча.

Застаецца дадаць, што том «Выбраныя творы: Проблемы культуры, літаратуры і мастацтва» — гэта ўжо другая кніга, у якой прадстаўлена творчая спадчына А.Луцкевіча. Першая кніга — «Да гісторыі беларускага руху: Выбраныя творы» — выйшла ў «Беларускім кнігазборы» ў 2003 г. У бліжэйшым часе ў вытворчасць будзе здана трэцяя кніга — «Барацьба за вызваленіне». У том увойдуць дзёньнік і выбраная палітычныя публіцыстыка А.Луцкевіча, партыйныя і дзяржаўныя дакументы, пісаныя ягонай рукой, а таксама працы з гісторыі Беларусі. Кніга ўжо існуе ў электроннай версіі.

Я.Са-віч

55 000 словаў

Кур'янка М. Нямецка-беларускі слоўнік. —
Менск: выдавец Зыміцер
Колас, 2006.

У продажы зъявіўся «Нямецка-беларускі слоўнік». Аўтар і галоўны рэдактар Мікалай Кур'янка.

Слоўнік зъмяшчае звыш 50 тыс. нямецкіх слоў, словазлучэніяў ды фразэалігізмаў. Ягоныя стваральнікі — у працы браў удзел перакладчык і педагог Лявон Баршчэўскі — у прадмове зазначаюць, што кніга мае «выразную функцыянальную скіраванасць — дапамагчы карыстальніку перакласці на беларускую мову нямецкія тэксты размоўнага і грамадзка-палітычнага жанраў. (...). Таму ён будзе карысныя як тым, хто вывучае нямецкую мову, так і тым, хто паводле характару сваёй дзейнасці мае дачыненіне да нямецкай мовы».

Выдаў 796-сторонкавы том Зыміцер Колас. Нагадаем, што пры канцы лета ў ягоным выдавецтве выйшаў «Ангельска-беларускі слоўнік» аўтарства Валянціны Пашкевіч з Канады.

Шукайце ў крамах.

Докшыцы. 600 гадоў гісторыі

13 студзеня 1407 г. вялікі князь Вітаўт перадаў віленскаму ваяводу Войцеху Манівіду сёлы Беразінцы (Беразіно), Нязьдзілавіча (Гнядзілава), Дакшычане (Докшыцы). Докшыцам спаўніеца роўна 600 гадоў. Піша Антон Лучкоўскі.

З гісторыі

Шэсць стагодзьдзяў таму Докшыцы былі невялікім сялом, разъмешчаным на тэрыторыі старажытнай Харэцкай воласці.

У 1458 г. Вайцех Манівід, уладальнік гэтых абшараў, памёр. Докшыцы па спадчыне перайшлі да яго дачкі Соф'і, якая ў хуткім часе выйшла замуж за Мікалая Радзівілавіча. Да 1542 г. Докшыцамі валодалі Радзівілы. Ганна Радзівіл выйшла замуж за Станіслава Кішку. Сын С.Кішкі, таксама Станіслаў, напачатку быў кальвіністам, аднак прыняў каталіцтва і хутка стаў біскупам жамойцкім. У 1608 г. ён фундаваў пабудову ў Докшыцах каталіцкага касцёлу Найсьвяцейшай Тройцы. Ён жа перадаў касцёлу свой фальварак Туркі, абавязаўшы сівятаўроў утрымліваць у Докшыцах школу.

У 1514 г. славуты вайскавод Канстанцін Астроскі фундаваў будаўніцтва ў Докшыцах праваслаўнай царквы. У 1621 г. Докшыцы атрымалі статус мястэчка, а праз год правабярэжная частка мястэчка была аддадзеная капітуле жамойцкага біскупства. Докшыцы аказалися падзеленымі на дзве часткі. У левабярэжнай частцы, якая пасыля Кішкай належала Юдзіцкім і Гутаровичам, была свая гандлёвая плошча і нават уніяцкая царква, зьнішчаная ў 1812 г. Гэтая частка Докшыц насліла назуву Докшыцкая Слабада. Яна была далучаная да Докшыц толькі ў 1830-х.

У 1793 г. Докшыцы трапілі пад расейскую акупацыю. Тады расейцы на-

далі мястэчку з насельніцтвам 500 чалавек статус гораду. На чатыры гады Докшыцы сталі цэнтрам павету, а ў 1796 г. атрымалі герб. У 1797 г. Докшыцкі павет скававалі, а Докшыцы парэзалі «па жывым», аддаўшы цэнтар мястэчка Барысаўскаму, а Докшыцкую Слабаду Вялейскаму павету.

Пасыля ўвядзення Кацярынай II «мяжы габрэйскай аселасці» ў Докшыцы пепрасялілася шмат габрэйў з усяго навакольля. Перад вайной яны складалі большую частку насельніцтва гораду. Габрэй трymалі тут каля сотні крамаў і шэраг дробных прадпрыемстваў. Габрэй Хаім Гордан меў у Докшыцах піваварню, півазъ якой прадавалі нават у Вільні і Варшаве. У часе Другой сусветнай вайны больш за дзве з паловай тысячы габрэйў былі расстраляныя фашистамі ў кар'еры на ўсходнім Докшыц.

За польскім часам у Докшыцах былі тры млыны, электрастанцыя, два гатэлі, некалькі рэстараанаў і кавярня.

У 1907 г. у Докшыцах праходзіла нелегальная канферэнцыя дзеячаў Беларускай сацыялістычнай грама-

ды, на якой было прынятае прашэнне аб спынені леґальнай дзеянасці партыі. На канферэнцыі прысутнічалі Антон і Іван Луцкевічы, Аляксандар Уласаў (редактар «Нашай Ніvy»), Ф.Стацкевіч. У Докшыцах і навакольлі сто гадоў таму выпісвалі і чыталі «Нашу Ніvy», бо ў ёй раз-пораз зьяўляліся донісы з гэтага краю, падпісаныя рознымі псеўданімамі. Ёсьць трохі падпісчыкаў «Нашай Ніvy» ў Докшыцкім раёне і сёньня.

Рака Бярэзіна

На гербе Докшыц намаляваныя два збаны, зь якіх выцякаюць ручайні і цякуць у розныя бакі. Ручайні сымбалізуюць рэкі Вяльлю і Бярэзіну, якія бяруць свой

пачатак на Докшыччыне. Вяльля пачынаецца за 30 км на поўдзень ад Докшыц, каля вялізнага Сыцёп-каменя (мясцовыя рассказваюць легенду, што Сыцёп-камень — гэта акамяньель хлапец Сыцяпан, які праадаў душу нячысьціку, каб здабыць прыхильнасць каханай дзяўчыны), а Бярэзіна бярэ свой пачатак каля саміх Докшыц, на лузе пры Даўгінавіцкім тракце. Калісці месца вытоку ракі можна было лёгка пазнаць: «Расла там бяроза, і заўжды быў кубак — гліняны щ драўляны, — з якога можна было заўсёды напіцца вады», — прыгадвае 77-гадовы Мікалай Чысьцякоў, які амаль усё жыццё пражыў у Докшыцах і змалку цікавіўся гісторыяй роднага гораду. Аднак у савецкі час бярозу сьпілавалі, пра крыніцу забыліся. Некалькі гадоў таму докшыцкія БРСМ-цы паставілі сабе мэту знайсці выток Бярэзіны і ўсталяваць там памятны знак. Два разы арганізоўвалі летнік з назовам «Выток», ды так нічога і не знайшли. Уся задума скончылася тым, што альтанку з расейскамоўным надпісам «Істок реки Березина» пас-

тавілі на беразе возера ў цэнтры гораду.

Докшыцы ня маюць, як многія іншыя гарады, гісторычнага цэнтра з захаванай старой забудовай. Калі стаіш на цэнтральным гарадзкім пляцы каля райвыканкаму ды гарадзкога цэнтра культуры (былога райкаму партыі), то нават цяжка усьвядоміць, што Докшыцы маюць 600-гадовую гісторыю. Аб даваенім часе нагадваюць толькі мураваная Свята-Пакроўская царква-«мураёўка», збудаваная ў 1903 г., ды двухпавярховая камянічка часоў Другой Рэчы Паспалітай, якую мясцовыя чыноўнікі звібраюцца руйнаваць. У гэтым кутку гораду шмат дзесяцігодзідзяў стаялі помнікі правадырам. За часамі расейскай акупациі тут быў помнік Аляксандру II, а галоўная вуліца называлася Аляксандраўскай. Бальшавікі зьнішчылі помнік, а на ягоным месцы пахавалі некалькі актыўістаў савец-

кай улады, загіблых у польска-бальшавіцкай вайне 1919 г. Палякі надалі вуліцы Аляксандраўскай імя Пілсудзкага, а на месцы помніка цару паставілі помнік Пілсудзкаму. Камуністы зьнеслы помнік. На другім баку плошчы ў савецкі час паставілі манумэнт Леніну, які стаяў съпінай да райкаму партыі, трymаў руکі ў кішэні і задуменна пазіраў на райвыканкам. Напрыканцы 2005 г. Леніна зьнялі, а каб кампенсаваць зьнікненне ў цэнтры гораду гэтага атрыбуту савецкасці, павесілі чырвоны сцяг над адноўленай Дошкай гонаруля райвыканкаму. Год таму на месцы, дзе стаяў Ленін, запальваў паходню Лукашэнка. «Жители Докшицкого района всегда с Вами, всегда и во всём поддержат Вас!» — кляліся тады ў вернасці ППРБ мясцовыя падхалімы.

Гераічнае рабаваньне

У 1943 г. у Докшыцах

дысьлякавалася 1-я Расейская Вызваленчая Армія, якая ваявала на баку немцаў пад кіраўніцтвам палкоўніка Радзівонава. Калі радзівонаўцы ўбачылі, што немцы церпяць паразы, то хуценька перайшлі на бок партызанаў, падпісаўшы адмыслове пагадненіе з кіраўніцтвам брыгады «Жальняк».

17 жніўня, на наступны дзень пасля заключэння пагаднення, радзівонаўцы зьнянацку ўварваліся ў горад, зьнішчылі тут нямецкі гарнізон і пайшлі граміць чыгуначны вузел Крулеўшчына, адлеглы на 18 км ад Докшыц. У Докшыцах жа засталіся гаспадары ў жалезнякоўцы. Яны спалілі тут касыёл, школу, два млыны, бровар, два гатэлі і шмат іншых будынкаў. Адну старую жанчыну расстралялі за тое, што яна адмовілася аддаць ім карову.

За савецкім часам камуністы зруйнавалі трое магілак — двое габрэйскіх і

адны хрысціянскія. На месцы адных габрэйскіх магілак узвялі раён электрасетак, другія ж пераўтварылі ў парк. Сённяня часта даводзіцца бачыць, як у гэтым парку гараджане навязваюць жывёлу, а па быльх магілах ходзяць людзі. На месцы самых старадаўніх хрысціянскіх магілак, дзе было нават некалькі каменных крыжоў, камуністы зрабілі «парк піянэрэй» і паставілі там скульптуры піянэркі і Леніна з кніжкай. Напачатку 1990-х на месцы «парку піянэрэй» нарэшце збудавалі касыёл Найсвяцейшай Тройцы і каталіцкі кляштар.

Мясцовыя ўлады ведаюць пра юбілей Докшыц, і ў верасьні 2007 г. будуть праводзіць сувята гораду. Да гэтага прымеркаваная рэканструкцыя гарадзкой плошчы, падчас якой зьнясуть старую камянічку, а на магіле бальшавіцкіх актыўістаў зробяць аўтастаянку.

Докшыцы

Зацьвілі краскі

На Новы год хадзіў з жонкай да ейнай вотчыны пад Крышылкі (фактычна няма ўжо той вёскі, адзін дом стаіць), дык па дарозе дахаты бачылі, як цвітутць дзьмухаўцы і стрэлкі. Бадай, тая казка пра дванаццаць месяцаў. Старыя людзі кажуць — не на дабро.

Максім Доўгі, Шчучын

Эвангелісты адмаўляюцца ад слова Каляды

Сёлета на Каляды ў царкве пяцідзясятнікаў «Благадаць Хрыстова» дзеткам раздалі святочныя наборы цукерак вытворчасці менскага цукерні «Камунарка». Па баках шасціграных сувенірных пакункаў зьменшчаныя навагоднія віншаваныні на трох мовах: беларускай, ангельскай і

расейскай. Адпаведна вытворцы цукерак павіншавалі і з Божым Нараджэннем: «Merry Christmas!», «С Рождеством!» і «З Калядамі!...» Аднак дзеткам падарункі былі раздадзеныя з ахайна заклеснымі беларускімі тэкстоўкамі. Вернікі не пашкадавалі часу, каб павырэзваць з чырвонага ракалу (дэкаратыўнай плястыковай клянкі) сцяжочки і наляпіць іх на

ўсе пушачкі. У слове «Каляды» пратэстанты бачаць пагансскую традыцыю. А адзін зъ вернікаў зъмініў прозвішча Каляда на жончына.

Словы «каляндар» ці «календула» пакуль астракізму не зазналі, хоць іхная этымалогія тая самая, што ў беларускіх ды літоўскіх Калядаў — рымска-паганская.

СХ

Жыхары Канарскіх выспаў уражаны масавым наплывам імігрантаў. Яны баяцца, што турысты будуть меней ахвотна там адпачываць. На фота: адзін з турыстаў частую выснажанага падарожжам імігранта.

Съяцла душы не пагасіць нягодам

Становішча інвалідаў у Беларусі і Украіне параўноўвае **Дар'я Ліс**.

Мы сунстрэліся выпадкова на прасторах Сеціва і пасябраўалі — зусім не выпадкова і цалкам рэальная. Шмат супала рэчаў, але галоўнае — Лена любіць Украіну, я люблю Беларусь. Спачатку Памаранчавая рэвалюцыя у Кіеве, потым — нашы каліноўцы... У такія моманты пачынаеш разумець падтрымку сябrou.

Данецк. Пачатак зімь. У студэнта-зашоўнікаў эканамічна-праўнага факультэту Данецкага дзяржаўнага ўніверсітэту пачалася сэсія. Такой парой звязчайна холадна і сылізка. Сёлета шанцуе: надвор'е для гэтых дзён аномальна цёплае: Лене і ейным бацькам ня прыйдзеца пераадольваць сънежных турбабуй на шляху да пцціпавярховага корпусу ўніверсітэту, які, вядома ж, ліфту ня мае. Знаёмыя постсавецкія рэаліі. Усё о'кей, калі вы здараю чалавек, а Лена — студэнтка, разумніца і прыгажуня, — на інвалідным вазку.

Звычайная сям'я. Нарадзілася дачка, якую ўжо любілі і чакалі. Дзіцяці год. Звычайны грып. Ускладненне — і дзяўчынка сур'ёзна захварэла. Сыпінальная аміятрафія (а прасыцей — праблемы са сыпінай і мышцамі) уносіць у жыццё кэрэктывы. Звычайная дзяўчынка становіцца інвалідам. Спачатку яна крыху хадзіла, потым — вазок, моцныя абмежаваныні ў руху. Калі хварэеш зь дзяцінства, пачынаеш успрымаць хваробу на як трагедыю, а як тое, з чым прыходзіцца жыць «тут і цяпер». І... пераадольваць.

Так адбылося з Ленай Яна вышрышала расфарбаваць жыцьцё ў яркія колеры — так цікавей. Зы дзесяці год пачала займацца вышыўкай з народным майстрам Ларысай Краўчанка. Выгатоўка — гэта даўнняя «фішка» Украіны... Лена спрабуе знайсці свой стыль, валодае сямюдзесяццю штамі. Захапілася бісэрашляценнем. Леніны бацькі, Сяргей і Тацяна Яваравы, — таксама людзі творчыя: тата — таленавіты мастак, а маці прыгожа вышывае.

Многія роботи Алены Яваравай можна побачити на ейным сайце «Павер у сябে» (<http://www.believe.net.ua/ua/>) (ўэб-дизайн — яшчэ адно хобі), які прысьвеченны спраўам інвалідаў Украіны. Рэсурс працуе болей за тры гады і займей шмат

прыхільнікаў (толькі падпісчыкаў рас-
сылкі навінаў — 600) па-за межамі жоў-
та-блакітнай (ёсць і расейская вэрсія),
мае сымпатычны дизайн і зручны інтэр-
файс. Тут ёсць чат і форум, дзе людзі з
абмежаванымі фізычнымі магчымась-
цямі могуць сустракацца, пазнаёміцца, па-
размаўляць, а таксама бібліятэка, база
партрэбных і цікавых спасылак, жыцьцё-
вых гісторый, софт, своеасаблівая літа-
турная гасцёўня, дзе можна
зъмясьціць вершы і прозу. Важна разу-
мець, што ты не адзін. І яшчэ — не заўжды
у зносінах са здаровымі людзьмі вы
знойдзеце столькі аптызму і любові да
жыцця, як у зносінах зь інвалідамі, так
што кожны можа зазірнуць на агенчык
і паразмаўляць пра што зайгудна —
можа, гэта шанец зразумець у чарговы
раз, што жыцьцё... не такая шэрай роč.
Дарачы, слова «інвалід» час выводзіць з
ужытку: няма абсалютна свабодных
людей — у кожнага свае абмежаваныні,
абмежаваныя фізычныя магчымасці
зусім не азначаюць абмежаваньня розу-
му, сэрца і душы. У Эўропе наагул не
прынята акцэнтаваць увагу на праблемах,
а праблемах здароўя — у прыват-
насці. Іх там звычайна спакойна выра-
шаюць, пры неабходнасці — з дапамо-
гай дзяржавы. Падчас падарожжа ў
Францыю (даўняя мара), якое на шас-
наццацігодзьдзе Лене падараўвалі бацькі
(разьвітаўшыся з аўтамабілем), ніхто на

вуліцах не зьвяртаў увагу на дзяўчыну ў вазочку. У той жа час Лена магла наведваць тэатар, кіно, крамы, супэрмаркеты і знакамітныя парыскія кавярні — ніякіх перашкод, а гарадзкі транспарт цалкам прыстасаваны для праезду вазочнікаў. Вось толькі пры наведваньні Люўру ўзынікля праблема ў выглядзе прыступак на ўваходзе... Але на некалькіх хвілін — падышоў служачы і дапамог Лене падняцца на спэцыяльнім ліфце для вазкоў. Парыж — съвята, якое заўжды з тобой, Гэмінгўэй меў рацю... У Парыжы ніхто ня будзе зьдзіўляцца таму, што вы на вазку або носіце на галаве іракез.

У Беларусі ды ва Ўкраіне ўсё крыху інакш — постсавецкая прастора. У СССР дзейнічаў прынцып: няма чалавека — няма праблемы, таму і інвалідаў не

АНДІЛЪ КЛЯЩЧУК

было... Не, яны былі, зразумела: сядзелі ў чатырох сценах. Сядзелі ціха. Нікому не перашкаджалі. У напыя дні сытуацыя не такая змрочная: зъяўляюцца пандусы, на людзей аблежаваных фізычных магчымасціяў не глядзяць як на іншаплянэтнікаў, але праблемы перамяшчэння чалавека на вазку прыкладна адноўка выяў ў Данецку ды ў абласных гарадох Беларусі. Напярэдадні сёлетняга Дня інвалідаў журналістка газэты «Донбасс» запрасіла Алену Явараву ў «падарожжа» па родным горадзе, у выніку якога высьветлілася: практычна ўсё ўстановы (ад дарагіх буцікаў да прадуктовых крамаў, ад праваслаўнай царквы да тэатру) недасяжныя для вазочніка (прыемны вынятак — каталіцкі касцёл). Жорстка, ды факт.

І ёсё ж ёсьць паміж нашымі краінамі адрозненныні... Падчас сакавіцкіх падзеяў у Менску падумалаася: у нашых акцыях пратэсту (выклочна мірных, панове!) ня ўдзельнічаоць вазочнікі. На першы погляд, лягічна. На першы погляд... Падчас прэзыдэнцкіх выбараў ва Ўкраіне ў Данецку (вотчына Януковіча, як вядома) праходзіў мітынг у падтрымку Віктара Юшчанкі (зусім не шматлікі), і Алена была там — каб выказаць сваё меркаваныне грамадзянкі СВАЕЙ краіны. Зь ёй нічога ня здарылася. Вярнулася дадому, сагрэлася гарбатай... і наперад — да новых спраў, падзеяў і надзеяў. Крэда гэтай мужнай і мілай дзячыны — «...І назаўжды забыцца на слова «немагчыма».

Смаргонь

Немагчыма прамаўчачь

і не падзяліца ўражаньнем ад артыкулу «Навука і грамадзтва» ў дзяржаўнай газэце «СБ» за 12 сінегня. Калі ўжо пачалі пісаць такія артыкулы, значыць мы сапраўды назіраем апошнюю агонію ідэалёгіі нашай дзяржавы. Падняць з праху атэзім і выкласыць ў такой савецкай агітформе — гэта пачатак канца. Калі я чытала артыкул, дык ня ведала, ці то съмяцца, ці то плакаць. Калі яго да-чытала, дык зразумела — на-бліжаецца выкананье прарочага слова. Перад распадам СССР было шмат прароцтвў пра тое, што Бог разбурыць гэтую сыштэму зла, і камуністычны рэжым рухне. Хрысьціянам тых часоў цяжка было паверыць у гэта, і не-шматлікія верылі. Але хутка гэта адбылося, і так хутка, што людзі не былі гатовыя да такіх пераменаў. Прароцтвы споўніліся. І цяпер я хачу працытаваць прароцтва на нашу краіну: «Як Бог зруйнаваў жалезнную заслону, як Бог зруйнаваў бамбукавую заслону ў Афрыцы, так Бог зруйнует гэтую заслону ў Беларусі». Я веру, што гэты дзень будзе. І мы на парозе вялікіх пераменаў. І нам цяпер нельга зда-вацца і расчароўвацца. Мы дача-каемся абязнага ад Бога.

Ірына Гоманава, Менск

***

**Зычу монцы духу ўсяму ка-
лектыву Рэдакцыі, бо раз-
мею, як вам няпроста... про-
ста выконваць свае прафэ-
сійныя абавязкі.**

Асабістыя віншаванні «зала-
той асадцы — 2004—5—6...»
Віталю Тарасу, летуценыку
Паўлу Севярынцу ды ўсім...
усім...

Віктар Новік, Капыль

**Тэстам ня вымераць
любоў**

**Выкарыстаныне тэстай па
беларускай мове і літарату-
ры становіца пашыранай
зьяўлят у беларускім грамадз-
тве.** Нават выкарыстоўваюцца
тэсты ў якасці ўступных іспытаў
па беларускай мове і літаратуры ў
ВНУ. Я перакананы, што тут
Міністэрства адкукаці зрабіла
вялікую памылку.

Я ня супраць тэстай па бела-
рускай мове і літаратуры. Але
лічу, што тэсты ня могуць слу-
жыць у якасці формы правя-
дзенія выпускных, тым больш

уступных іспытаў па літаратуре
ци мове. Трэба ўжо даўно зра-
зумець, што толькі настаўнікам,
але і мэтадыстам-навукоўцам,
што беларуская мова — гэта ня
толькі прадмет вывучэння, але і сродак навучанья і выхаван-
ня. Зайсёды, калі я рыхтуюся да
ўроку па беларускай мове ці
літаратуре, то вызначаю тры
мэты: адукатыўную, выхаваў-
чую і развівальную. Мы ча-
мусыць заісёды забывацца пра
выхаваўчую мэту, лічым яе дру-
гаснай.

Для мяне на сёньня наўажнай
выхаваца праўз беларуское слова
Патрыёта, Грамадзяніна. Абу-
дзіць нацыянальную самасвядо-
масць, любоў да роднай мовы,
гісторыі, нацыянальных трады-
ций.

У 2002 г. я скончыў Магілёўскі
дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Ку-
ляшова і прыехаў працаўца на
Кармяншчыну ў якасці настаўні-
ка беларускай мовы і літаратуры. І
ужо тады я зразумеў, што
абудзіць нацыянальную самасвядо-
масць вучняў можна толькі
праз жывое роднае слова, а так-
сама праз пісьмовыя творчыя ра-
боты.

Асаблівую ўвагу трэба звяза-
ніць на распрацоўку тэмай сачы-
ненняў. Тэмы мусяць закранаць
менавіта пачуцьцёвае ўспрыманье
не школьнікаў. Вось якія тэмы
сачыненняў я прапануюваю сваім
вучням: «Чаму беларусы не раз-
маяўляюць па-беларуску», «Маё
пакаленне», «Што такое
шчасльце», «Мой выбар у
жыцці», «Што я зрабіў (зрабіла)
для Радзімы?» і г.д.

Разам з вучнямі выпускаем
літаратурную газету. Школьнікі з
радасцю бяруць удзел у аб-
меркаванні тэм газэтнага ну-
мару, падбіраюць і карэктуюць
навуковы матэрыял, самастойна і
з дапамогай настаўніка пішуць
мастакткі творы: вершы, апавя-
даны, сачыненін, эсэ, прысь-
вечаныя юбілею таго ці іншага
беларускага паэта ці пісьменні-
ка. Таксама часта выкарысто-
ўваю на ўроках беларускай
мовы вусныя пераказы на пат-
рыятычныя тэмы.

Я перакананы, што форму
прывёму ўступных экзаменаў трэ-
ба зьмяніць. Ва ўсіх беларускіх
ВНУ трэба абавязкова ўвесці
экзамэн па беларускай мове і
літаратуре ў форме сачынення,
бо толькі праз сачыненін можна
выявіць сапраўдныя творчыя і
інтэлектуальныя маладых лю-
дзей. А ў сярэдніх школах неаб-
ходна аднавіць экзамэн па бела-

рускай літаратуре ў вуснай фор-
ме, калі мы ня хочам стравіць бе-
ларускую нацыю.

**Юры Мянкоў, Кармянш-
чына**

Зрабілі вам стэнсіл

Віншаем са стагодзьдзем.
**У падарунак мы, удзельнікі
ЖЖ суполкі by_stencil
(community.livejournal.com/
by_stencil), зрабілі вам
стэнсіл.**

Стэнсіл — малюнак аэразоль-
най фарбай праз трафарэт. Ад
самага пачатку свайго існавання
трафараты выкарыстоўваліся як
«эброя рэвалюцыянероў» —
спосаб данесці свой пункт по-
глядзу і мелі абавязковы ідэйны
падтэкст.

Сёньня стэнсілы не губляюць
свой актуальнасці.

**Ад Рэдакцыі: стэнсілерам
вялікі дзякую.**

«НН» з радасцю друкуе
ў газэце і на сایце
www.nn.by чытацкія
лісты, водгукі і
меркаванні. З прычыны
ня можам пацвярджаць
атрыманьне Вашых
лістоў, ня можам і вяртаць
неапублікаваныя
матэрыялы. Рэдакцыя
пакідае за сабой права
рэдагаваць допісы. Лісты
мусяць быць падпісаныя, з
пазнакай адресу. Вы
можаце дасылаць іх
поштай, электроннай
поштай ці факсам.

Наш адрас:
а/с 537, 220050 Менск.
e-mail: nn@nn.by.
Факс: (017) 284-73-29

АПЫТАНЬНЕ «НН»**Дзе Вы жывяце, наш чытач?**

Менск і Менская вобласць	148 (49.0%)
Гарадзеншчына	19 (6.3%)
Берасьцейшчына	12 (4.0%)
Гомельшчына	11 (3.6%)
Віцебшчына	24 (7.9%)
Магілёўшчына	19 (6.3%)
Эўропа	43 (14.2%)
Расея	5 (1.7%)
Амэрыка	9 (3.0%)
Афрыка і іншыя Карыбы	12 (4.0%)

Усяго прагаласавала: 302

МІХАЛ АНЕМПАДЫСТАЎ

СХАВАНАЕ СЭРЦА

Лета, сылёка, і скварт, і з тарфянікаў дым.
Летам сьвятаў багата, адно за адным,
І яшчэ, у дадатак, адразу за тым,
Але мне не съяткуеца, блін.

Съвеціць тварам у твар мне горад—герой,
Але ёсьць яшчэ іншы, ёсьць яшчэ той
Занядбаны, забыты, зациканаы брат
Горад прыцемкаў, горад—вар’ят.

Ён адкрые на хвілю свой скрыўлены твар
Тады, калі восень, і дрэваў пажар
Ужо дагарэў, і калі да зімы
Вымылі неба дажджы.

Гэтак чыста і пуста на пляцы Цэнтральным,
А за ім памірае, квартал за кварталам,
горад Менск. Памірае нязграбна, нягожа,
І гары яно гарам, і памерці ня можа.

Вось жа прыйдзе зіма і нашэпча замовы,
І суцішыцца боль на перыяд зімовы,
Засцярушаны снегам, засыне стары горад
Без Адвэнту, Калядаў і Новага году.

Мінск ідзе у съяточны запой тымчасова,
Мне па горла стаіць, мне ужо дастаткова,
Але кліча, і цягне мяне за сабой ён,
Што ты робіш са мной, горад—герой мой.

Цвік заб’е Сакавік на зімовыя смуткі,
Аўтазак адвязе адмарозкаў на суткі,
Зарунее трава ва ўсіх накірунках,
Закрасуе вясна у зялёных карунках.

Так захочацца жыць, і пад швэдрам прагэжуцца крылы,
Навальніцы і дворнікі вызваліца горад ад пылу,
Горад Мінск бутафорскім алмазам зазъязе на сцэне,
Горад Менск назаўжды у ягоным схаваецца ценю.

Мастакі занатуюць, завучаць на памяць Менску прыкметы,
Сэрца Менску у сэрцы сваім захавае мясцовы паэта,
Жыхары павылазяць на вонкі з утульных пракуранных нораў,
Будуць спраўджваць вуліц адлегласць і плошчу выкрочваць простору...

Тут просторы хапае, ды паветра няшмат,
І дыхае цяжка горад—вар’ят,
Але б’еца і грукае сэрца ягонае,
Надзеяна схаванае на белым чырвонае.

ФОТА АЎТАРА

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

ПРАГАЛЫ

Мы палім масты і будуем новыя,
Рэкі пераплываем, зьбіраем грыбы і ягады,
Будуем замкі свае папяровыя,
Гарэлкай, бы кітам, замазваем сэнсавыя прагаліны.

Нас шмат, багата нас, аж задужа...
Было б нас меней, напэўна, жылі б заможней,
А зараз бы кропля ў душы...
Сыцакаем па голым целе з пустога ў парожніе.

Мы песьцім суседзкіх котак, бо сваіх мы ня маєм.
Нашыя хаты ахоўваюць толькі сабакі,
А не сыгналізацыя, бо ёй мы не давярам.
Мянты ў нас, бы ў амшары вужакі.

Краіна пад белым, белым прагалам
Клявішы найдаўжэйшай, каб патрапілі нават нагамі.
Віцебчукі, вы блытаеце Малевіча і Шагала?
А вось Space і Enter ня зблытаеце нават змалу.

Прагалы ў памяці, думках, падручніках і газэтах.
Тэлеканалы тут маюць шмат тэхнічных пярэрваў,
Напэўна, у іх свае схаваныя мэты —
Рыхтуюць чарговыя сюжэты, каб папсаваць нам нэрвы,

Каб у нэрвах нашых палопаліся клеткі,
Якія, вядома, не аднаўляюцца, і замест іх пустэча
Ўзыникае. А нэрви, яны ў нас, як у клетцы
Жывёлай загнанай жывуць, аж пакуль не адкінем плечы,

Бо таго, хто за імі стаіць, адкінуць ніяк не ўдаецца.
Дакладней, там двое, з крыламі і з рагамі.
Адзін чамусьці заўсёды съмецца
І шэпча нам тое ж, што кажуць вядучыя ў «Панараме».

РАЗ, ДВА, ТРИ

Дзіцячы садок. Дзэці становіца ў шэраг.
Дзэці ходзяць па коле пад вайсковае «раз, два, три»,
Выхавацелі зноў гартуюць паслухмянью шэрсьць
На мове чужой краіны, а ня роднай зямлі.

Раз, два, три.... Па коле, па коле, па коле...
Дзэці-жаўнеры, дзэці, вы готовы страліць
У іншых дзяцей, у вашых бацькоў? Гэта вашая роля?
Дзэці ў садку маленькія. Што яны могуць сказаць?

І ці змогуць, калі іх зь першых гадкоў прывучаюць,
Быць вінцікамі ў сыстэме, адказваць «так» на загад.
Дзэці ходзяць па коле... з адчаем на іх пазірою,
Як сыстэма гартуе чарговыя вайсковыя атрады.

ПЕШКІ

О не, я не хачу зрабіцца пешкай.
Замест шашы адны пустыя съежкі.
Замест людзей адны чужкія вочы.
Замест багоў ablічча ночы.

Дарога ў нікуды. Няма свабоды.
Каб за свабоду, быць няма народу.
Каб на Радзіме жыць, няма нагоды,
Бо там тубыльцы кланяюцца стоду.

І вось ён я паміж фігур на мапе.
І я жыву, нібыта на этапе.
Ляпак і неба, карабель і мора,
Бальшак і аўта, і назад па норах.

Хаваемся адно ад аднаго, бо ганьба,
На ганак выйдеш, а навокал багна.
Навокал усё адны пустыя съежкі.
Адзін кароль... і пешкі...

ВАДЗІМ БОЛБАС

ПІЛІПАЎКА

Дробны восеньскі дождж прамывае апалае лісьце,
У зьмірканыні паўдзённым хаваюцца дрэвы, дамы.
І, эдаецца, ня будзе ніколі ніякага выйсьца,
Не пазбыцца панылае, змрочнай асеньняй турмы.

Хмары нізкія, шэрэя восеньскі горад накрылі,
Не праб'еца празь іх хоць танюсенькі сьветлы прамень.
Адчуванье прасторы і часу усе мы згубілі,
Бо ня бачылі сонца, эдаецца, мо тысячны дзень.

У Піліпаўку шэрую цягне у сон на зьмірканыні,
Год каторы у сьнежні тужлівы імжак, а ня снег.
Не варушацца думкі, слабеюць і нікнуць жаданьні,
Кроў у жылах зь няўхільнасцю съмерці прыцішвае бег.

Ні съпяваць, ні гуляць з надыходам паўдзённай цямрэчы,
Нат ня йдзе успамін пра калісці жаданых жанчын.
І ня вабяць напоі вясёлай сібровускай сустрэчы,
Толькі б лёг і ляжаў. І глядзеў у сутоньне адзін.

А бывала ж калісці: насыпле Піліпаўка сънегу,
Так што з дому ня выйсьці, і гурбы за хаты вышэй.
На ўраджай збажыны, а вясёлай дзятве на пачеху.
І ад белага сънегу, здавалася, й ноччу съвятлей.

А пакуль золкі дождж ліст эжаўцелы з галінкі змывае,
Хмары шэрэя ніжай і ніжай павольна пльвиць.
У часіны такія міжволі ў прыроды пытаеш:
«Дык ці выпадзе сънег? Ці пачуцьці ў душы ажывуць?»

31.01 — 06.02.2006

Поп-съпявачка Вольга Барабаншчыкава
на тэнісным турніры кампаніі «Атлант-М».

ЮРАСЬ ПІВУНОЎ

ВОСЕНЬ 100-ГОДЗДЗЯ «НАШАЙ НІВЫ»

Бярозка струменіць
Лістотаю жоўтай,
Прагноз абяцае нам
Холад і слоту.
У краіне — «стабільнасць»,
Бяруць актыўістаў —
У многіх ёсьць шанец
Стаць «тэратыстам»...

КАСЯ КАВАЛЬКОВА

***
Абярніся, хлопча,—
Гэта твой горад,
Убрукаваны
Твай горам.

Углядзіся ў нябёсы, дружа,
Там съцяг наш родны —
Лязом расьсякае паветра.

MANN KURT

ХАЙКУ

***
Якія мужнія й шчырэя твары ў нашых партызанаў!
Асабліва на рэльефных пано,
Каваных і мазаічных.

***
Міліцэйскі трактар на ўзбочыне самотна стаіць.
Краіны съятое імя
Міжволі ўзгадаю.

АНДРЭЙ ПЯТЕЧЕВЧ

У «Перамозе» паказ фільму, дубляванага на беларускую мову

«Маленькая калядная казка» (Швэція — Фінляндыйя).

Маленькая дзяўчынка Іна згубіла ўлюбленую цапку — мядзьведзянятка Ну-Ну. Цапка трапляе ў розныя рукі, вандруе па ўсёй краіне і абсалютна выпадкова напярэдадні Калядаў вяртаецца да Іны...

Фільм, зняты ў 1999 г., дубляваны на беларускую мову творчай ініцыятывай «Беларускі Гольфстрым» сумесна з прадстаўніцтвам Швэціі ў Беларусі. У агучваныні бралі ўдзел вядомыя акторы, музыкі, журналісты: Аляксандар Памідораў, Ягор Маёрчык, Юрый Баранаў, Жэня Жуковіч.

«Маленькая калядная казка» будзе паказвацца ў менскім кінатэатры «Перамога» (вул. Інтэрнацыянальная, 20) у субо-

ту і нядзельно (13 і 14 студзеня) а 13:00 і 14:30.

Ул. інф. і kino.br.by

Стары Новы год з KRIWI

13 студзеня, у стары Новы год, у менскім Доме кіно пройдзе аўдыёвізуальнае шоў пад назвай «Кароткае замыканье. Культавыя кліпмэйкеры». Спэцыяльна для ўдзелу ў гэтым імпрэзе з Бэрліну прыехала Вераніка Круглова. «Арганізаторы не зьбіраюцца рабіць жорсткую схему і ўсаджваць людзей у глядацкую залу, — кажа яна. — Усе будуть свабодна рухацца з адной залі ў іншую».

У холе вялікай залі пакажуць музычнае відэа, «шпорцікі» — кароткія фільмы і арт-кліпы. А тамсама — поўная праграма рэкламных ролікаў наватарскага скандынаўскага калектыву «Трактар»,

Андрэй Панкевіч

які мае багата ўзнагародаў. Пакажуць сэрыю жартоўных драйвавых і яскравых танцавальных фільмаў, ролікі Bjork, Rolling Stones, Kylie Minogue, The Chemical Brothers, Foo Fighters і шмат каго ішчэ.

Другая частка — аудыё-відэа-мікстэрыя: жывы выступ KRIWI пад візуальным шэраг ад Валерыя Канішчава і выставка беларускай мастачкі Жаны Капуснікавай.

Цягам усяе імпрэзы ў холе можна будзе знайсці інфармацыю пра ўсё, што адбываецца, мультымэдыйны столік і, вядома ж, бар.

Паводле ERB, InterFilmWostok

Таямніцы Марка Шагала

БТ, 10 студзеня, 21.40

«Эпоха». Марк Шагал. Фільм 2. Беларусь, 2006, каляровы, 40 хв.

Рэжысэр і вядоўца: Алег Лукашэвіч

Аўтарская перадача Алега Лукашэвіча пра Марка Шагала — і адзін зь наймногіх праектаў беларускай тэлевізіі, які можна глядзець. У перадачы — карціны Шагала, месцы, зь ім звязанныя, гутаркі са сваякамі й мастацтвазнаўцамі.

Перадача добра змантажаваная, а сама апавяданне ня нуднае.

11 і 12 студзеня а 21.40 — працяг перадачы.

Андрэй Расінскі

БЕЛАРУСКАЯ РЭДАКЦЫЯ РАДЫЁ «ПАЛЁНЯ»

Паглядзі на карцінкі і скажы, чым займаюцца
ўзімку жыхары Плястыляндыі.

Капітан Танака®

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Дзіця ў лябірынце пачвараў

Лабірыйт Фаўна (Laberinto del Fauno).

Мэксіка — Гішпанія — ЗША, 2006, каліровы, 119 хв.

Рэжысэр: Гільерма Дэль Тора.

Ролі выконваюць: Арыядна Хіль, Івана Бакера, Серхі Лопез, Марыбель Вэрду.

Жанр: Страшная казка, гісторыка-партызанская драма-прыпавесыць.

Адзнака: 9 (з 10).

Гішпанія, 1944 год. Дзесяцігадовая Афэлія разам зь цяжарнаю маці прыяжджае ў лягер айчыма — капітана Відалі. Капітан — элы й фанабрысты чалавек, які вядзе бязылітасную вайну зь мясцовімі партызанамі. У закінутым лябірынце летуцэнная Афэлія сустракае Фаўна, які паведамляе дзяўчынцы, што яна — дачка падземнага карала. І, каб вярнуцца да бацькі, ёй трэба прыйсці магічныя выпрабаванні.

Рэальная вайна сплютаецца з кашмарам лябірынту — і што здолнае супрацьпастаўіць злу бязывіннае дзіця?

Гільерма Дэль Тора — адзін з найлепшых сёньняшніх рэжысэраў, першы казачнік-рэаліст новага стагодзьдзя. Нават ягоныя камэрцыйныя стужкі («Мімікрайя», «Блэйд-2») вылучаюцца выкшталцонай культурай кадру, бездакорнымі эфектамі й магіяй кінаэкрану.

Дэль Тора распрацувае новы жанр страшнага казачнага рэалізму, дзе фантазія сплютаецца з рэальнасцю, гісторыя неадлучнае ад містыкі, а героі (звычайна дзеци) даюць бой сацыяльнаму й мэтафізичнаму злу. Першая спроба такога жанру — алхімічна-вампірская припавесыць «Хронас», другая — шэдэўр «Хрыбет д'ябл» пра грамадзянскую вайну ў Гішпаніі вачым паходчыка.

«Лябірыйт Фаўна» працягвае традыцыі «Хрыбта». Мэксіканец Дэль Тора пазычае ў вынаходкі Карласа Саўры часоў франкісцкае дыктатуры, чые кінапрыпавесыці пра дзеци насычаліся мэтафізычным страшам.

Але шчэ адна крыніца Дэль Тора — клясычны гішпанскі жывапіс. Ветліва-дралежны Фаўн, съляпая пачвара з вачым на далонях, цёмныя лябірынты ад апэратара Гільерма Навары — як кашмары познняга Гой й барочнай містыкі.

Бязывіннасць мае ўладу, зло ня здолнае фантазіраваць. Але до-пукам у съвет фантазій становіца ўласная кроў — аказка становіца настолькі страшнай, што дзецим лепей яе не глядзець.

Карціна — для ўдумлівых гледачоў. Гэта сапраўднае свята кінематографу, ібэрыйскі шэдэўр, які рэзка вылучаеца сваёю адметнасцю.

Сэансы ў Доме кіно 12 і 14 студзеня а 18.45, 13 студзеня а 17.00.

Андрэй Расінскі

КАНЦЭРТ

Андрэй Мельнікаў

19 студзеня на ўпраўле БНФ а 18.30 пачнеца канцэрт Андрэя Мельнікаў «Маё пакаленне». Т.: 571-26-11.

ВЫСТАВА

«Гагарын жывы»

Да 31 студзеня ў галерэі «Падземка» (пр. Незалежнасці, 43) працуе выставка Васіля Пачыцкага, вядомага таксама як Вася Гагарын.

КІНО НА DVD

РАСТВО ХРЫСТОВА (The Nativity Story)

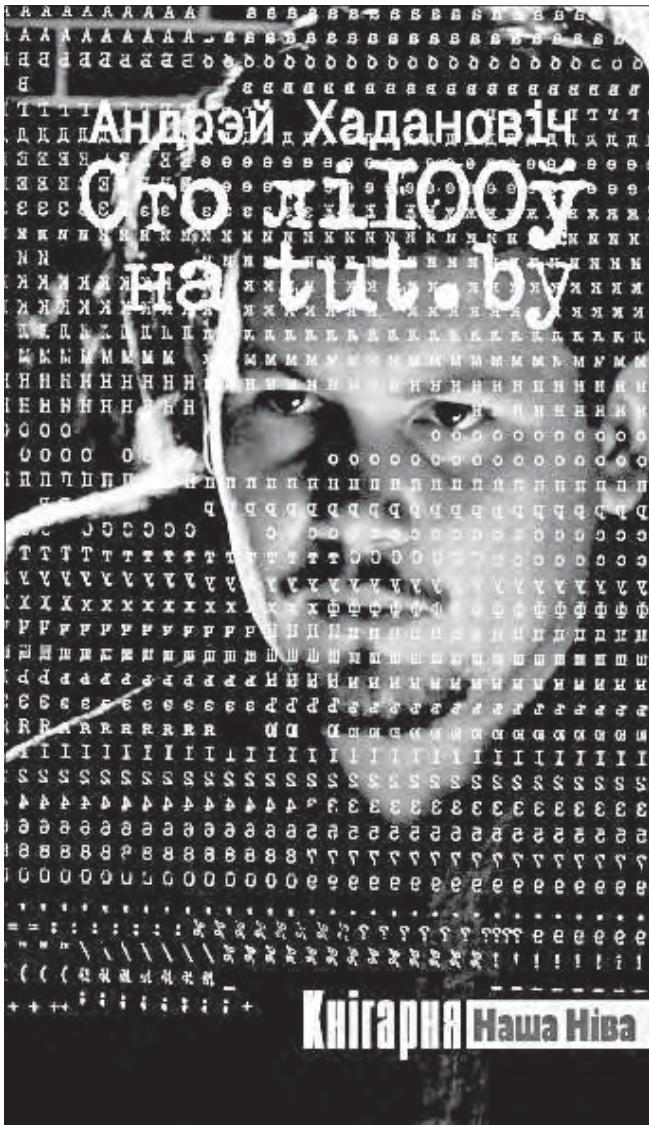
Калядная драма, ЗША, рэж. Ктрын Гардвік

У ролях: Кейша Касл-Г'юз, Оскар Ісаак, Хіам Абас

Гісторыя Хрыстова Нараджэння, у якой акцэнтуеца ўгава на жыцьці Святое сям'і ў складаных умовах перад прышэсцем Збаўцы...

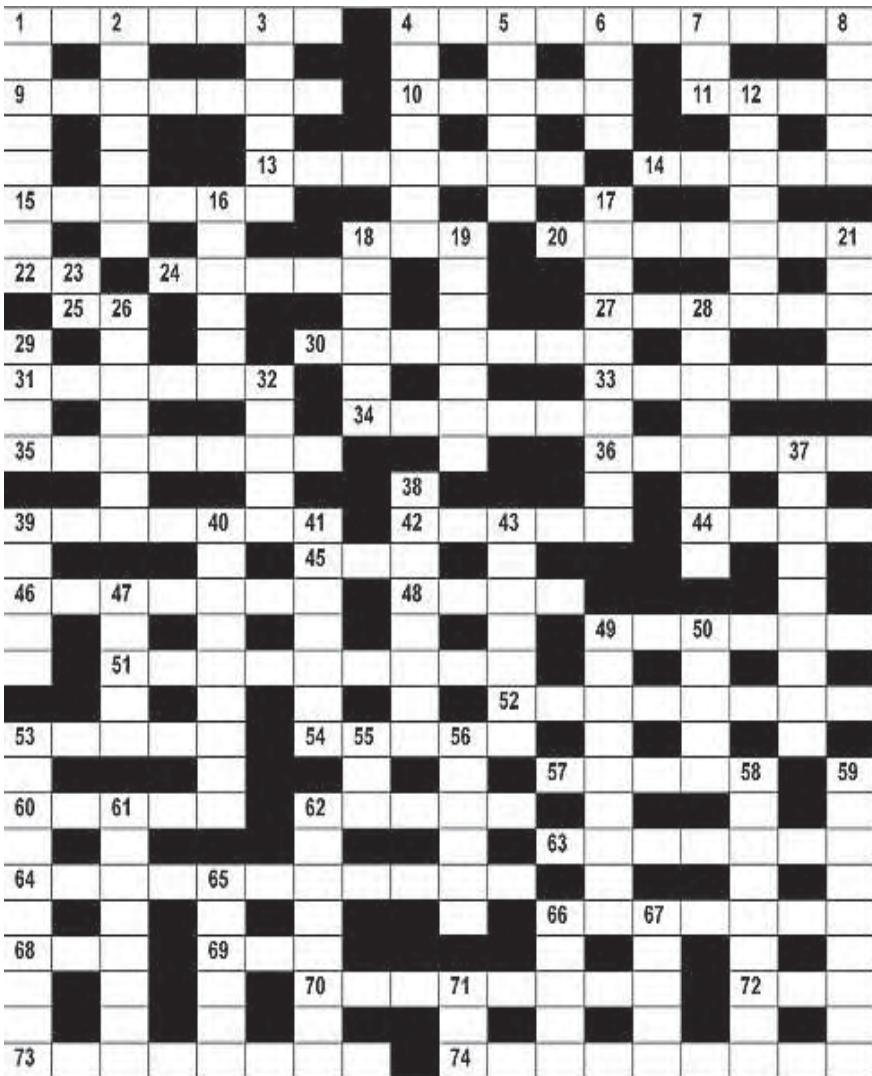
Менск, Кісялёва 12, 643-21-08

Прэзэнтацыя новай кніжкі Хадановіча

18 студзеня у чацвер, а **18.00** **Андрэй Хадановіч** запрашае на паэтычна-музычную акцыю «Размова з рэхам». У рамах імпрэзы — прэзэнтацыя новай кнігі **«Столічны на TUT.BY»**. Удзел бяруць гурт «Рэха», а таксама Ўладзімер Арлоў, Максім Жбанкоў ды іншыя добрыя людзі. Месца: кіназала Палацу моладзі (Старавіленскі тракт, 41). Даведкі праз тэл.: 262-02-90, маб. 272-02-90. Кошт уваходу — 2 тыс. руб.

ВЯЛІКАЯ ПАЛІТКРЫЖАВАНКА

Па гарызанталі: 1. Першы віцэ-прем'ер, «герой» перамоваў з «Газпромам». 4. Лётчык-пэнсіянэр, былы старшыня пралукашэнскай Патрыятычнай партыі. 9. «Чэсны» сацы-ёляг, чалец-карэспандэнт Акадэміі навук. 10. Стан прыхільнікай познай ідэі. 11. Біблійны царок, недабіты Саўлам. 13. Прозывішча жонкі першага презыдэнта Рәсей. 14. Бягун на доўгую дыстанцыю. 15. Імя рабіна, у 2005 г. выціснутага з менскай сынагогі ў рамках эмганіі зь іншаземнымі духоўнымі асобамі. 18. Колъяскны выраз спартовай перамогі. 20. Лідэр беларускіх камуністых. 22. Замак, дзе сядзеў Монтэ-Крыста. 24. Там рэй вядзе Ка-дафі. 25. Асадак у вадаёме. 27. Пасудзіна, у якой увесну 2006 г. людзі несылі гарбату на Кастрычніцкую плошчу сталіцы. 30. Правадыр украінскіх нацыяналістаў у 1930 — 40-я г. 31. Перасоўны цырк. 33. Фабіян ... — сябра першага савецкага ўраду Беларусі. 34. Баявое маствацтва, вучыцца якога забаранялася ў БССР. 35. Амэрыканец, аўтар кніжкі «Як упльываць на людзей» і т.п. 36. Мера зямель-най плошчы ў ВКЛ. 39. Зянен. 42. Першыя кіраунікі ўраду ў сувэрэннай Беларусі. 44. Украінскі савецкі паэт Іван ... 45. Так клічучы

«звышуплівую», паводле І.Ціцянкова, жонку «сьпікера» У.Канаплєва. **46.** Імя баўгарскага шахматыста, які пад канец 2006 г. абвінаваціў чэмпіёна сьвету У.Крамніка ў спрацы з ФСБ. **48.** Свабода. **49.** Малодшы камандзір у французскім войску. **51.** Беларускі палітык-хрысьціянін. **52.** Раней яе заводзілі музыкі-бадзягі, цяпер — нуднікі. **53.** У позній БСР — партдзеяч з Гомелю, дэпутат ВС. **54.** Маладуха з аперэты I.Кальмана «Сільва». **57.** Казацкі атаман, заваёўнік Сібіры. **60.** Паэт XVI ст., аўтар герайчнага эпасу пра вайсковыя справы Крыштафа Радзівіла. **62.** Яе разываюць аратары (перан., іран.). **63.** Выбары для палітыкаў. **64.** Улюблёная цацка ўраду, пакліканая вырашыць «проблемы сляла». **66.** Тэарэтык расейскага анархізму XIX ст. **68.** Грошовая адзінка Японіі. **69.** Імя лепшага сябра беларускіх нафтавікоў у Ладзінскай Амэрыцы. **70.** Саламон ... — першы мысьльяр, які называў сябе беларусам (XVI ст.). **72.** Прамысловыя абышар у Нямеччыне. **73.** «Першае ... для дзетак—беларусаў» (1906) напісала рэвлюцыянэрка Цётка. **74.** Украінскі філёзаф XVIII ст., жыв ў дэрвіш.

На вэртыкалі: І. Першы пасол Рэспублікі

Беларусі ў Нямеччыне. **2.** Французскі гуманіст XVI ст., аўтар «Досьледаў». **3.** Чалец пратэстанцкай дэнамінацыі ў ЗША; літаральна «трасун». **4.** Беларускі праваабаронца, летась вылучаны на Нобэлеўскую прэмію. **5.** Намеснік недзялільнага манафра. **6.** Джавахарлал ... — індыйскі палітык XX ст. **7.** Дадатак да відовішчаў. **8.** Наставнік гісторыі, дэпутат Бабруйскага гарсавету. **12.** Трагічнае дрэва, з якога мажліва вырабіць дэталі для машын. **16.** Адміністрацыйная адзінка на Арабійскай паўвысьпе. **17.** Адзін з кіраўнікоў КПБ у машэрайскі час; пазней — пасол СССР у Паўночнай Карэі. **18.** Французскі біёляг, чыё вучэньне было «развітае» Т.Лысенкам. **19.** Чэскі пісьменнік-філэзаф Мілан ... **21.** Прэзыдэнт Эгітту «Гамаль-Абдэль-на-үсіх ...» (савецкая дрындушка). **23.** Адна з апошніх літар грэцкага алфабэту. **26.** Французскі дасьледчык мораў; адкрыў пратоку між Японіяй і Расеяй, названую яго імем. **28.** Футбаліст з Бразыліі; летась браўся ў рожкі са сваім прэзыдэнтам. **29.** Плоўны крах задумкі (разм.). **32.** Распуснае зборышча. **37.** Першы міністар замежных спраў Рэспублікі Беларусі. **38.** Пісьменнік, дзеяч грамадзянскай ініцыятывы «За свабодныя выбары». **39.** Да 1924 г. у БССР іх было 6. **40.** Казацкі атаман, які «папаліў места слáунае Mariléy» (1595 г.). **41.** Адмірал, шэф гітлерайскай выведкі. **43.** Антон ... — наркам асветы БССР у 1920—х г., «нацдэм». **47.** Моладзеўцы актыўіст з Баранавічай, яго кашуля была першым «дджысынавым» сцыгам. **49.** Памутненне крышталіка ў воку. **50.** Вядучы інструмент або голас у хоры. **53.** Кандыдат філязофіі, палітычны аглядальнік (на радыё «Свабода» і інш.). **55.** Вечназялёнае дрэва з дробным лісцем. **56.** Шлег-даносчык, перадусім у СССР. **58.** Фабрыка, з якой А.Лукашэнка пачаў выбарочную кампанію ў 2004 годзе. **59.** Невялікі вайсковы човен. **61.** Імя «жалезнай лэздзі». **62.** Сурагат сметанковага масла. **65.** Ш.Руставэлі як прафесійны народу. **66.** «Хопіца» на італьянскі калыў. **67.** Багіня інтэлектуальных гульняў, выдуманая ў XVIII ст. **71.** Ім абазначаецца невядомая велічыня.

Склоў Вольф

Arkakhi 1. Gmarukha 4. Bgapakhebi 9.
Tla raptapataani 1. Gmarukha 1. Ebatapataani 14. Cta-
pep 15. Chechap 18. Tlrik 20. Karanukha 22. Iph 24.
Jiliria 25. In 27. Tpmech 30. Bechap 31. Llunato.
Llathrip 33. Llathrip 34. Kapatri 35. Kaphenri 36. Banooka
39. Llathrip 42. Kapatri 44. Llapha 45. Anna 46. Be-
cchin 48. Llathrip 49. Kaphenri 49. Llapha 50. Cebapataani 52.
Pbmula 62. Marika 63. Zexamet 64. Apapataao 65.
Bakayhi 66. Bora 69. Yra 70. Pbcichik 72. Pyp.
73. Hlatabhe 74. Cebapataani 1.
Tla sapapataani 1. Cmavukha 2. Matshhe 3. Kba-
rep 4. Bapakhebi 5. Perhet 6. Heyr 7. Dapataame 8. Hlira-
12. Llaryam 16. Emper 17. Dapataame 18. Llir-
mapk 19. Kyaychapa 21. Hacip 23. Oph 26. Llamepya-
28. Pihaupta 29. Llumpr 32. Oph 37. Kyaychapa-
ka 38. Bapakhebi 39. Llumpr 40. Hlatabhe 41. Kya-
mapk 43. Bapakhebi 47. Llapeer 48. Kyaychapa-
ka 48. Pihaupta 49. Llumpr 50. Kyaychapa-
mapk 53. Tya 55. Kyaychapa 56. Kyaychapa-
58. Kyaychapa 59. Kharabekha 59. Kharabekha 61. Maprapat.
62. Kyaychapa 65. Llapha 66. Bacra 67. Kala 71. Kc.
Maprapat. 69. Llapha 70. Kyaychapa 71. Kyaychapa 72.
Kyaychapa 73. Kyaychapa 74. Kyaychapa 75. Kyaychapa 76.
Kyaychapa 77. Kyaychapa 78. Kyaychapa 79. Kyaychapa 80.
Kyaychapa 81. Kyaychapa 82. Kyaychapa 83. Kyaychapa 84.
Kyaychapa 85. Kyaychapa 86. Kyaychapa 87. Kyaychapa 88.
Kyaychapa 89. Kyaychapa 90. Kyaychapa 91. Kyaychapa 92.
Kyaychapa 93. Kyaychapa 94. Kyaychapa 95. Kyaychapa 96.
Kyaychapa 97. Kyaychapa 98. Kyaychapa 99. Kyaychapa 100.

...расейска-беларускія
перамовы па
нафтагазавай тэме
праходзілі
ў нефармальны
абстаноўцы.

- За што, спадар Кабякоў?
- А хто падзяліў «Дружбу»
паводле прынцыпу мне 30
адсоткаў, табе 70?!
- Дык мы ж сырок дзялілі,
а не нафтаправод...

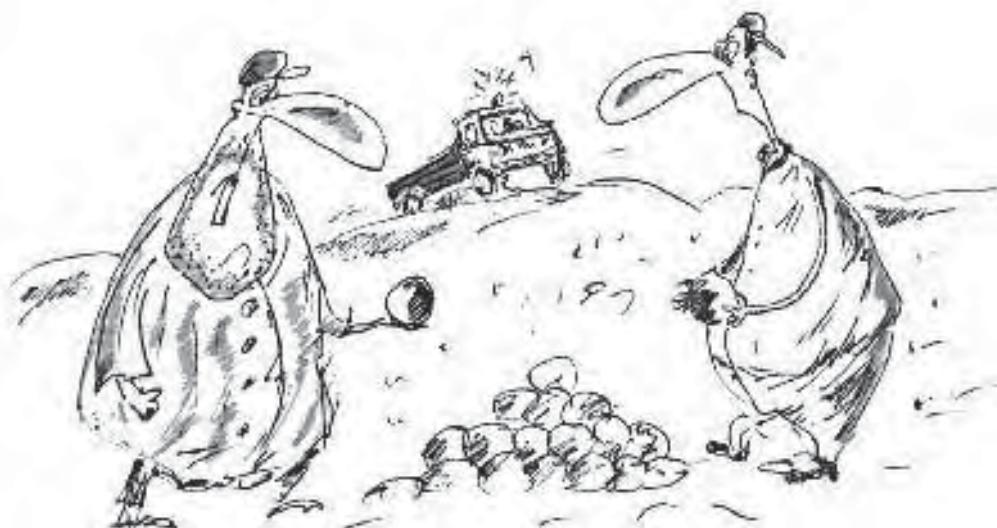

...Леў Талстой уздымаў
духоўнасць тымі ж
срдкамі, што і ляўрэат
прэміі за ўздым
духоўнасці — «Советская
Белоруссия».

— Духоўнасць у Яснай Паляне
кульгае. Пад пагрозай вяртання
права першай ночы трэба
забавязаць усіх слянаў
падпісацца на збор маіх твораў
у 50 тамах і стварыць май кнігам
прыярыйтэтную выкладку
на сельскім кірмашы.

...выпадкі выдачы
заробкаў цукрам
мелі месца
і надалей.

— Усё, студэнт, кідай
зьбіраць буракі.
Бачыш, са сковішча
для агародніны
інкасация ўедзе.

пра-бел / пра-съвет

Эсэістыка • Крытыка • Рэфлексіі

Сяргей Брадавы. Сакрэт нашых бацькоў	26
Руслан Равяка. Дай Божа ўсё ўмець, але ня ўсё рабіць	30
Бірута Янкевіч. Моўнае пытаныне	30
Даніла Жукоўскі. Ураздроб	32
Павал Абрамовіч. Наш добры настаўнік	32
Васіль Аўраменка. Першы беларускі паверх	34
Антон Лучкоўскі. Докшыцы. 600 гадоў гісторыі	36
Дар'я Ліс. Святла душы не пагасіць нягодам	38

Віншуем сям'ю
Іващанкаў
з нараджэннем сына

Рэдакцыя

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Мікалаю з Зіновічай. Просьбу пра лепшае асьвятленне эканомікі ўлічым.

Вадзіму М-ву з Менску, Каастусю Х-ту. Пазэзія — ня Ваша. Жар свайго сэрца ўкладзіце ў пазэзію жыцьця і барацьбы.

Міколу Х. У Вашым эсэ карціць рэфран «Мне шкада вас» замяніць на «я вас люблю». Дазволіце?

Алесю Б-му з Ваўкаўскому. Вершы душэўныя, але тэхнікі ім нестае. Вучыцца — і спрабуйце яшчэ.

А ТЫ ПАДПІШЫСЯ!

**Каб
рэгулярна
атрымліваць
«Нашу
Ніву»,
проста
паведаміце ў
Рэдакцыю
свой адпас.
Адначасова
Рэдакцыя
зьвяртаецца з
просьбай
ахвяраваць на
выданыне.
Дэталі —
старонка 25.**

ГОД ПАЭЗІІ

Міхал Анемпадыстаў. Схаванае сэрца 40

Андрусь Храпавіцкі. «Мы палім масты і будуем новыя...» 41

Вадзім Болбас. Піліпаўка 42

Mann Kurt. Хайку 42

Юрась Півуноў. Восень 100-годзьдзя «Нашай Нівы» 42

Кася Кавалькова. «Абярніся, хлопча...» 42

«НН» СТО ГАДОЎ З ВАМИ

Просім нашых чытальніёў і ўсіх, хто нам спагадае, прысылаць весьці аб tym, як ідуць выбары да Думы на вашай старане. Яшчэ рэдакцыя падае да ведама ўсіх супрацоўнікаў і карэспандэнтаў, што засыцерагае сабе права перарабляць і караціць прысылаемых працы паведлуг патрэб газеты.

Дзеля таго, што цяпер гарачы час выбараў, шкадуючы мейсца, пакуль што рысункаў не памяшчаем.

«НН», №2, 1907

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
3.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).
сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
шэф-рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Ліва
галоўны рэдактар Андрэй Скурко
мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Місцовы фонд выдання
газеты «Наша ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЙ:
220050, Менск, a/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,

8-029-707-73-29.

E-mail: nn@nn.by

On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос форматам А2, 6 друк. арк. Друкарні РУП «Выведавецца «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарбіны, 79. Рэдакцыя не нісе адказнасць за звесткі рагажных аўвестак. Кошт свабодны. Пасывядчанне абрэгістрацыі прыядычнага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенне Міністэрствам інформацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыйдyczны адрас: 220030, г. Менск, вул. Калектарная, 20а-112. Р/р 301521200012 у МГД ААТ «Белінвестбанка», Менск, код 764.

Наклад 2421. Газета выдаецца 48 разоў на год.
Нумар падпісаны ў друк 23.00 11.01.2006.

Замова № &&.

Рэдакцыйны адрас: Калектарная, 20а-112.